

PRODROMUS

DE INFINITO ETC.

PRODROMUS DE INFINITO

EMANUEL. SWEDENBORGII

SACRAE REGIAE MAJ. SVECICAE COLLEGII

METALLICI ASSESSORIS

PRODROMUS PHILOSOPHIAE RATIOCINANTIS

DE INFINITO, ET CAUSA FINALI

CREATIONIS:

DEQUE MECHANISMO OPERATIONIS ANIMAE

ET CORPORIS

Ad fidem editionis principis 1734 Dresdae et Lipsiae
divulgatae denuo edidit

THO. MURRAY GORMAN, M.A.

e Coll. Hert. Oxon.

LONDINI

APUD KEGAN PAUL, TRENCH, ET SOC.

M.D.CCCLXXXVI

13894
14/7/91

PRAEFATIO EDITORIS.

QUAE copiosè scripta sunt ab Emanuele Swedenborgio, quam sunt vulgo plus quam centum annos edita, ne hodie quidem ab omnibus, exceptis uno et altero ejus studioso in Magnâ Britannîâ, et in Civitatibus Americanis Foederatis, enodari posse absolutè videntur. Nec sanè ratio ejus disciplinae, in universum, etiam ab iis qui eum ardentissimè admiran-
rantur, satis comprehensa est; quippe qui inter se de diversis iisque primariis quaestionibus quae occurrunt maximè discrepent.

Plurimi autem viri, ac praecipuè Anglicani quidam clerici multum in hoc genere elaboraverunt, libris ejus interpretatis et variis explicationibus ad vulgum accommodatis, dum opera ejus ita palam faciunt ut neque principia Ecclesiae Primitivae atque
Apos-

Praefatio Editoris.

Apostolicae, neque suae Ecclesiae consensum latum unquam violent.

Qui quum omni laude digni sint quod arcana Theologiae Christianae maxima, ab auctore nostro explicata, in vulgum accommodare conati sunt, adhuc nimirum vix prosperè rem gesserunt.

Mihi quidem, et ob alias res, et quod spero homines ad scripta tam mirabilia rursus perlegenda attrahi posse, hoc opusculum, denuo impressum, operae pretium edere visum est.

Auctoris sanè primus libellus specialis est, in quo de quaestionibus maximi momenti, de Infinito, et Causa Finali Creationis, deque mechanismo operationis Animae et Corporis, more philosophorum, differit.

Plus quam centum et quinquaginta abhinc annos parvus hic liber in lucem editus est, secundo anno ante magnum opus JOSEPHI BUTLER, Dunelmensis Episcopi, nemini ignotum, scilicet, *ANALOGIAM illam Religionis naturalis et revelatae ad Naturae rationem et tenorem.* Apparuit itaque eo ipso tempore, quo Religione a phi-

Praefatio Editoris.

philosophiâ discretâ, novo modo et pernicioso Sacras Scripturas homines finistre commentabantur, immo etiam ipsa Divina Oracula ab eruditissimis viris Christianam fidem professis farrago mera fabularum habebatur; quo factum est ut Religio Christiana ab impiis ludibrio haberetur. Opus autem hujusce generis, tali tempore, et rebus de talibus, quanquam “aeternitatis feminibus” refertum, affluens principis novis et generosis, etenim novae philosophiae, novi saeculi praenuntium, fato tamen iniquo ab omnibus ferè oblivioni datum est.

Aliter fanè ANALOGIAE illi evenit. Liber enim Praefulis illustris celeberrimus fit. Contrà PRODROMUS auctoris nostri ita interpretatus est, ut perperam intelligeretur, detorqueretur, rejiceretur. Illius editiones multiplicatae sunt; hujus exemplaria in dies rariora fiunt. Argumentum tamen in PRODROMO oblatum, quicquid huic sententiae oppositum videatur, nondum exolevit. Quare hanc novam editionem profero.

Tempore enim interjecto, ratio
re-

Praefatio Editoris.

rerum atque inquisitio miris modis et inopinatis mutari solet. Novae sententiae veteres summovertunt. Religio Christiana adversus hostes novos novis armis defendenda est. Etenim bellum illud tam infestum hodie novis armis et ab hostibus novis contra Verum divinitus revelatum geritur, quamobrem argumenta Praefulis Anglicani illius, etiamsi gravissima illa, minimè tamen sufficere videntur.

Contrà, *PRODROMI* argumenta luculentissima etiam nunc sunt firma, ac praesentia valent; quum re verâ, id quod titulus ejus significat, liber velut Praecursor verae disciplinae sit quae invicem verae Theologiae quasi vestibulum habendum est. Nam prooemium est seriei dissertationum de Cosmologicis, Anatomicis, Physiologicis, Psychologicisque, continuè conscriptarum a magistro harum disciplinarum. Aperit enim thesaurum opibus refertum, acquisitis labore vitae a pueritia deditae ad veritatem integram, ipsius gratia, indagandam—labore equidem magnitudinis (ut aiunt) ἐγκυκλίου—qui, exemplum si
quae-

Praefatio Editoris.

quaeris acutissimi ingenii et industriae
singularis, assidue per vitam longam
exercitorum, in humani generis
historiâ non potest adaequari.

EMANUEL. SWEDENBORGII
SACRÆ REGIÆ MAJ. SVECICÆ COLLEGII
METALLICI ASSESSORIS

PRODROMUS
PHILOSOPHIÆ
RATIOCINANTIS
DE
INFINITO,
ET
CAUSA FINALI
CREATIONIS:

DEQUE
MECHANISMO
OPERATIONIS ANIMÆ ET
CORPORIS.

DRESDÆ ET LIPSIÆ,
SUMPTIBUS FRIDERICI HEKELII,
BIBLIOPOL. REGII M DCC XXXIV.

SACRÆ REGIÆ MAJESTATIS
SVECICÆ

S U M M Æ F I D E I

V I R O,

S.S. THEOL. DOCTORI,

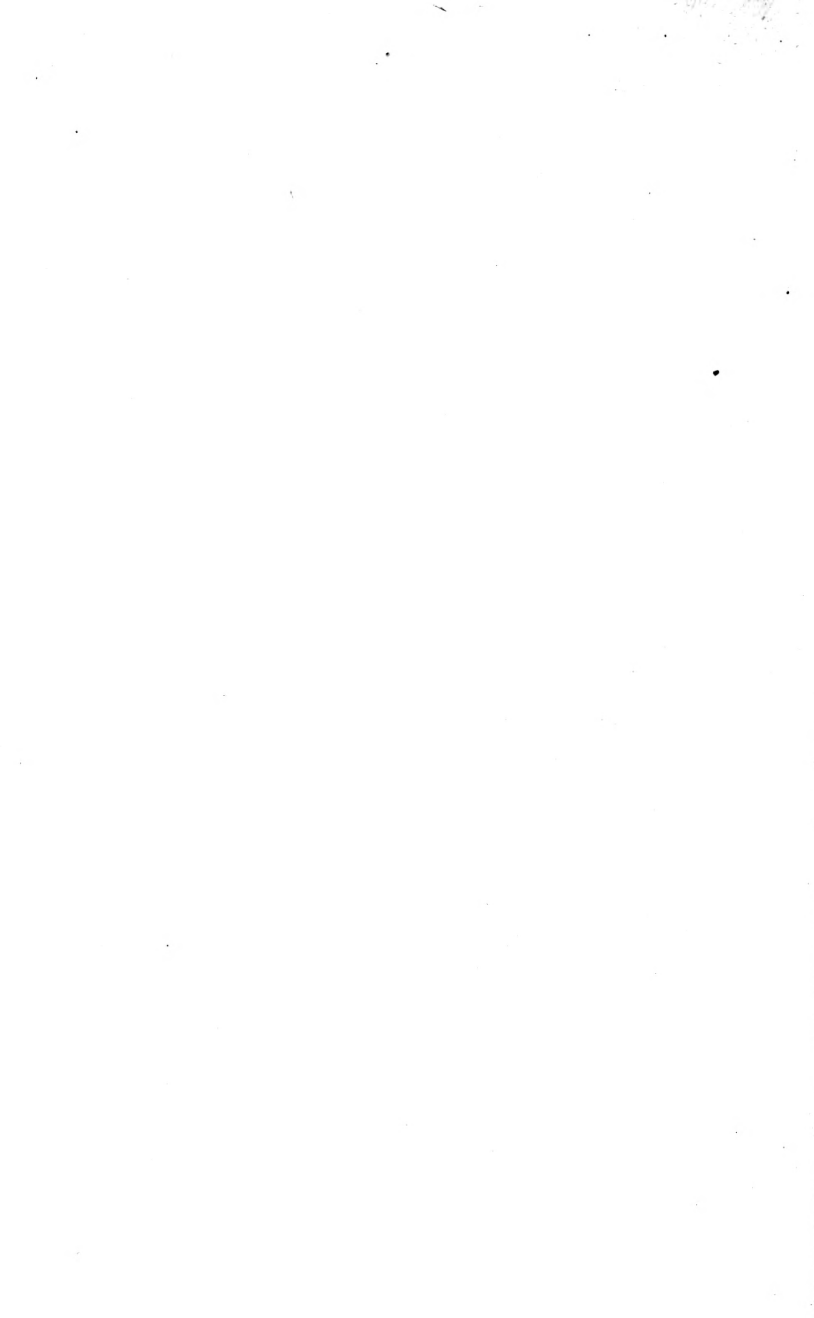
E R I C O

BENZELIO,

REVERENDISSIMO

GOTHIÆ ORIENTALIS EPISCOPO,

AFFINI SUO DILECTISSIMO.

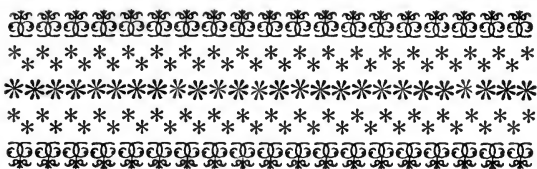
Quem propter merita veneramus, & in quo simul beneficia agnoscimus, præcipue si aliunde etiam accedat nexus, illum, mediante harmonia entium & modorum naturalium, summo amore complectimur. In Te, Reverendissime Episcopo & dilectissime affinis! sapientiam dignitati Tuæ comparem, & Parentis Tui æmulam, Orbe literato idem confitente, veneror: In Te beneficia, quod animum meum in studia adolescentem & propensum, sed in quæ se verteret, in illa ætate, ut solet, ancipitem & nescium, ad hæc & similia, quæ secundi eventus auspicia fore, flectere volueris, agnosco: accedit etiam mediante proximitate nexus. Ex triplici hoc fonte, scilicet ex veneratione meritorum, ex agnitione beneficiorum, ut & ex nexu, hoc est, ex ipsissimis suis causis propullulat sincerus amor, quem ut heic testatum faciam, velim ut permittas

*Quumque auctor fueris, ut his & similibus
animum applicuerim, prolem hanc qua-
lemcunque ingenii mei, ex aliqua parte
agnoscas tanquam Tuam, & sic non alii
quam Tibi dicendam ; atque ei, si non
propter se, tamen propter causam, si non
ex meritis, tamen ex amore ut faveas, po-
sco. Vive tot feliciter annos, quot Tui
per amorem proximi optant, & conse-
quenter quot exoptat*

TUI
REVERENDISSIME
EPISCOPE

Obsequentissimus cultor
& affinis

EMAN. SWEDENBORG.

P R Æ F A T I O.

Hic vides Philosophiam de In-
finito & anima ratiocinan-
tem, & verbis familiarissimis &
stylo humili utentem, hoc est, abs-
que terminis a promptuario suo
metaphysico petitis quasi loquen-
tem; hocque ideo, ne aliquid in-
cognitum aut in verbis sublime
animum de his simul cogitantem
retardare aut a re aliunde flecte-
re posset: quum de re sublimi
agitur, allaborandum est, ne ver-
bulum sit, quod remoram creet;

P R Æ F A T I O.

volui ideo, ut simplicissimam se offerat, & non aliam, quam cum familiariter loqui solent. Philosophia, si vere rationalis sit, nusquam contraria potest esse revelationi; scilicet si rationale in homine de anima ejus plus quam de corpore participet, sive si ratio non veniat ab instinctu aliquo crasse corporeo, & ad finem illius instinctus tendat, & per usum & exercitium formaverit animam ei perpetuo obsequentem & consentientem : ideo ratio vel intellectus est utriusque tam animæ quam corporis, ut scilicet anima per corpus & ejus organa instruat,

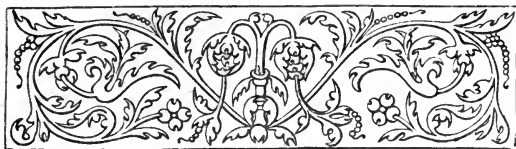
P R Æ F A T I O.

atur, & instructa in illum ordinem & nexum omnia sciat disponere, & dein distincte evocare, ut rationale prodeat: finis rationis non alius esse potest, quam ut percipiat homo, quæ revelata sunt, & quæ creata sunt; sic rationale non potest contrarium esse divino, quum finis sit, cur ratio homini data est, ut percipere possit, Deum esse, & scire quod colendus sit: si ratio sit medium facultate & potentia pollens percipiendi, & finis ut percipiatur; medium quatenus sic rationale non repugnare potest fini: Ipsa mysteria, quæ supra rationem

P R Æ F A T I O.

funt, nec possunt rationi contraria esse, quamvis a ratione detegi, qualia sint, nequeant. Sed de his in prodromo.

DE

C A P. I.

DE INFINITO ET CAUSA FINALI CREATIONIS.

UT faustum & felix sit, auspican-
dum est ab Infinito & Deo; sine
quo nullis cœptis eventus secun-
dus aspirare potest; ille est, qui omni-
bus principia sua largitur; e quo omnia
finita ortum suum traxerant; & a quo
trahimus animam, a quo vivimus; a
quo sumus mortales, & pariter im-
mortales; cui ideo omnia accepta de-
bemus. Et quia anima nostra, ut ejus
esse queat, ab illo creata est, & corpo-
ri addita; & utrique ratio: hinc cogi-
tationes, sive se intus volvant, sive in
voces exeant, sive per literas se figu-
rent, eo semper dirigendæ sunt, ut ab
ipso principium & finem petant: ut-
que numen sic in primo & ultimo, si-
ve in utroque fine & mediis præsens &
favens sit.

Phi-

*Qualis sit
philosophia
rationalis.*

Philosophia & sapientia humana se Theologiæ comitem adjungere utplurimum amat; in percipiendis & perscrutandis rebus divinis & captum suum excedentibus gloriam quasi quærit: sæpe etiam se sociam addit usque ad oracula & mysteria; nec illorum responsa & sortes indubie apprehendit & amplectitur, nisi rationem suam prius consuluerit; & percipere fategerit, quid credendum sit. Animi philosophantis nota & character est, ut rebus dubiæ, ignotæ & obscuræ fidei assensu indubio non faveat, nisi per causas & suum philosophandi modum & analysin simul persvaderi videatur, & nisi ab illustri sua comite Theologia secum ratiocinante evincatur: dico animi philosophantis notam esse; nec se arceri patitur a sacris quamvis revelatis; putat se in statu naturali & summæ libertatis vivere, nec ullum se superiorem agnoscere debere, quam qui rationem evincere possit, cui tantummodo victas dare manus cogitur: de factis loquor non de jure. Et licet parum sit in naturalibus, & minimum in divinis, quod percipiat, usque tamen

men se percipere posse & debere arbitratur: quodque non percipit, vel ut irresolubile statuit, vel prorsus negat, vel verbis ignotissimis involvit, ne alicujus ignorantiae argui posse videatur. Tam ambitiosa est, ut philosophando ad ignotissimum pergere sategat, in quo terminum scientiæ non suæ tantum, sed etiam totius orbis philosophici ponit.

Dum mens philosophando naturam finitam, ejusque partes & totum rimatur & percurrit, non potest quin ad ignotissimum & prorsus irresolubile tandem perveniat, hoc est, ad Infinitum & ejus essentiam; quod quia non finitum est, ibi subsistit, & videt suum irresolubile & suum nodum, cui inhæret: dumque per mille scrutinia allaborat scire quid Infinitum sit, quid Deus infinitus, quid tale quod sine fine & termino concipiendum sit; quid illud, quod philosophia perpetuo ignoratura sit, quale sit: hinc mente volvit, & quærit, an hoc Infinitum sit idem ac divinum, an sit aliquid in natura quod Infinitum dici possit, an extra naturam, an per naturam indagari, quale

Quod Infinitum sit philosophiæ nodus.

le fit. Nam mens humana si non impedita & curis districta fit, altius semper ire amat; & quo difficilior nodus, eo libentius; nam negata & vetita cupit, & arcana scire avet, & in difficilioribus gloriam ponit: & dein, quo diutius ei inhæret, modo aliquid ad perfectionem accedens detegere posse sperat, eo cupidius & impensius: voluptas illa se nutrit & alit, & moram nectit animæ laboranti, & sic in partes illam demittit; & hoc tamdiu, dum invenerit, quod quæsierat, vel fatigata ut irrefolubile prorsus relinquere coacta sit, quod sic tamen non sine dubio relinquere potest.

*Quod generaliter
nullus respectus sit
Infiniti & finiti.*

Sapientia humana quo altius se in inquisitionem essentiae divinæ aut Infiniti, eo altius se quasi in labyrinthum immittit. Sit jam INFINITUM nodus ille, quem philosophus solvere gestit; quum eo usque pervenerit, ut incipiat inquirere, quale sit Infinitum, statim acuit mentem, & consulit omnem rationis sortem, & ex illis, quæ scientifice inhærent, colligit mille argumenta, sed quæ primum petit a finitis, nam ab aliis petere nequit, quum rationis oraculum

lum consulit; nec aliud novit mens ratiocinans, consequenter nec aliud producere potest; e rebus finitis enim informata & exculpta est, perque sensus finitos; exque analysi rerum cognitarum quærit suum ignotum: nec alia ei cognita esse queunt, quia ipsa finita est. Ergo primo comparationem generaliter instituit inter finitum & Infinitum, five inter vivens, intelligens & agens finitum, & inter vivens, intelligens & agens infinitum: quum philosophia rationalis tandem ei respondet, quod nulla comparatio nec ullus respectus dari possit inter finitum & Infinitum; quod si respective & rationaliter velit inquirere in essentiam Infiniti per essentiam finiti, quod necessum sit, ut Infinitum nullum appareat in respectu ad finitum, vel quod finitum tanquam nullum in respectu ad Infinitum: nam Infinitum minimum fit rationaliter tanquam nihil in respectu ad finitum maximum vel minimum, si ita loqui liceat; pariter finitum maximum vel minimum fit tanquam nihil in respectu ad infinite maximum; unde si unum ponitur, perit respective alterum. Cum

*Quod specialiter qua
extensionem
& spatium
nec ullus sit
respectus
Infiniti &
finiti.*

Cum hoc responso nec adhuc acquiescit mens humana, nam in inquirendis rebus ad partes & partes descendit, & distincte vult solvere suum nodum, omnem finem & angulum ejus prius perscrutando : adhuc enim non plane dubitat, nec negat aut rejicit, nec tamen affirmat, spem enim solvendi adhuc fovet, usque dum nihil intentatum reliquerit ; ergo jam in partes inquirendo abit, ut distinctius possit videre, num hoc primo intuitu apparens irrefolubile alicubi sive aliquo modo enodari possit : statim tunc ad magnitudinem, spatium, extensum, formale, sive ad quantitatem & qualitatem, vel ad aliquid simile geometricum demittit animum : quumque novit, dari infinitum in minimis & infinitum in maximis, consequenter comparat substantias, quantitates aut qualitates finiti cum Infinito : & primum fortassis arbitratur, quia maxime naturale est, quod Deus sit minimum aut simplex in quantitate, & spatio, & pariter quod sit maximum ; sed quum altius pergit ratiocinando, inducit, si sit minimus, quod non possit esse infinitus ; nam
mini-

minimum quantitatis aut qualitatis retinet usque aliquid de finito; unde non potest esse infinitus; sicque altius se immittit in nodum aut labyrinthum, unde ægrius adhuc exire potest: quærit enim, quid minimum & simul infinitum? quid infinite parvum aut infinite minimum? hoc quia dari nequit, nec ibi exitum videt; nam quantitas infinite parva non datur; nam sive erit quantitas finite minima, sive erit simplex quoddam, sive infinitum sine adjectione quantitatis, magnitudinis, spatii, extensæ, formæ, qualitatis, sive parvi: accedit, quum nulla ratio dari possit infiniti & finiti, quod sic eadem ratio sit infiniti & finiti minimi, quæ infiniti & finiti maximi; nam differentia inter duo finita seu inter maximum & minimum naturale est etiam finita, ergo illa nihil respective facit ad infinitum, quin usque nulla prorsus ratio existat. Sic iterum hæret, & quidem nodo aut labyrintho suo altius immerfus.

Quum itaque Infinitum non sit minimum substantiale, minimum exten-
*Qua mo-
tum & cele-
ritatem.*
B sum,

sum, minimum quantum, vel minimum formale, hoc est, minimum geometricum, pergit ulterius & pervolvit cogitatque, an sit minimum & purum actuale; sit minimum & simul maximum in motu, in celeritate, in vi motrice, hoc est, num sit minimum & simul maximum mechanicum: novit enim nullum finitum existere posse sine causa; nihil ex causa contingere posse sine modo; nihil modificari sine mutatione aut variatione limitum, partium vel totius; nihil sic qua limites, partes vel totum variari sine motu; & nihil moveri sine substantia; & nullam substantiam moveri sine graduum & momentorum respectu, ex quibus resultat successivum in celeritate, sive quod idem est, in tempore, & consequenter vires motrices in mechanicis: ergo quum motus aut modus supponat finitum & substantiale; sive quum omne mechanicum supponat immediate quoddam geometricum; & quum Infinitum non possit modificari, concludit, infinitum nec esse posse in minimis maximum mechanicum, & eo minus, quum non sit minimum
geo-

geometricum, quum illud causatum
& effectus fit, in hoc vero causa & ef-
ficiens.

Sed tamen adhuc hæret in ambi-
guo; utque indagare possit essentiam
fui Infiniti & numinis, a geometricis & ^{Num fit}
mechanicis analytice progreditur ad ^{purum Et}
aliquid simile geometrico aut mecha- ^{simplex?}
nico, ad aliquid purum, ad tale, quod
non finitum est, quod indivisibile, non
extensum, non partibus constans, &
sic non formale, nec modificatum, hoc
est, ad pure simplex; in quo aliquid
primitivum, causans & agens quasi
agnoscit, antequam finita inde possint
existere, & existentia subsistere: nam
extensa oriri & subsistere debent tan-
dem a non extensis; magnitudine, di-
mensione, spatio & forma gaudentia
ab iis quæ magnitudine, dimensione,
spatio & forma carent; limitata a non
limitatis, geometrica a suis punctis;
verbo omnia composita a simpliciori-
bus, simpliciora a pure simplicibus.
Sed si pure simplex fit primitivum; a
quo existere potuissent successive com-
posita, tanquam illimitata a non limi-
tatis,

tatis, extensa a non extensis, geometrica a suis punctis, prout numeri a simpliciter unis, non sine modo vel modi analogo potuerant existere; nec sine respectu alicujus limitis in simplici, quamvis tantum unicus sit, quod sic non finitum est; nam finitum ad minimum duobus terminis aut gemino sine constabit, quod ex multiplicatione simplicium per modum simplicem aut modi analogon oriri debeat; hinc nec sic videt se Infiniti essentiam indagavisse, quia illud omnis partis, termini & modi expers est; cui nec tale inest, quod geometrico aut mechanico simile audire possit.

*Num sit
æternum?* Sed quum heic videt animum suum in nodo irresolubili adhuc hærentem, vertit illum in alias partes, cogitando, num Deus infinitus sit, vel num detur infinitum qua tempus, sive quod idem est, num æternum? Generaliter concludit, nihil esse, quod non ortum traxerit: quum aliquid sit, quod existit, principium & origo erit, quando existere inceperit; sine origine nullum ens aut actuale dari potest: ut si non
intra

intra myriades annorum, usque tamen intra myriadum myriades; vel si non hoc, multiplicat usque & continuo innumeras myriades per innumeras alias, tamen usque in ortum putat se incidere; ergo tempus fuisse autumat, quum ortum traxerit, ut sic non potuerit æternus esse: sed quia audit æternus, & æternitas est tempus sine fine, sive est in respectu ad tempus etiam tale infinitum; nam tempus est tantum respectivum quid ad modos ex finitis & substantialibus prodeuntes, est simile celeritati in motu, nempe ejus successivum, & denotat modo ejus gradus & momenta, sicque simile & fere idem cum celeritate, & consequenter mechanicum, & sic simile geometrico; nam ubi non datur substantia, nec datur celeritas, ubi non celeritas, nec tempus: his perpensis anceps hæret, num æternum detur, num aliquid ab æterno, quod aliquando ortum non traxerit, quamvis hoc fuisset ante tot myriadum series in se multiplicatas: ergo in eundem nodum incidit, & in irresolubili eodem & primo hædere videtur: præsertim quum quantitas, spa-

tium, motus, tempus & omnia conspirant & consentiant naturaliter & rationaliter in eo, quod non detur infinitum, neque in hoc neque in illo.

Si philosophus obnixus sit, antequam nodum suum rumpit vel rejicit, per omnem philosophiam rationalem tam in genere quam in specie pervagatur, & jam diffundit, jam concentrat animum, & dividit & dividit, & multiplicat per gradus & potentias, itque altius & altius; & quamvis calculando versus indefinitum pergere posse videatur, usque tamen ad nullum infinitum se pervenire posse videt; nec ad tale, quod ei simile & quod sine fine sit. Tandem quum tot vel toties irresolubilia videt, quæ omnia conspirant in unum & idem irresolubile, & in id, quod secundum omnem suam rationem non dari possit infinitum, quia secundum analysin rationalem, naturalem & geometricam non datur; hinc tacite concludit, essentiam divinam fortassis non esse infinitam, sed indefinitam, & in omnibus minimum & maximum: & quia in his videt

det etiam naturale quid & geometricum, five simile minimo in quantitate, spatio & tempore, divinat esse illud primum naturæ; & consequenter naturam & Deum esse quasi unum & idem: sic fieri subinde potest philosophus per imperfectas suas indagines & analyses, ad tempus naturæ non Dei cultor.

§ II.

Haftenus expositum est, quomodo mens humana de Deo & infinito philosophans, tandem in illam partem inclinēt, quod non videat, quomodo infinitum dari possit, aut aliquid æternum; quomodo aliquid plane sine extensione, spatio, materia; sine attributis aut essentialibus, quæ non aliquid simile trahant a geometricis, mechanicis, finitis; vel ab aliqua re, quæ usquam imaginatione percipi possit. Sed velim communem causam agere, in eo, quod ex nulla comparatione cum finitis & perceptibilibus, five ex nulla similitudine cum illis, five per nullam vim aut facultatem animæ & intellectus, penetrare possimus in aliquid, quod in Deo seu in ejus infinita-

Assumuntur argumenta & affirmantur.

te est : velim etiam adhuc plus dare, quod nec angeli, si credis angelos esse, sed antequam credis, pone esse, & pone similes animæ tuæ, vel pone non similes, sed animis sensibiliores, perfectiores, puriores & sapientiores ; dico, quod tamen nec illi penetrare possint in essentiam infinitatis in Deo : velim etiam addere, quod ex simili ratiocinatione necessum fit, ut in dubitationem incidamus de Infinito : nam quod non possumus percipere per aliquid simile illis, quæ novimus, sed quum sit in respectu ad omne id tanquam nihil, consequenter perit omnis respectus infiniti per finitum.

Num ratiocinandum sit de infinitate ?

Sed fortassis causam objiciendi te habere putas, quod neutiquam philosophiæ concessum sit de essentia Dei ejusque infinitate ratiocinari, quum hoc frustra sit & recta in errores ducat, sed quod debeamus illud ut sacrum, revelatum & sic indubium statim fide comprehendere & complecti ; nam quicquid per literas sacras confirmatum est, non opus est ut a ratione, aque philosophia rationali, & a geometria

metria confirmetur; satis rationaliter, philosophice & geometricè confirmatum est, quodcunque ab ipso infinito confirmatum est: fateor hoc omni jure eligendum esse, & rationem a sacris & mysteriis arcendam; illosque omnium felicissimos esse, quibus hoc per gratiam concessum sit: sed inficias ire nequis, quin in orbe philosophico perplurimi sint, qui sui juris in eo non sunt, qui scilicet in cogitationem profundam de essentia divina incidant; humanum enim est, si mens incipiat ratiocinari, quod non possit, quin altius & altius eat; voluptas ab exercitio non modo se intendit & auget, sed agit, ut ei inhæreat anima, & ad speculiora successive se demittat, & consequenter quod non liberum sit animæ ratiocinanti sibi in his frænum quasi injicere: extra omnem dubitationis aleam est, quod menti humanæ innata quasi cupido sit de ignotis philosophandi, & eo major, quum de Deo, de anima & salute agitur, & quibus cogitatio & mens perpetuo inhærere iusta est; sed modum imponere, quod sic, non aliter cogitare debeat, non

cuivis datum est; ergo, quod hoc naturale & humanum sit, sequitur: quia jam humanum est, ut mens, dum cogitat, philosophice cogitare velit, non possumus quin dicamus, video quod ita sit, quamvis non ita esse debeat; video quod in his non philosophandum sit, sed tamen quod philosophice ratiocinentur; licet nequeant concipere, quod tamen usque velint concipere; & quin fide comprehendatur, quod ipsum ratiocinium impediatur; quod sine peculiari Dei gratia, nequicquam secura, certa & indubia confessio infinitatis a ratione in libertatem missa sperari possit; sed error non a ratione venit, sed a modo ratiocinandi, quem instituit comparative cum finitis.

§ III.

Sed opus & labor est, ut errantem evincere possimus; si enim aliquem sic philosophice loquentem audimus, non possumus acquiescere & ad dicta & argumenta ejus obmutescere; debemus cum illo sermonem fociare, & argumenta ejus assumere, perque rationem evincere, sine auxilio rationis successus

cessus frustra speratur; ergo utendum est ratione, nec solummodo precibus, ut sententiæ suæ non faveat: allaborandum est, ut hoc fiat mediate, per verba, per argumenta, ipsamque ejus philosophiam; si illum sine usu mediorum linquamus, dubii omnino hærebimus, an contrariam & meliorem sententiam concipere queat, vel num aliter alio tempore argumentaturus sit; officium requirit, ut rationes rationibus discutiamus, præcipue in rebus & puncto fidei, quæ mentem humanam tam valide afficiunt, ut, quum semel a ratione sua evictus sit homo, nihil sit, nec quidem extinctio deliciarum humanarum aut mors, quod abinde illum flectere possit: ita animus sibi favet. Ad evincendam rationem omnino ratione utendum est, & permanendum jugiter in ipso argumentationum & inductionum tenore & serie; si aliunde causas & rationes peteremus, potuisset inde a via flecti animus, & a scopo alienum quid concludi, permanente in suis erroribus mente. Et quia de Deo, anima, salute, & felicitate post vitam agitur, operæ pretium est, ut omnem vim & ner-

Quod ratione utendum sit.

nervum rationis intendamus. Sed usque tamen prævidere licet, si permaneremus in eadem serie argumentationum, animo rimandi essentiam Dei infinitam, & exinde deducendi, quod Deus sit infinitus, five num Infinitum sit origo & causa naturæ, quod philosophantem argumentis supra allatis & suis nequicquam evinceremus, & fortassis quod ipsi in eundem labyrinthum laberemur, unde exitum invenire major adhuc labor requireretur.

*Quod quæ-
stio an? de-
beat præce-
dere.*

Ipsissima heic quæstio est, num Infinitum detur, vel num talis Deus, qui infinitus sit? Hoc quæritur, hocque ideo per rationem ventilandum & demonstrandum venit, adhuc nequaquam, qualis sit essentia divina, num infinita vel non infinita sit? ipsissima quæstio est, **AN** sit? non, **QUALIS** sit? quæstio **AN** hic omnino præcedet, sequetur dein **QUALE**; nam si velimus inquirere, **QUALE** infinitum sit, sciemus primum an sit; si qualis natura, sciemus primum an sit; si desideremus nosse, quales angeli, anima & homo sit, præcedet omnino quæstio an; quam-

vis

vis si in notitiam **QUALIS** perveniremus, nullus foret dubitandi locus de **AN**; quocunque modo philosophice vel geometricè explorare incognitum fatagimus, sciendum est an subiectum fit, sive an in ignoto **QUALE** aliquid lateat; quum primum scire contigerit quod detur, tandem est locus inquirendi, quale sit: maneamus itaque in ipsissima serie rationum, & quæramus nude & sine argumentis a natura petitis, sive de essentia & qualitate, **NUM SIT**.

Assumamus in hunc finem ipsissimam ejus conclusionem, quod naturaliter Infinitum non detur; quod illud, quod primum aut minimum est, fit aliquid naturale, seu aliquid naturali simile, quia Infinitum est tanquam nihil in ratione: ponatur jam primum vel minimum aliquid naturale vel ei simile, quæritur, **UNDE** aut **EX QUA** *Quærat*
CAUSA existere potuisset tale mini- *ex qua cau-*
 mum aut primum? hoc e novo mo- *sa primum*
 vet rationem, ut scire possit causam *naturale*
 ejus: si cogitet, quod tale minimum *possit exi-*
 vel primum ex se existisset, aut sui *stere?*
 causa

causa fuisset, sequitur statim aliquid, quod rationi ad amissum repugnat: si finitum sit, si naturale, vel simile finito aut naturali, habebit hoc, quod in eo finitum est, vel quod naturale, vel simile naturali, aliquam causam aut ortum: si finitum admittit aliquid simile in se, unde hoc simile? unde in se aliquid potest admittere sine causa? sic videt illico, mentem suam e novo in suo nodo laborare; & jam in dubium vocare, quod prius de natura prima origine ex rationibus suis concluderat; nam vult omnino competenter respondere, unde & ex qua causa hoc potuit existere, aut sic existere; ratio clare dictitat, quod non possit a se, quia est finitum vel simile finito, finiri prius debuit vel simile reddi finito; volvit illico, num ex se possit esse, affirmat, negat, dubitat, videt quod non possit ex se, sed quod causa ejus aliqua fuerit: si ex se, non potuit casu ex se esse, quia videt, ubi nulla causa adest, nec ullus casus adest, ipse casus non agnoscit simplicem sed multiplicem causam; addit, si ex casu, quomodo potuit esse tale, ut omnia deinceps
inde

inde provenientia tantæ harmoniæ sint, ut non modo elementa, mundi, tellures, sed super illas tam vasta & speciosa regna, ut vegetabile, animale &c. tam stupendo & simul tam delitioso ordine & tenore exstiterint: nihil tale casu potuit existere, nisi foret omne inde subsequens casui simile & sine ordine, ergo hic casus non quadrat. Si dicat non ex casu, sed ex similis simili exstitisse, remanet usque idem nodus & idem irresolubile; U_ND_E illud? si iterum dicat, quod ex se; sed unde quæso T_AL_E finitum? Accedit, si finitum sit, quod esse debeat tempus, quando finitum sit, ergo tempus erit, & origo; si ex se vel casu, quare non prius, quum prius tam bene quam in illo tempore oriri potuisset: ergo nec sic videt naturam primitivam ex se potuisse existere; tandem concludit cum ratione, quia nihil finiti vel simile finito oriri potest sine causa, quod a causa exstitisset.

Si jam ex causa, causa non potest esse finita vel a finito; si finita vel a finito, illud etiam sui causam habebit, per
quam

*Quod per
quæstionem
causæ agno-
scere debeat
Infinitum.* quam finire potuerat, concludit ergo iterum cum ratione, quod Infinitum sit causa finiti, quamvis non sciat quale sit Infinitum: sic quamvis nescit, quale sit Infinitum, tamen usque agnoscere illud debet ut causam; & consequenter suum primum & minimum naturale ut causatum. Sic per quæstionem UNDE venire potest ad confessionem Infiniti, non vero per quæstionem QUALE.

*In quæ-
stione causæ
de minimo
naturæ.* Redeamus adhuc ad rationes allatas, & maneamus in serie, & quæramus semper UNDE, & videbimus, quod ipsa mens & ratio nobis dictura sit, quod ex Infinito: ut si inquiras primum in quantitatem, in extensum aut spatium, in quibus agnoverat esse minimum; sique dividat & dividat hoc parvum in minus & minimum, tamen ad primum & infinite minimum nusquam perveniet, quamvis ad indefinitum se venire posse autumet; nam si ne primo non potest existere mundus; ergo minimum hoc extensum vel quantum erit vel naturæ minimum vel simile minimo siue simplex: si ulterius

rius tendimus, nam ulterius eundum est, quum percipimus nihil ex se existere posse, sed ex causa, mente omnino a finito ire nitimur ad aliquid, quod vocari possit indefinitum, nec quiescere possumus in indefinito & ibi ponere finem sine causa, sive causam primam; sed terminabimus ideas in tali, quod nullum quantum, nullum extensum, vel rationem quanti aut extensi in se habeat, & in quo nulla ratio, nihil simile, hoc est, in quo nullum finitum sit, quod idem est cum INFINITO. Si velimus a primitivo hoc vel simplici ad primum modum aut motum nos conferre, ille erit vel simplex vel purus, vel modo conatus aut status internus ad motum; sed unde? posito, quod status sit vel conatus ad motum, ille nec potest a se oriri, sed trahet omnino ortum ab alio; si a finito alio, quæritur, unde ejus motus, conatus aut status? quia in motu est finitum, in conatu aut in statu interno ad motum est idem vel aliquid motui simile; sic tandem etiam hac via ad Infinitum, ejusque confessionem pervenimus.

*Quæstio
unde Infinitum?*

Quum itaque causa simplicis, jam confitente ratione & anima, non aliunde derivari possit, quam immediate ab Infinito; fortassis quærere instas, unde Infiniti causa? Sequitur responsum ab ipsa sua ratione, tanquam a Themide & cortina, quod Infinitum non aliunde causam agnoscere possit, quam in se, & quod sic in causa sui sit: quodlibet enim finitum a causa finiri debet: si indefinitum, in respectu ad finitum dicitur indefinitum; sed tamen quale habet, quod tale per causam aut ab aliquo reddi debet: quod vero infinitum est, non finiri seu finitum reddi potest; non ut tale sit, non ut hoc modo vel alio, ut hoc tempore vel alio, quia non finiendum aut finitum est, sed infinitum; unum Infinitum prius & posterius, majus vel minus dari nequit: ergo quum finiri nequeat, quia est infinitum, est in sua causa.

*Quæstio
quando Infinitum?*

Quod etiam ortum concernit, scilicet si quæratur, quando Infinitum? idem sequitur responsum, quod, si infinitum est, etiam qua tempus sit Infinitum; si in uno infinitum, in altero non

non potest esse finitum; in tempore datur maximum & minimum, prout in spatio & extenso; datur successivum, gradus & momenta, prout in motu aut celeritate; nam finita non dici possunt finita, nisi etiam respectus sit temporis & successivi; de pure simplici quia non finito nec prædicari potest tempus aut successivum, sed qua ortum ejus ut instantaneum, nec usque tamen æternum, sed veluti ante tempus. Quumque Infinitum non causam in aliquo agnoscit, nec ortum in aliquo agnoscere potest, ortus enim involvit causam, quod temporis foret, quatenus per momenta finiti; & quia est causa sui, seu adæquatius in causa sui, hinc etiam in ortu sui est. Verbo, ubi nullum datur substantiale aut finitum, ibi nullus datur modus, motus aut celeritas; ubi nulla celeritas, ibi nulli gradus & momenta, & consequenter nullum tempus; Infinitum est ideo idem ac æternum, & quidem in omni tempore æternum; nam tempus est modo respectivum quid ad finita, unde nihil, quod præteritum, futurum & successivum est, prædicari

potest de Infinito, in quo omne est præsens & semper æternum, tam qua præterita quam qua futura.

Sic arbitror, quod mens humana agnoscat Deum ut Infinitum, & causam finiti & consequenter naturæ; quodque nec amplius acquiescat in primo naturæ ente, putando, quod Deus & natura primitiva sit unum & idem; sive quod omnia debeantur naturæ, sed quod unice debeantur Infinito, hoc est, Deo.

§ IV.

Quum sic tandem pervenerimus ad confessionem Infiniti, adeo ut nolente volente ratione agnoscendum sit aliquid plane ignotum, nec per nota usquam resolubile, quod unice Infinitum vocari debet: cum hac confessione & tacita agnitione ulterius eamus, & videamus, annon adhuc distinctius possumus per rationem agnoscere, quod Infinitum detur sive quod Deus sit infinitus, quod Deus sit auctor & productor naturæ; huc usque a priori determinamus, ignotum hoc existere sive Infinitum

nitum dari, velimus jam experiri, annon etiam agnoscendum sit a posteriori.

Permaneamus semper in eodem primo & minimo naturali, ne a circulis & sphaëris suis turbemus naturæ cultores, sed ut illos semper attentos teneamus suis principiis, ne peregrinum quid interveniat, quod mentem illorum a conclusione avertat: ponatur jam minimum tale naturale ortum suum duxisse ab Infinito, nam aliunde ortum ducere non potuisse modo visum est; quæritur jam, quale sit illud minimum naturale, vel illud primum? num sit semen primum naturæ, num ei infit naturale quoddam, quale in natura, vel num sit tantummodo analogon aut simile substantiis, essentialibus, attributis, modis &c. quæ observamus in ipsa natura? Respondere velim principiis illorum convenienter & conformiter, quod in illo sit omne primitivum, quicquid in natura est, omne simplex, quod consequenter sit quasi semen rerum omnium naturalium, sit principium illarum, sit e quo per mo-

*Quale sit
primitivum
naturæ?*

menta & gradus, natura dein se explicuerit; verbo quod fit in illo omne id, quod usque cogitare possimus dari in natura, tanquam primitivum; & quod sic natura in primo illo vel in numero indefinito primorum aut minimorum illorum fit in suo femine, e quo vel e quibus dein tam diversa, multiplex, tot seriebus distincta & abundans, tanta, in cœlis, in mundis, in telluribus, in regnis cujuscunque telluris, elementari, minerali, vegetabili, in partibus cujuscunque regni, illarumque partibus, hoc est, quicquid de natura minima & maxima prædicari possit, prodierint. Sed quale jam ipsum simplex fuisse videtur, de hoc aliquantum est actum in Principiis de Elementis.

Sit ergo jam secundum mentem illorum, qui statuunt omnia naturali ordine a primo illo ente, simplici, femine, minimo seu primitivo fluxisse, volo itaque, ne turbem animam jam Infinitum & Deum agnoscentem, non aliquid Deo immediate tribuere, quod ipsi putant vel putare possunt secundum suam rationem tribui debere naturæ,

turæ, velim idcirco concedere, ut eo similior & unanimior in rationibus nostris consensus & concordia sit, velim in illorum partem ire, nihil nocet, quia jam agnoscunt naturam non ut primam mundi causam, sed ut secundam, & quod non sit secunda causa agens per se, nisi quatenus hoc acceperit & perpetuo accipiat a prima, hoc est, ab Infinito; agnoscunt jam, naturam esse ab Infinito sive Deo productam, agnoscunt enim illam ut causatum, & Infinitum ut causam: videamus jam, annon inde adhuc melius agnoscatur Infinitum, scilicet si concesserim illa, & numne inde necessario sequatur, & adhuc distinctius elucescat, naturam sui causam non esse posse, sed Infinitum.

Ponatur itaque, e primitivis illis minimis naturalibus derivata esse omnia illa, quæcunque tam in mundo aspectabili quam in non aspectabili sint; ponatur etiam, hæc per necessitatem quandam naturalem, mechanicam, geometricam, physicam, vel per quamcunque aliam velis, omnia successive ex his primitivis fluxisse; quid ergo

Ponatur quod a primitivo illo omnia naturaliter prodissent.

inde aliud sequitur, quam quod in his primitivis latuerit tale quid, ut per necessitatem naturalem omnia sic produci potuissent, ei inhæsisse omnia vel per analogon vel per causas, in quibus simile existeret tam qua attributa, quam qua essentiam & qua modos, quocunque & qualescunque philosophice aut rationaliter concipi queant, sequitur tamen inde, potentiam, aptitudinem & facultatem in illis latuisse producendi omnia, qualia dein producta sint: nolim principia illorum negare; nam non possum tam multa in his formare, quæ non concedere vellem; nam quo plus concefferim, eo certius agnosces conclusionem.

Jam repetamus primum terminum, scilicet quod Infinitum sit causa primi aut minimi finiti, in his jamdum convenimus; dein jamdum concefferam, quod a primo hoc minimo per naturalem ordinem perque necessitates quasunque velis omnis mundus cum seriebus, appendicibus & partibus suis exstiterit, quid inde sequitur aliud, quam quod in primitivis his sive minimis

nimis latuerit qualitas illa producendi? *Quod in*
 neutiquam enim aliquid produci pot- *primitivis*
 est ex femine, nisi in illo sit aptitudo & *latuerit*
 qualitas illud producendi vel se expli- *qualitas*
 candi; & quamvis illa qualitas etiam *producendi*
 videatur esse in sequentibus aut deri- *sequentia.*
 vativis, usque tamen suam qualitatem
 accipere necessum est ab illo primo;
 adeo ut sic latuisse sequatur in hoc pri-
 mo causa & qualitas & omne primiti-
 vum: ergo ponamus jam, ibi latuisse
 omne illud, qualecunque naturaliter
 fingere & imaginari cupis; quæritur
 ideo jam, U N D E hoc in ente primiti-
 vo? non negas amplius, quin illud et-
 iam ortum suum duxerit ab Infinito,
 & talem ortum, quale est; ergo omne
 illud, quodcunque putare potes latuis-
 se in primo tanquam primitivum, or-
 tum traxisse sequitur ab Infinito, a Deo
 qui unice infinitus est.

Velim hoc aliquantum per similia *Quod*
 illustrare; vides hominem tot mem- *omnia natu-*
 bris, tot sensibus, tanta ratiocinationis *ralia admi-*
 facultate gaudere, vides intus tot par- *remur in*
 tibus; si partem fumis, ut cerebrum, *sua causa.*
 tot suis partibus, tunicis, substantiis,

nervis, medullis, appendicibus aliis & liquidis; ipsum reliquum corpus pariter; si ejus partes lustras, vides illas fingillatim tot arteriis, fibris, tendinibus, tunicis, & tanta aptitudine mechanica ad quemcunque suum motum pollere: si velis unamquamque hanc partem fumere, visurus es in quovis nervo tot membranas, tot ramos, & infinita alia; si horum aliquam partem, tot vasa diversi generis; si horum partes, pariter; sique oculum vitris armare velis, ah! quantum non amplius detegeres! omnia tamen hæc ex uno semine, ex uno quasi primitivo oriunda sunt: si itaque jam animum vertis in corpus humanum & partes partiumque partes ejus, & pariter vertis in primum ejus ens five ovulum, & utrumque mente volvis, miraberis tunc magis ovulum aut minimum five primitivum ejus naturale, quam ipsum corpus; major causa admirationis exstinguit minorem; quodcunque miraris in magnis, miraris adhuc magis, quod ita existere potuisset in minimo; admirationem & stuporem sic figis in illo minimo, quod tale esse potuisset, ut produceret
totum

totum hoc & tale systema: quum dixerō, in hoc esse causam totius, hæres in admiratione causæ; si dixerim, hanc suam causam habere, multiplicat se admiratio in illa causa; si dixerō, hoc in primo illo minimo fuisse, nec tantummodo hoc, sed etiam indefinite talia & alia, augebitur stupor fere infinite, quomodo tale in primitivo existere, aut quomodo simile tali, ut inde totum tale, non aliter existere potuisset, sic venimus ad conclusionem, quum dixerō, causam primam minimi talis esse in Infinito; sic, si capax foret, infinite abriperetur mens in stuporem, quod tale quid in primo illo minimo existisset, ut tale maximum produci potuisset. Si ad plura individua naturæ ire simul vellemus, quorum indefinitus numerus est in mundo aspectabili, idem lustraremus, & ex quolibet individuo eandem conclusionem formaremus, quod scilicet in primo illo maxime miraturi simus Infinitum, & quod illud, quod aspectabile est, nos in admirationem sui primum traheret, quia ludit in sensus, & dein magis in admirationem suæ originis aut causæ, non quatenus

tenus causa, sed quatenus in eadem causa sit potentia modificationis omnium; & tandem in stuporem qualitatis in primo; & quia admiratio ibi nequicquam potest terminari, terminabitur omnino in ipsamet causa prima, hoc est, in Infinito, in quo latet omne quod admiramur; in quo admiramur unice Infinitum, non vero ipsum naturale in se, sed in sua causa. In organis mechanicis, ut in horologiis artificiosissimis admiramur motum, rotas & potentias applicatas, at non miramur illa, quum rotæ, potentiæ & mechanisimus sint nobis nota, sed tacite quod miramur est prima causa, non prima causa, quatenus est organicum quid, quia simplicissimum esse potest, sed inventorem; non inventorem quatenus composuit, sed quatenus invenit, hoc est, prævidit, hoc ita fluere ab alio, sive sic compositum hunc, non illum effectum producere debere.

*Num omnis
natura fuerit
in his
minimis?*

Jam velim etiam concedere, quod omnia naturali ordine a primis his minimis ad maxima per series, per causas, per causarum necessitates, per motus

tus multipliciter derivatos, illorumque vires fluxisse, sequitur tamen, ut tale possit ita, non aliter fluere, quod latuerit in primo aut minimo, & quod minimum tale factum sit a sua causa, hoc est, ab Infinito: quo itaque plus in his diffundis animum, quo plus miraris in natura, quo plures causas cumulas, & plures vires motrices multiplicas, dividis & censes, eo plus miraberis primum & minimum, eo plus miraris Infinitum ejus causam, stupor non potest definere in causato, sed in causa, nec in causa quatenus causa, sed quatenus infinite intelligens causa; qui se augeat necessum est, qualis sit causa, hoc est infinite.

Demum concluditur, quo plus de natura sentis, illi tribuis, illam colis, quoque plus illam rimaris & miraris, & quo plures causas rerum mechanicas, geometricas, & naturales necessarias facis, eo plus miraberis Infinitum & causam omnium: quo enim major naturæ adorator & cultor es, eo magis ad causas & primitiva ejus regrederis, & eo magis ad simpliciora venis, & eo magis

Quo major naturæ cultor, eo existere potest major numinis cultor.

magis agnoscis ex primitivo naturali reliqua successive ortum traxisse; & eo magis mirari adduceris statum primitivi hujus naturalis, quod in illo omnia quæ vides, & quæ usquam imaginaris, imo quod ipsæ causæ non modo mechanicæ sed etiam physicæ latere potuissent; ergo velim ut omnem admirationem concentres in ipso primo aut minimo tuo; annon sic omnis admiratio desinet in ejus causa? hoc est, in ipso Infinito, quod tale minimum produxerit. Ergo, quo magis colis naturam & credis illam originem rerum naturalium esse, eo major evadere potes numinis cultor, quia ex successione rerum, modorum, causarum, contingentium perfectissima plus potes mirari in primitivis, quam alii in omnibus suis derivativis.

*Ex perfectione
primitivi.*

In primitivo seu minimo philosophico aut simplici etiam potes aliquatenus contemplari infinitatem quandam, & quidem ex perfectione; quod si tam perfectum fuerit, ut per tot causas, necessitates, vires motrices, & per omnia existentes series productum sit univer-

universum, in quo nulla detur pars nisi perfectissime conspirans ab uno fine ad alterum per mediorum tenorem; anne per hoc contemplari possis infinitatem, sive tale quod rationaliter aut finite non concipere potes, quod tamen tanquam præsens in primo illo fuisset; sive tale perfectissimum, quod aliunde quam unice ab Infinito prodire potest: ergo sic etiam agnosces Infinitum.

§ V.

Antequam Mundus perfectus & tam aspectabilis factus est, adesse debuerant innumera contingentia & contingentium contingentia, innumeri modi & modificationes, sive antequam omnes series tam harmonice ad ipsissimum finem pervenissent: posito, quod omnia a primis illis minimis per necessitatem mechanicam & physicam ad compositionem rerum tam unanimiter fluxissent, quod tamen statuere adhuc nolo, antequam argumentis & rationibus evictum sit, sed ponatur tamen, quod ita sit, sequitur inde, quod natura non possit causari contingentia, & dare casualis causas, ut omnia ita mire ad unum finem

An contingentia fuerint in primitivo?

finem conspirarent & concomitarentur, nisi adesset in primo ejus ente ipsissima illa causa, quæ derivata in entia successive composita per continuum tenorem mundum sic, non aliter perficerent: si itaque hæc etiam fuissent in primo illo ente, sequitur omnino, quod non alia quam infinita sapientia esse potuerit, ex qua non aliud immediate quam perfectissimum prodiret; sequitur etiam, quod in primo illo sic omnia fuerint præsentia & quasi actu inexistencia, quæ respectu temporis futura essent; sequitur etiam, quod indefinita perfectio consideranda sit, & quod inde eo melius elucescat Infiniti existentia: nec tamen ita a veritate abludere hoc videtur, quantum fortassis prima & levi consideratione apparenter videatur; nam a nullo negatur, quin omnia Deo in prima creatione præsentia fuerint, pariter quin omnia præviderit, & quin statim etiam in omnibus providerit; & consequenter sic omnia formaverit, ut ad ipsissimum finem quasi sponte fluerent: nam non potuit quam perfectissimum esse, quod immediate produceret; & consequen-

sequenter primo nihil inesse potuisset, quod non perfectissimum esset, quia ab infinito nihil imperfecti exire potest; si itaque perfectissimum, quo perfectius dari nequit, sequitur, quod omnia inesse debuissent potentia, quæ usque actu inde existerent, unde etiam inducendum venit, quod quoque causæ inexistissent tam mechanicæ quam physicæ mundum successive perfecturæ. Ex his tamen neutiquam sequitur fatalis omnium series; nec quod Deus sit in causa imperfecti alicujus, quod in mundo & in homine ratione mali existere cœperat; tale omnino agnoscere debet causam in finito, non in Infinito: nam si primitivum immediate ab Infinito ortum fuerit perfectissimum, & reliqua ordine existentia minus & minus perfecta, signum evidens est, quod hæc ortum suum successive & immediate traxerint a finitis, a quibus successive imperfectiora existere possunt; signum etiam est, quod in reliquorum prout imperfectiorum ortu fuerit aliquid magis & magis naturale, seu tantummodo mediate aut mediante natura di-

vinum ; adeo ut natura aut finitum sit omnis imperfectionis causa, non vero Infinitum.

*Quod omnia tamen
a Deo.*

Porro argumentari cum ratione licet, quod omnia quæcunque sint composita vel simplicia, totum vel partes, cæli cum mundis, unice a Deo, non vero a natura, creata & producta sint ; nihil tribui potest naturæ, quum omnia sic facta sint, ut ab uno fine per media ad alterum sponte & necessario confluerent ; quod sic causa unius sit a causa sua præcedente, quæ omnes causæ sic in prima concentrantur ; adeo ut si quidquam causæ naturali tribuitur, hoc tribuendum veniat primæ causæ & Deo ; est mechanicum quid dein, quod ita sequi debet, quia prima causa sic voluit, vel quod idem est, quia sic vult ; ergo omne, quod in mundo est, est Dei opus, nec hilum est naturæ. Pariter, quodcunque miramur in natura, tanquam sapiens, conforme, harmonicum, infra aut supra nostros sensus, non miramur tanquam naturale sed tanquam divinum ; nihil est naturale, quod non divinum, sicque in quacunque mundi parte,

parte, quocunque sensus nostros vertimus, nihil datur, in quo non mirari debeamus creatorem & causam. Hinc sequitur, quo plus lusus naturæ miramur, quod eo magis Infinitum in natura miremur; quia nihil est naturale, quam obsequium, nec obsequium, quia per necessitatem obsequi debet.

Quum itaque nihil sit naturale, quod *Quod tribuere possumus naturæ.* tanquam naturale per se mirari, minus venerari possumus, sed tanquam divinum, possumus jam nominatenus tribuere naturæ, sive nomine naturæ uti, nam non infinitum est, sed finitum; non aliter ac si manu aut digitis aliquid artificialiter velis construere, quum compositum est, possumus dicere esse machinam, & vim aut potentiam inesse machinæ, & quamvis jam vis sit in machina, non tamen miramur machinam, sed illum, qui machinam composuit; a digitis & manu est composita, sic potest dici digitorum aut manus opus, sic miramur machinam in manu construente, sed hoc improprie, nam manus non plus ex machina aut vi machinæ sibi potest vindicare, quam

D 2

quod

quod fuerit medium aut instrumentum, quo constructa sit; possumus sic ulterius ire & dicere, esse corporis opus, & hominem sic crasse mirari, sed hoc nondum adæquate, quia quatenus est manus, eatenus est corporis opus: adhuc possumus ulterius inducere, esse hujus vel illius hominis, & adhuc ulterius, esse non hominis nisi quatenus rationalis, & esse sic imaginationis & scientiæ ejus; nec sic adhuc vere, nisi dicamus, esse etiam animæ ejus opus, scilicet quatenus est rationis, cujus ope non modo inventa est machina, sed cujus jussu deinde est constructa, unde admiramur in ipso opere sapientiam & intellectum inventoris, non machinam operantem nisi abstracte mechanismum, nec admiramur manum, corpus & reliqua instrumenta, animæ ejus necessario obsequutura.

Ut ergo agnoscamus in ipso opere & in machina conditorem & Infinitum, & videamus non modo quantus sit, sed quod infinitus sit, & quod finitum & natura nullum locum sibi vindicare possit, nisi quatenus medium aut instrumentum, quod necessario id effice-

re

re debet: per nulla argumenta efficacius demonstrari potest, quam per contemplationem ipsissimi ejus operis, nam illa tangunt sensus, qui movent tandem animam, & mediate creant stuporem, quod non ita vive fieri potest per rationes sine operis alicujus lustratione & contemplatione, qua totum & partes.

His præmissis intueamur jam cœ-
lum seu universum, quid non mira-
mur in cœlo? tot sideribus plenum,
tot mundis fortassis locupletatum no-
stro mundo similibus, in quibus ipfis-
simam vastitatem secundum nostrum
conceptum miramur, quum tamen
fortassis parum est, quod videmus, sed
tamen omne illud ne punctum quidem
est in respectu ad Infinitum; si omnes
stellas consideremus prout in mundo
nostro solem, possunt etiam illæ solis
loco esse, & suum mundum cum pla-
netis formare; in quo respectu, quid
non mirari licet in multitudine mun-
dorum? quale non foret indefinite
finitum? sique universum adhuc con-
templemur, est unus mundus mo-

*Per con-
templatio-
nem naturæ
perducimur
in agnitio-
nem Dei.*

Ex cælo.

do una ejus pars & quidem exigua, quæ nobis tam vastissima apparet: si partes consideramus, seu stellas aut soles hoc est mundos singillatim, constituunt simul unum systema, quod sine partibus non subsistere potest, fortassis quælibet hæc pars tam necessaria est in systemate, ut deesse nequeat, nisi nexus aliquis in systemate rumpatur. Si oculos & simul animum mittamus modo intra nostrum mundum, in respectu ad universum tamen exiguum, quot non innumera occurrunt? quæ stuporem creant; ut si solem, vel planetam vel satellitem, vel ipsam tellurem in specie, & cujusvis speciei partem, plura forent dicenda, quam sufficerent charta & tempus; & adhuc magis, quum nulla pars sit, quæ non reliquis partibus & toti sit necessaria, quæ simul systema constituunt, in quo partes tam harmonice compositæ sunt, ut nihil dicere possis deesse debere, nihil quod suum usum non præstet, ut reliquæ partes subsistant, & ut totum sit perfectum: ad quod perficiendum indefinitæ series & causæ, tam mechanicæ, quam physicæ sive contingentes,

una

una post alteram, una simul cum altera, antequam ad finem pervenerint, adesse debuerint. Si hæc statim primo momento ita perfectæ sunt, prout jam actu sunt, sive omnia in primis entibus præsentia, quæso? quomodo non mirari liceat causas totius & partium.

Quia his immoramur, velim etiam *Ex stru-*
 humani corporis structuram contem- *tura cor-*
 plari, & inde videndum præbere, quod *poris hu-*
 nihil in toto corpore sit, quod non *mani.*
 partibus suis & toti sit necessarium,
 sive quod non ejus usus sit, ut totum
 possit subsistere; pariter ut omnia con-
 spirent ad communem finem; quæ ut
 sic componantur, an natura hoc per
 se potest efficere? an mechanicum quid
 sine intelligentia infinita? an sine cau-
 sa in Deo? sive sine sapientissima pro-
 videntia in causis contingentibus, phy-
 sicis & mechanicis, quæ si non sapien-
 tissime conspiraverint, neutiquam inde
 per se aut casu potuissent primitus con-
 fluere. Sed quia de his in specie actu-
 rus sum in mechanismo operationis
 animæ & corporis, hinc velim genera-
 liter recensere, qualem usum singula
 ad totum præstare videantur.

Ipsum hominem novimus creatum esse in illum finem, ut delitiis mundanis frueretur, ut possideret cum suis posteris tellurem : sapientia & ratio ei data est, ut sciret venerari & colere numen infinitum, ut eo melius sciret uti delitiis mundanis, ut sic magis delitioso illarum sensu gauderet, ut sciret mundanas delitias sociare cum cœlestibus: etiam ut aliquid adhuc in mundo perficeret, quod sine ente materiali & talibus mediis perfici non posset: denique ut inciperet vivere seu vitam trahere, quæ dein sempiterna esset, & nesciret mori, ut sic angelorum numerum augeret. Utque ad hos fines perveniret homo, datum est ei corpus, & datæ sunt corpori partes, quæ omnes in eundem finem conspirarent; datum ei est caput cum cerebro, & hoc iterum præditum sensibus, & hi anima.

Prætereamus ossa cranii pro tuenda & conservanda ipsius cerebri machina, pariter prætereamus tegumenta ossium, ut cuticulam, cutem, periosteum, pilos: & ad interiora ejus nos conferamus, ubi statim occurrit membrana, DURA MATER dicta, ex fibris tendineis constans

constans, pluries cranio juncta, ut cranium investiat, & subjacentes meninges & ipsam cerebri substantiam defendat; ut utrumque cerebrum firmet, inque suamet figura & intra limites teneat, ut omnes ejus partes in genuino & naturali situ conserventur immotæ, & ne cerebrum immediate ab ossibus lædatur, pariter ut medium sit ad sensus quosdam excitandos versus interiora. Subterjacet PIA MATER, inter quam & priorem aliqui dicunt ARACHNOIDEAM intercedere sed maneamus circa hanc, quæ altius se in cerebrum immittit, & præter partes in cerebro etiam medullam spinalem & nervos investit, vasis sanguineis innumeris & fere tota circumsparsa aut conflata; illum in finem, ut non modo involvat cerebrum, sed etiam intimos ejus anfractus & plicas investiat, ut sanguinem in cerebrum distribuat, partim calorem inducat, partim liquidum suppeditet, ad nutriendas, vegetandas, componendas partes; ut sensum subtilem non recipiat modo, sed illum per membranas subtiliores versus interiora derivet, ut illæ, quæ adhuc subtiliores sunt, sensus & tremores

res possint recipere ; quas membranulas cum nervis cujuscunque generis communicat, quia illos investit, quorum maxima pars est, quia est illorum commune tegumentum. Præterea-
mus divisionem cerebri in hæmisphæria, & hæc in lobos, pariter divisionem in cerebellum, & illorum substantias corticales & medullares ; quorum unumquodque tam in genere quam in specie suum usum singularem præstat, ut sensationes non modo rudes corporis, sed omnium sensuum versus interiora magis & magis deferant, adque ipsam animam seu subtilissimas partes ; pariter ad nutriendas & in situ detinendas partes vicinas & duriores ; quarum omnium non modo partes, sed etiam illarum partes, omnem suam operam accommodant, ut commune possit nutriri, subsistere, agere, pati, verbo ut homo possit vivere, sentire, & ita vivere & sentire, ut pars subtilissima præcipue vivat. Quo ut omnia tendant, sunt etiam cavitates in cerebro insignes, quarum binæ sunt anteriores, quæ dum in conspectum per sectionem veniunt, se etiam videnda præ-

præbent, ut SEPTUM LUCIDUM seu pellucidum substantiæ medullaris pia matre obductæ & dictos ventriculos distinguunt; occurrit etiam FORNIX pariter substantiæ medullaris; plexus choroideus seu membranis & vasculis refertissimus, tum CORPORA STRIATA, ubi partes corticales per strias tanquam radii a terminis ad terminos excurrunt, & sic nobilissimam illam medullam oblongatam intrant & inchoant, quæ est origo nervorum cujuscunque generis: apparent etiam THALAMI NERVORUM OPTICORUM, albi & cineritii coloris: si vis ventriculorum tertium evolvere, occurrunt visui statim plures partes, ut GLANDULA PINEALIS, NATES, TESTES, sub quibus VALVULA MAGNA cerebri, ad cujus orificium posterius ANUS, tum RIMA AD INFUNDIBULUM, per quam communicatio fit omnium ventriculorum; quartum ventriculorum inter cerebellum & medullam oblongatam præterire velim, quæ omnia usum præstant, ut partes cerebri in distinctissimo ordine inter se divisæ teneantur, ut quælibet pars non modo nutri-

ri,

ri, sed etiam cum altera communione habere, & præcipue ut superflua inde possint excerni, ut sic quælibet pars non a superfluis impedita suum munus possit obire.

Veniamus ad CEREBELLUM, quod separatum est, ab ipso cerebro, quo etiam sexies minus est, circa occiput cubans, adeo ut propius sit ad actiones involuntarias corporis, & consequenter propinquius cordi & pulmonibus; in quo ductus mirari licet lamellatim parallelas & circulares, qui in processus vermiformes desinunt, substantiæ tamen ejusdem cum cerebro corticalis & medullaris, quamvis in diversa ratione quantitatis & situs: in stuporem etiam venit spectator, quum videt ejus lobulos exactos, & inibi situm partium medullarium, pariter quum pedunculos cerebelli, quorum unus valvulam magnam constituit, alter prominentiam annularem, tertius ad medullam nervorum descendit; & eo magis, quum omnia, quæ ejus functionis ope in corpus agitur, ipsum cerebrum propinquum fere nesciat, licet

licet cerebellum omnia fciat, quod cerebrum novit, unde quicquid ope cerebelli in corpore peragitur, dicitur involuntarium, quasi nihil perceptibile antecefferit, antequam in actum fit productum, ut motus cordis, quorundam musculorum & nervorum in corpore & innumera alia.

Sed redeamus ad cerebrum, & quidem ad MEDULLAM EJUS OB-LONGATAM, quæ orta a corporibus striatis tendit versus occiput, & se contigue jungit cum medulla spinali, adeo ut sit communis parens & nutrix nervorum, ubicunque nervi in corpore sint; pariter omnium nervorum, sensuum, visus, auditus, gustus, olfactus, unde etiam omnes nervi sensorii illuc intrant & ibi terminantur; estque substantiæ extus medullaris & intus corticalis inverse prout alias in cerebro, quomodo hic omnes sensationes, pariter ideæ & operationes animæ concentrentur, & quomodo hic omnium sensuum tam subtiliorum quam crassiorum fons sit, alibi demonstrandum est. Cui cum ad-hæret

hæret contigue medulla spinalis, considerandum est, quomodo illa per dorsum tendat inclusa ductu osseo vertebrarum, quomodo tunicis & membranis investita, quomodo intus & extus communicatione cum tunicis & membranis cerebri gaudeat, adeo ut sic omne, quod in toto corpore peragitur, ad cerebrum mox deferatur, & ejus ope sentiat, & dein ab anima relatum in voluntatem expandatur: & quia hoc præcipuum corpori officium præstat, hinc munita est ossium crate 24 vertebri constanti; tunica ligamentosa robustissima, cujus ope combinantur vertebræ; dura matre, arachnoidea, pia matre, quæ sequitur nervos quomodocunque divisos; & ex se transversim in corpus ad functiones varias obeundas emittit 30 ad 32 paria nervorum, quæ dein in diversissimos ramos, & ramorum ramulos abeunt, & tandem se in corpuscula exiguisima lamellata vel in tunicas dispandunt.

Sed recenscamus breviter illa, quæ in oculis exstant, in quibus videmus
miræ

mirabilia naturæ unice ad visum præbendum cum mille partibus concurrentis ; præterire volo palpebras, cilia, musculos, glandulas sebaceas, carunculam lachrymalem, membranam semilunarem, puncta lachrymalia, glandulam ejus, pinguedinem & plura alia, quæ ad motum, nutritionem & sustentationem ipsius organi inserviunt, & quæ oculum in situ tenent & conservant, ut usus ejus continuus possit reddi : quod ipsius visus non vero oculi quatenus organi mechanismum concernit, videre licet tunicas oculi varias, ut albugineam seu adnatam vasis refertissimam, corneam pellucidam & in varias lamellas divisibilem, scleroticam vero duram & opacam usque ad nervum opticum extendam ; choroideam pariter vasculis repletissimam sed nigram ; uveam sive choroideæ partem anteriorem per corneam conspiciendam, convexam, in qua iterum plura notata sunt, ut antè coloratum quid, quod ideo iris dicitur, tum pupillam in medio iridis, quæ comprimi & extendi possit ; idem posterius est nigrum quid,
sub

sub quo apparent spinther pupillæ, fibræ ciliares, & illarum ligamentum, circulus arteriosus & venosus, ductus etiam nigri observantur inter processus & ligamentum ciliare: porro jam observanda venit retina, seu tunica tenerrima, albicans, quasi mucosa, ubi primario visus omnis seu organa ejus se concentrant vel eo spectant, ut illuc possint radios vergere & deferre, & dein per nervum opticum amplius versus partes anteriores & interiores cerebri auferre, unde etiam retina apparet tanquam receptio radiorum, nam est expansio nervi optici. Ex quibus omnibus percipere licet mechanismum peculiarem mechanismo motuum in particulis æthereis similem, pariter omnium partium admirandam harmoniam, ut omnes motus recepti varie concentrentur vel deducantur usque in retinam, quæ se super nervos opticos expandit, qui per cerebrum versus ipsam medullam oblongatam pergunt, & se ibi immergunt, ubi reliqua sic sensus nostros fugiunt. Utque oculus tanquam organon cum suis partibus in situ naturali
&

& mechanico permaneat aptum semper recipiendi modulationes ætheris, additi sunt liquores expansioni tunicarum inservientes, & quidem a radiis pervii, ne impediunt luminis transgressum; ut aqueus sive albugineus, in quo uvea quasi libere natat, dantur etiam vasa, per quæ humor continuo reparatur, & in justa sua quantitate & qualitate adsit; datur humor vitreus pellucidissimus, partem posteriorem oculi replens usque ad retinam, cui contiguus est, sine quo retina fictior, nec in expansione nec in ulla receptione motus se insinuantis esse possit; datur etiam chrySTALLINUS reliquis compactior in vitreo ope tunicæ inclusus, pendetque lens dicta libere inter aqueum & vitreum & sic mobilis, ex multis lamellis pellucidis vasculosis constructus; ipsum corpus vitreum per tunicam arachnoiden dictam vasculosam & chrySTALLINAM cingitur pro conservatione lentis chrySTALLINÆ: præterire velim arteriolas & venulas mire oculi contextum intrantes, pariter nervos, ut opticos, qui e retina transeunt se medullæ oblon-

gatae immergunt; ut & nervos, qui officium suum præstant motibus totius organi tam in genere quam in specie, & pariter musculos: in his jam videmus, quomodo omnes partes singillatim conspirent, ut totum sive oculus sit organon aptum recipiendi modificationes ætheris aut luminis, & ut sit tanquam medium sensationis, quæ nulla est in oculo, sed in cerebro, & in illis membranulis, ubi ipsissima repræsentatio fit, de quibus copiose alibi; nam oculus per se est organon sine sensu, sed sensus in interioribus, in altero fine, hoc est, præcipue in anima consistit.

Sed maneamus potius circa unum organum; nullum enim organon datur in corpore animali, quod specificè & particulatim lustratum non præbeat infinita stupenda; quomodo scilicet una pars se jungit cum altera, una movet alteram, una figurat alteram, una in situ tenet alteram, una conservat & nutrit alteram, sic minimæ maximam, invisibiles visibilem; & omnia conspiciunt ad unum finem, ut vel videat, vel
audiat,

audiat, vel aliter sentiat homo; & omnia simul sumpta vel totum, ut homo activus corporeus vivat, & rationalis sit; & hæc ad finem primarium creationis. Maneamus, inquam, in anatomia & lustratione unius modo organi, prout AUDITUS, & videamus, annon illud solum possit nos in stuporem auferre; & deinceps inde concludamus, in quemnam stuporem non abducemur per anatomiam & lustrationem reliquorum. Organon præcipuum animæ est auditus, nam ejus ope erudimur & discimus percipere, ejus ope formantur, mandantur & memoriter figuntur scientiæ, quarum partes dein distincte ad usum suum poterit evocare anima & hominem rationalem reddere: cumque ille sit finis, ideo etiam præcipuæ illius organi partes, ut canales semicirculares, cochlea & officula interna ejusdem fere dimensionis & magnitudinis sunt in infantibus quam in adultis, nec ita accrescunt, adaptantur & refinguntur per usum & cultum, ut reliqua. Ipsa auricula cum suis partibus, concha & meatu auditorio, ita figurata conspicitur, ut omnis tremor aeris undiquaque

collectus ad membranam tympani aptederivetur; inde **CARTILAGINEA** est, ne nimis dura & ossea reflectat tremores, nimis mollis aut carnea cedat & absorbeat, ut quocunque casu flexa in formam & situm relabatur, & semper similiter figurata sono arrecta sit: ideo etiam binis vel tribus musculis gaudet, uno super musculum crota-phitis jacente, altero a superiore & anteriore parte apophysis mastoideæ originem trahente, & 5 vel 6 fibris carneis constante, seque circa mediam partem conchæ terminante: qui quamvis in homine exigui nec multum activi sint, aurem tamen in situ semper tensam tenent, quam nec ita arrigere necessum est, ut animantibus: nam in illo situ tenetur auris humana, ut tremores ad omnem angulum & directionem, tam superne quam infra & oblique venientes plenissime excipere & haurire possit; aliter si non ita reflexa & retracta jaceret ad ossa temporis, ut si conice formata, ut in animantibus. Prætereamus jam **MEMBRANAM** ejus **NERVEAM**, cartilagini immediate adhærentem, ut eo melius situs sui

tenax

tenax sit: pariter CUTICULAM TENUEM parti squameæ adjunctam, qua auris obducta est cum reliquo corpore tanquam tegumento communi, quæ quia tenuior, etiam aptior est aerem tremulum recipiendi. Nec opus est multis recensere vasa sanguifera; arterias scilicet ex CAROTIDE externa & venas ex JUGULARI oriundas, quas auris tam extrinsecus quam intrinsecus recipit; nam rami ex carotide, posteaquam faciem ubique irrigaverint, ascendunt ad aurem tam externam quam internam; pariter eis se adjungunt venæ; ut sic contiguum tam caloris quam liquoris ubique sit tam per aurem quam per totam faciem, ut & per matres & meninges internas; & consequenter teneant omnes tunicas calidas & tensas, & sic ad omnes motus aptas, & ubique a sanguine nutritas & nutriendas. Figuram auris externæ videre licet tanquam sulcatam & plicatam, in illa scilicet PINNAM seu superiorem ejus partem, HELICEM & ANTHELICEM, TRAGUM & ANTITRAGUM, & LOBULUM, pendentem & molliorem, tandem

CONCHAM, quidam addunt GLANDULAS SEBACEAS vel FOLLICULOS CUTANEOS; omnia sic formata, ut tremor appellens distincte & per flexuram & sinum helicis cujusdam versus concham & inde in meatum auditorium per momenta & gradus semper subsequentes versus tympanum deferatur, unde omnes sinus & viæ spirales illuc tendunt; sique superfluum quid superveniret, hoc inter tragus & antitragum elabendi ansam habet; vel si sonus immediate in concham ferretur, & reflecteretur, tamen usque reflexus ut in linguas obstantes, exceptus versus meatum auditorium mediate derivaretur, & sic omnis intraret; sed tamen ita, ut circa latera serpere cogatur, adque ipsam membranam tympani circa omnes ejus oras & limbos laberetur; prætereamus omnia illa, quæ in ipso meatu occurrunt, quorum singula suum usum habent, quod scilicet partim cartilagineus sit, partim osseus, quod progressus sit tortuosus & obliquus versus anteriora, quod cartilaginee sint quasi fractæ, quod tunica elastica obductæ; quod

quod cutis ex innumeris glandulis flavescens constet; quod glandulæ sint flavæ, exiguæ, ceruminosæ, quod cerumen sit flavum, aliquatenus amarum; quod sint pili, & plura alia. Sed veniamus ad membranam tympani, quam videre licet non plene expansam sed convexam, non perpendicularem sed obliquam, non solam & liberam sed malleo junctam, non tensam sed paulo laxam, ut sic sonos articulatos eo melius recipere, & dein ulterius transferre possit: ipsum mallei manubrium adhæret a superiori margine usque ad centrum, quod illam ita disponit, ut potens & apta sit omnem varietatem in tremoribus & tonis recipiendi; quos distincte recipere non posset, nisi manubrium radii aut semidiametri instar ei se adfixisset; sic enim nullus tonus alibi membranam tremulam potest reddere, quam distantiae a manubrio seu radio suo convenienter, unde tot distantiae in membrana auxilio manubrii formatæ visuntur, quot usquam dari varietates in sonis possunt: at vero si nuda sine distinctione per aliquod mallei crus

foret appensa, aliquid distincte tremulum in se vix admitteret: adest etiam chorda membranam percurrent, ut ejus ope scire possit anima directrix, num rite & ad omnem peripheriam tensa sit vel non; statim ut minus ab una parte quam ab altera laxior aut tensior sit, admonet nervulus ab usu & exercitio quasi informatus, & tandem sponte ex habitu, nesciente homine, quod scilicet aliter tendendus sit; unde duo muscoli dati sunt malleo, unus qui manubrium torquere possit & paullum circumflectere, ut sic, si ab uno latere minus laxa aut tensa foret membrana quam ab altera, statim per exiguam flexuram faciat, ut ab utroque latere manubrii tensio ejus sit adæquata; additus etiam est alter musculus, qui actionem aliam in malleum etiam exercent, membranam elevando, si infra vel in inferiori membranæ circulo sit restituenda tensio; verbo motus musculorum talis est, ut illorum ope ad omnem directionem æque intendi & laxari possit tympanum, admonente subtili chorda; ejus figuram concavam prætereamus, quia obvium est, tremores per circulos & curva-

curvaturas ut fui diffipationi convenientiores fluere velle. Sunt jam tria officula, MALLEUS, qui articulatur, prout alia ossa, cum INCUDE, ligaturque per tendines, ut non modo musculis suis obedire possit, sed etiam cui-cunque tremori suæ membranæ: incusvero STAPEDI adjungitur per exiguum OSSICULUM, quod quartum vocatur, uno crure per tendinem ligato & in foveola detento: ipse stapes bina crura æqualissima possidet, quæ non modo excavata sunt, sed per se quoque flexibilia & elastica, perque limbum circularem pariter cavum incumbit fenestræ ovali; transfertur sic mire tremor a membrana tympani ad fenestram hanc ovalem; per ligaturas officulorum adest momento idem tremor in fenestra, qui per membranam receptus est; ipse stapes ad eosdem nictus se illico movet, ad quos motum est manubrium tympani; ipsa flexibilitas in stapedis chelis aut uncis efficit, ut aptior sit fenestram ovalem in similes nictus movendi; ipsa cavitas in stapedis collo vel capite, cruribus & limbo, ut tremor etiam intus sentiatur,

sive inclusus sit aer sive æther, qui sic quoque communicari possit cum fenestra & fere instanti cum labyrintho: ipsa fenestra per tales modulos se etiam tendit & laxat, prout se stapes elevat vel deprimit, & facit ut tremor aeris inclusi & per suos ductus semper præsentis possit recipi: sicque multipliciter se in fenestram a membrana tympani derivat tremor & omnia unanimiter conspirant in ejusdem tremoris receptionem: utque hæc in suo statu teneantur integra & æquilibrata, stapidi etiam musculus additus est, qui se ad nutus prædictorum musculorum in malleo aptare noverit. In labyrintho occurrunt innumera notatu dignissima; occurrunt ibi tres canales semicirculares dicti, quæ tubarum seu cornuum instar formati per quinque orificia patent, duobus in unum foramen coeuntibus, in quorum cavitate idem elementare adest, quod in ipso labyrintho, quo pleni & quasi distenti cubant; investiti sunt membrana tenui, & extrinsecus substantia porosa, hinc & inde alligati ossi; unde tremor jam a fenestra ovali

li

li illuc translatus per parietes membranaceos labyrinthi perque aerem intermedium in unoquoque canali momento adest, figiturque & incipit quilibet in sua distantia ab orificiis, serpitque utrinque versus orificia; utque hoc sentiat anima, nervulus ex pari quinto molli percurrit omnes, qui conscius soni articulati & ad hanc vel illam distantiam & consequenter celeritatem moti, desert illum per nervum totum auditorium & sic in cerebrum, medullam oblongatam, ad ipsam animam. Ut adhuc articulatus percipiatur sonus, addita etiam est cochlea ad omnem mechanismum harmonicum formata, serpentino modo se circum suum nucleum flectens, circulus spiralis ab una parte latior est, ab altera per gradus angustior; adeo ut nihil in sono dari possit, quod non habere queat suam distantiam aut centrum, ubi incipiat, & abinde ad extremitatem pergat, omnes enim dimensiones adsunt: pariter ut sonus altior & altior fiat, & progrediendo a termino ad terminum versus fenestram rotundam intendatur: illum etiam in finem est canalis hic
diver-

diversæ crassitie, circa nucleum tenuissimus, ut sic omnem gradum tremoris recipiendi capax sit: dividitur etiam canalis per tenuem lamellam osseam & membranaceam a summo ad imum, ut membranaceum ejus eo melius tremiscere possit, quum alligatum sit laminæ tenui, duræ & fragili, & ab uno fine sequatur ad alterum, utque tremor eo distinctius veniat ad finem; ideo etiam ei data est apertura versus vestibulum, ut idem effectus in cochlea, qui in tubis aut canalibus prædictis existat: & quia nullus tonus fere alteri similis est, sed datur indefinita varietas, hinc cochlea formata est cum omni varietate qua formam, crassitiem, amplitudinem & plura, tremor etiam amat gyros spirales, circulares & hyperbolicos, hinc nihil dari potest in sono, quod hic non locum suum fortiri queat. Sunt etiam nervi innumeris in locis nucleum & laminam transeuntes, ut illi varietates dictas in se possint recipere, nam nullus sensus est sine nervis, & nullus in nervis nisi per motum, hinc omnis tremor in cochlea & membranis ejus statim sentitur similis in nervis

vis

vis, qui ideo tam multis in locis per cochleæ interiora se dispandunt; fitque omnis motus eo sensibilibior, quum filamenta nervorum cochleam percurrentia secundum longitudinem ejus serpant, & quidem versus fenestram rotundam, circa quam ipse nervus intrat, adeo ut tremor filamenta sequens in crassiolem & crassiolem ejus partem se conferre videatur, ut eo distinctius & sensibilibius per totum nervum auditorium exceptus deferatur.

Hic iterum vides, qualis sit mechanismus naturæ, ut modo tremor in aere deferatur versus interiora, imo versus ipsam animam, si rationale quid in sono fit, quod per articulationes & voces fit, & dein per earum compositiones altius & altius; hic vides non modo Mechanismum, sed etiam tot ejus partes ad unum eundemque finem tendentes, ut audiat homo, ut delicias mundi cum ratione percipiat, ut inde sciat, quod qua animam vivat, ut sic miscere sciat delicias mundi cum delitiis animæ, & animæ cum delitiis ex mundo adhuc subtiliori; tandem cum
Deo,

Deo, in quem sic definet omne tanquam in unicum finem; de quibus infra melius.

Quod omnes partes tendant ad suum finem.

Si jam voluisssem hoc amplius extendere, potuisssem omnes partes corporis, ut jam organa olfactus, gustus, tum cor, pulmones & mille reliquas partes & partium partes describere: Nam vides hic omnes ad unum finem conspirare, scilicet minores ad suum, ut partes majores possint obtinere suum, adhuc minores ad suum, & sic minimas ad suum, ergo omnes hæ minimæ per majores & majores, sive omnes separatim & conjunctim conspirant ad finem communem seu totius; ut sic nihil in corpore humano sit, quod non conspiret ad finem, propter quem homo creatus sit, ut scilicet delitiis mundanis fruatur, ut delitiæ humanæ referant se ad animam & rationem, & se cum delitiis animæ simul sistant, ut delitiæ mundanae sint rationales, ut delitiæ rationales sint tales, ut aliunde suas delitias habeant, ut tandem in delitiis divinis terminentur, in quibus ipsissimus sensus deliciarum subtilissimus & genui-

genuinus consistit, nam illarum centrum & finis non est in centro aut fine, in quo anima ; sic si delitiæ veræ esse debeant, non possunt terminari quam in Infinito, in quo termino est ipsa voluptas perfectissima : ad hunc finem dico conspirant omnia membra, illorumque partes, partium partes & minima, quæ sic tanquam media mediorumque media tendunt non ad alium finem, quam ad totum & communem, propter quem homo creatus est, & in mundum introductus.

Hæc omnia jam non potuerant casu existere, quamvis naturaliter existerint & existant, videmus enim ad oculum media tendentia ad unum finem, videmus consensum & harmoniam omnium, & præcipue minimarum, ut quasi ad centrum suum tendant, & quod se nude respiciant ut media ad finem communem ; sique adhuc altius eundo perciperemus subtiliores partes ad suum finem conspirantes, quæ scilicet minimas partes in homine moverent, videremus in iis nisi adhuc perfectiorem & puriorem ad eundem finem

finem spirantem; & sic in ipsissimo minimo esse primum illud & facultatis principium, tendendi ad illum finem; ergo sic videre licet omnia reliqua tanquam effectus & effectuum effectus conspirantes ad certum finem, qui incipit in minimo, & cui sic omnia illa inesse debent, adeo ut in minimo naturali omnia media usque ad finem fuerint concentrata, inclusa, & consequenter præsentia: videmus etiam, quod media ad illum finem neutiquam possint venire, nisi innumeræ & innumeræ causæ & contingentia & necessitates tam mechanicæ quam physicæ concurrerint, ut ita, non aliter potuerint coire: si itaque naturam velis agnoscere autorem universi & hominis, convenies omnino mecum, quod in ipso hoc minimo fuerint omnia illa, quæ dein actu exstiterant, tam ut contingentia sic existerent, quam ut omnes causæ intermediæ conspirarent ad talem finem; non enim casu potuerant, casus agnoscit causas, sed non cum intelligentia junctas, ut sic coeant, ut sic ad unum finem simul & successive conspirent, præcipue si causæ sint innume-

numeræ; velim propter conceptum modo ponere mille causas, si casus regeret omnes causas, ut sic omnia mille ad illum finem pervenirent, & finis est talis, ut omnia tam stupendo modo respiciant primam & ultimam causam & Infinitum, adeo ut finium respectus primi & ultimi aliquid infiniti involvat; tunc inquam mille casus forent, utque hi mille casus ita contingerent, contra omnem rationem foret, si casus sit casus, & si casus oriantur ex causis.

Velim adhuc assumere idem argumentum & ponere, quod sint casus, quod sint vices innumeræ, quæ casus hos produxerant, adeo ut tot vices fuerint, ut omnes casus potuissent existere; sed respice tenorem & seriem casuum, respice directionem casuum ad unum finem, annon hic immensum quid supra agnosces, annon agnosces aliquid dirigens, aliquid applicans, ut omnia per illum ordinem a primo suo ad ultimum pervenire potuissent, annon sic infinitum quid; ut sic aliquid, quod non intelligere potes, quid

aut quale sit, tamen agnoscere debeas.

Pone jam, omnia in natura esse media ad illum finem, & pone necessitates mechanicas & phyficas conspirantes ad illum finem, exinde omnino miraberis ipsam causam talium necessitatum & causarum ordine & ordine efficientium, videbis sic omnia concentrata in minimo tuo, unde ab ipsis effectibus naturaliter, ope sensuum, imaginationis, perceptionis, animæ concipere potes, in primo illo fuisse aliquid, quod aliunde non provenire potuerat, quam a causa in Infinito: sic ex ipsis effectibus & sensibus exque ipsa natura visibili vel sensibili melius & clarius perducimur in agnitionem Infiniti, quam ex aliis rationibus animæ; & ideo etiam sensus nobis dati sunt, & illis addita est anima rationalis, ut in statu naturali possimus sensualiter duci ad agnitionem numinis in infinito.

§ VI.

Jam tandem venit ultimum inter demonstrationes, Infinitum esse causam

sam finiti, & Deum infinitum esse conditorem universi; ultimo loco venit, quia emanat partim ex se aut anima humana, partim ex supradictis: est scilicet tacitus consensus aut tacita conclusio animæ, esse Deum, & Deum esse infinitum: hoc dictari, inquam, partim ab anima libera, partim ab anima ex effectibus diversissimis mundi instructa & quasi admonita; est non dissimile rationi in anima, quæ venit partim ab anima partim a corpore, sed nescimus unde venit, quia nescimus animæ statum; nec dissimile est actionibus involuntariis & connatis in corpore, quæ quasi sponte fluunt nesciente quasi corpore, ut innumeri motus interni corporis, sensuum, musculorum, cordis, fluidorum, & emissiones causarum efficientium, ut moveantur muscoli ad arbitrium animæ vel factæ conclusionis; hæc & similia, quia nescit corpus, unde veniunt, & num a quadam causa determinantur in motum, quia sensus motum vident & perennem; hinc tanquam sponte & sine corporis quasi participatione emanant: sunt etiam alia innumera, quorum ef-

Quod tacitus animarum consensus sit, dari Deum infinitum.

fectus novimus, quorum causam non possumus exponere, ut multa harmonica & ad perfectionem naturalem quodammodo accedentia, quæ nos illico captant, quæ laudamus, quibus vel visis vel auditis arridemus, quorum causam quasi nescimus, quamvis sit causa, ad minimum in perfectione & harmonia vel vera naturali vel cum nostra conveniente. Hæc tantum similitudinis gratia adducta sunt, ad remonstrandum, multa dari in corpore nostro organico, quorum originem derivamus aliunde, quam ab anima vel nexu ejus harmonico cum corpore, quæ sic videntur tanquam spontanee evenire: sic etiam esse potest cum tacito animarum consensu & sensu, dari Deum & esse illum infinitum.

Sed quia parum philosophicum est, ab anima tale spontaneum derivare, quale est involuntarium in corpore, & harmonicum aut perfectum in rebus & rationibus; usque tamen non negari potest, quin in homine qualitercunque homine, modo rationis usu polleat, sit illud, quod agnoscat Deum
omni-

omnipotentem & numen in omnibus præfens & providum, adeo ut videatur tanquam innatum, & rationis non nimium per ideas turbatæ, aut perparum excultæ vis. Sed sit spontaneum vel non, perinde est, modo consequens detur, quod nullus inter mortales, modo ne nimium aut perparum rationalis, sit, qui non agnoscat numen, sed quale sit, nesciat; hinc cum ideas suas exercuerat & rationem acuerat, ut vellet scire quale sit, in peregrina ignota, & conclusiones ideales inciderat; sciverat quidem, numen dari & omnipotentiam dari, sed quale illud sit, per rationem dictantem non concludere potuit; non secus ac ipsi philosophi, quamvis altius & altius iverint, tamen quia τὸ quale in Deo non potuerint per ratiocinia indagare, hinc sibi τὸ quale finxerant, quod coincideret cum qualitate naturæ; & sic unus idemque est fons errorum in populis idololatri, qui in philosophis quibus natura est idolum; differentia modo intercedit, qualis inter crassum & subtile, inter majus & minus plausibile, inter rationem perparum aut nimium excultam.

Ne tamen aliquid pro certo statuum, quod rationi & philosophiæ fortassis non tam clare conveniat, & ne aliquid sine demonstratione prævia immature arripiam, velim ad tempus abhinc discedere, & me cum illis conformare, qui hoc statuunt non spontaneum esse, sed esse effectum animæ admirantis universum, seu obstupescientis mirabilia naturæ, vel etiam ignorantis, ex quo fonte talia veniant; idem finis usque obtinetur, quod scilicet sit tacitus animæ consensus, esse Deum; ad minimum existit talis animarum sensus & consensus ex ipsa natura per sensus visibili, in qua effectus divini existunt, & in quorum unoquoque nihil est, quod non admirari & agnoscere debeamus ex fonte infinito provenire: ex admiratione totius & partium, exque stupore cujuscunque rei, quam sensus capit, & ratio non novit causas, sed nescia admiratur, tamen usque per se & tacite, vel per ratiocinia & non tacite deducit & concludit, divinum esse; sponte dein sequitur, si concludant hoc divinum esse, esse ad minimum tale, ut possit hoc, quia
illud,

illud, facere, ut eveniat, & sic cultus existit.

§ VII.

Sed fortassis aliquis aurem hic arrigit, & putat, non ita ex principiis & priori de Deo ratiocinandum esse, sed sine tali ratiocinatione simpliciter edicendum, Deum esse proviforem omnium rerum contingentium, esse semper & jam ita providum, prout fuerat in creatione ipsissima mundi; non in prima creatione exhaustisse omnem sapientiae & providentiae suae vim, sed adhuc infinitam residuam esse in providendis & regendis causis & mundanis secundum nutum, prout videt arbitrandum esse, adeo ut expectet semper eventum, antequam arbitretur; pariter successive adesse cuivis rei contingenti, ut quum componeretur machina mundi, & machina corporea animae sive corpus nostrum, pariter etiam hodie in illo statu esse, ut ad beneplacitum secundum causas & effectus, quos videt succedentes, possit omnia vertere & non vertere. Sunt quidem perplurimi, qui tale ratiocini-

Objeſtio,
an in primi-
mitivo tan-
tummodo
divinum
fuerit, &
non in deri-
vativis.

um præferendum esse putant, ut sic omnipotentiam divinam habeamus in tempore manifestam, & in quocunque tempore provisoriam rebus humanis, prout illæ se flectunt & vertunt: & præcipue hoc urgere velle videntur illi, qui finitum quendam conceptum de Deo foveant, & qui non possunt, quam ut assimilent illum potentiæ & voluntati, qualis est in potente rege, qui secundum causas & leges jubere & non jubere possit; qui alias leges formare, & illas moribus humanis ponere, aptare & invertere; cui sententiæ eo libentius favent illi, qui putant se Infinito propinquiores & amiciores esse, & illum sic ad suas partes & pro arbitrio posse flectere, & sub autoritate quasi divina animis & societatibus humanis imperare.

Sed ipsamet hæc sententia meæ nihilum quidem contraria est, modo ne tam crasse sentiant, quod indies mutari five ex conjuncturis rerum consilia nova & nova in tempore capere, & secundum exitus se continuo & indies applicare illum libeat, ut quod hodie
volue-

voluerit, ob res interventuras cras nolit, five quod arbitrium pendeat a causis successive mutabilibus, prout in homine finito : concedo in his, quodcumque cum ratione concedendum est, modo mihi vicissim concedas, quod Deus sit infinitus ; hoc negare nec potes nec audes : si infinitus, ane omnia ei præsentia fuere, quæ nobis sunt futura ? an quidquam de Infinito finite prædicari potest ? annon sic illud, quod in tempore est successivum vel futurum, in illo præsens ? si infinitus omnia præviderit, annon sic etiam providerat ; providentia a prævidentia in Infinito distinguere nequeunt ; si enim providentia sequeretur prævidentiam, ubinam est infinitas ? si successive & in tempore semper e novo & novo juxta eventus, quos prius exspectaret, ut sciret annon sic eveniret, operaretur & provideret, ubi est infinitum ? si providentia sit successiva prout tempus, ubi infinitum ? annon hoc finiti quid involvit ? quum itaque infinitus est, quid opus est illum finire ad tempus, casus aut alia, quæ statim involverent in Infinito aliquid finiti esse : si omnia simul

actuata sint, quæ usquam in tempore actuanda sunt annon sic elucescit Infinitum; si præviderit & providerit statim & simul, annon hoc idem est, ac si dicam, illum prævidisse & providisse in tempore? nam in respectu ad nos est in tempore & successive; & omnia apparent nobis finite, quia finiti sumus & in tempore vivimus; ideo quod finite & in tempore accidit, est illud in respectu ad nos; sed qua Infinitum, non datur tale respectivum. Ergo convenimus in eo, quod prævidentia & providentia sit, sed differimus in eo, quod secundum meam sententiam sit illa infinita, secundum alteram, quod involvatur aliquid finiti in Infinito; ergo omnis differentia fortassis a verbis dependet, non ab intellectu. At qui inde aliquid sibi decedere putant, in eo fortassis, quod sic non pro arbitrio in suas quasunque partes flectere posse Infinitum videantur, & sic vulgus in obsequium sui, non Dei regere, cum illis non ratiocinandum est; nam fortassis mundana divinis prævalent: qui sic fortassis optarent, ut vulgus crederet, jam Deum nubes immediate inter solem

folem & oculos ponere, jam tempestates excitare, jam pluvias demittere, & jam iridem inter solem & nubem colorare, jam hominis membra in utero formare, jam inflare animam, & sic Deum repræsentari sub imagine finiti, qui in hæc crassiora immediate vel modis ab illo immediate prodeuntibus in crassissimas mundi partes operaretur, adeo ut semper causam proximam agnoscerent in Deo. Sed quia hæc omnia Dei providentis effectus sunt, hinc est jam modo quæstio de tempore, an successive jam immediate fiant, an omnia prævisa simul & provisa? in hoc latet Infinitum, in illo finitum; elige ergo quamcunque sententiam, quam putes essentiae divinæ maxime convenientem; judicem te posco.

§ VIII.

Ex his jam videre licet, quomodo se torserint philosophi usque ab Aristotelis tempore, ut sibi & mundo philosophice exprimerent & fisterent, quis & qualis sit Deus; omnes, prout dixi a qualitate ejus indaganda exorsi sunt; ipsum humanum genus vult quasi sibi ima-

Ratiocinia aliquorum philosophorum de Deo.

imaginari, qualis fit Deus, vult illum intra rationem & ideas suas terminare, & sic illum finire & figere in aliqua re, per aliquam rem, aut ad aliquid, adeo ut proles rationis & philosophiæ semper fuerit, qualis fit; & quamvis audiverint illum esse infinitum, tamen propter rationem, quæ se semper terminat intra limites finitos, imaginati sibi sunt Infinitum ut finitum, quia nihil abstracte a finito potuerant percipere. Ergo videmus jam causam, unde venerit lapsus rationis, & quæ fit causa lapsus tam penes vulgus quam penes eruditissimos. Nam non melius potest eruditissimus sibi imaginari, quid Infinitum fit, quam vulgus & ineruditissimi: si enim dicam, illum esse similem idolo aut homini, vel si dicam, illum esse similem minimo vel maximo finito, perinde est, quum nulla ratio sit Infiniti & finiti, unde æque crassum est, dicere, Deum esse similem minimo finito aut maximo, vel minimum aut maximum esse Deum, ac si vellem dicere, imaginem illam similem esse Deo, vel in illa imagine esse Deum; vel prout antiqui, illum hominem esse vel futurum

rum esse Deum. Finite loquendo est unum crassius altero, sed coram Deo, quatenus infinitus, est utrumque æque crassum; quia differentia finita non facit dissimile quid in Infinito, sed manet semper idem in ratione, quod respectus nullus fit. Eadem est omnium talium perceptionum origo & causa, est scilicet quod in qualitatem ejus inquisiverit, & quando ultra ire non potuerit, hoc admiratur, & sic agnoscit hoc Deum, quia illud admiratur, petit Deum suum unice ab admiratione, seu ubi definit ejus ratio aut subsistere debet cogitatio. Unde quum olim simpliciores adoraverint hominem, ideo statim fecerant illum Deum, & aram posuerant, coluerantque ut sui tutelarem; si quis viderit idolum, quod ejus ratione aliquid mirificum existisse putaverit, præsertim si aliquid, quod vocamus miraculum, propter admirationem, quia miraculum, causas percipere non potuerant, ergo obstupuerant, & consequenter idolum vel imaginem fecerant suum Deum. Aliqui universum putarant esse Deum, quia in illo tanta & tam vasta vident & concipi-

cupiunt, & quia sensus & captum videtur ascendere, vel quia cogitando illud minus minusque ab illis finiri posse viderent, hinc universum maximum putarant esse Deum, præsertim quum in se aucta fuerit admiratio per comparisonem cum rebus tam miris & harmonicis in nostro mundo, qua situm, figuram & motum: alii vero omne minimum dixere suum Deum, ex eadem causa scilicet ex admiratione aut ignorantia quale sit, præcipue quum mediante ratione tale videtur magis & magis ad indefinitum accedere, sive ad tale quod captum superet: alii crediderant quidem Deum esse infinitum, sed ut qualitatem ejus potuissent sibi fingere, putaverant illum se finiisse, sive se finitum fecisse, & sic mundum creavisse; qui si putaverint, omnia, quæ in naturalibus sint, esse ex causa infinita seu ab infinito, & consequenter hoc respectu esse opus divinum, non aberravissent; secus vero, si inde concluderint, finitum & naturam esse Deum, & omne sic in naturæ arbitrio stare, sic fit idem cum adoratione naturæ. Alii putarant sic Deum esse
omne

omne in omnibus, ipsum omne in finito universo esse Deum, nos homines pariter quatenus sumus partes, adeo ut quicquid in mundo est, sit Deus, hoc eodem recidit, quod universa natura sit Deus, est enim simile priori, nam ex simili ratione ortum trahit. Alii ut effugiant omnem disensum, dicunt Deum esse spiritum sed infinitum, angelos vero & animas esse spiritus sed finitos, sed tamen hoc nec competenter; nam fortassis per spiritum infinitum & spiritum finitum involvitur aliquid simile inter spiritus, vel inter finitum & infinitum, quod posterius per se non admittit simile; vel fortassis, quia non novimus, quales sint spiritus finiti, & quia non novimus, quale sit Infinitum, propter utriusque ignorantiam & sic propter eandem causam, scilicet admirationem ex ignorantia propullulantem, aliquid parallelum volunt statuere, & unum vocare spiritum infinitum, alterum spiritum finitum, sed tamen quia additur infinitus, perinde est, num illum velint vocare spiritum, vel angelum, vel hoc aut illud, modo ei non repugnet, nam
copula

copula Infiniti absorbet omne id, quod finitum & ei appositum est; adeo ut perinde sit, an dicam spiritus infinitus, vel an dicam Infinitum; si enim aliquid finiti in spiritu concipitur, sit illud per se in respectu ad adjectionem Infiniti nihil: at vero si velis per similitudinem cum spiritibus finitis illustrare, quale sit Infinitum, & ideo vocare illum spiritum infinitum, in eundem errorem cum reliquis labereris; nam non agnoscis in angelis aliquid infinitum, qui creati sunt: ergo hoc non succedit in eo sensu, sed in alio, de quo alibi. Ex hac causa jam venit, quod aliqui secundum rationem suam voluerint illum intra figuras & formas quasi redigere, & jam assimilare illum circulo, jam triangulo, jam huic, jam illi figuræ geometricæ, quod ex eodem fonte venit, scilicet quod ratiocinari voluerint de qualitate Infiniti per simile cum finitis, unde sic quia circulus, qui est sine fine; & in triangulo ei incluso, quod ibi sint tres anguli, sic voluerant ideas sibi geometricè formare ad percipiendum **Q**UALE in Infinito, non judicant, quod in omni geometri-

metrico supponatur quale, forma non potest esse sine extenso; si circulus, in illo necessario est centrum, & area, sic respective anguli, partes, & successivum quid ab uno puncto ad alterum, quia linea, seu ad minimum conceptus omnium talium attributorum circuli, & consequenter, quod sit naturale, quia simile geometrico, par ratio est cum triangulo. Omnes itaque, quicumque sint a ratione sua seducti, voluerant Deum per aliquod finitum indagare, & sic lapsi sunt in errorem, & hoc vel illud idolum formaverant Deo suo simile, omnesque hac ratione facti sunt idololatræ.

Sed quum aliqui ex lumine rationis suæ viderint, Deum non esse finitum, illum non esse universum finitum, non esse maximum aut minimum in universo, quatenus finitum est & naturale; hinc altius elevaverant rationem & statuere voluerant, universum hoc naturale non esse finitum sed infinitum, cælum limitibus non gaudere sed esse sine fine; adjecerant, quia tempus mundum esse æternum & sic etiam sine fi-

ne, prout Aristoteles & quidam ejus
afsectæ, sicque putarant, se Deum ali-
quem invenisse tam finitum quam in-
finitum; exempli gratia universum vi-
derant esse naturale, & quantum sen-
sus permiserint, esse finitum; sed pu-
tarant, si adimerent huic universo
omnes suos limites & fines, vel si po-
nerent illud circulare esse, vel quomo-
docunque idealiter sibi imaginari pos-
sent, esse sine fine, sic existimarant se
pervenisse ad cognitionem Infiniti, sci-
licet quod sit natura sine fine, tempus
sine ortu; quum enim viderant, in
tempore esse successivum quid, & esse
per momenta finitum aut distinctum,
ut hoc redigerent in conceptum Inf-
initi, dixerant mundum esse æternum,
tempus esse æternum. Sed si altius vo-
luissent ratiocinari, percepissent, quod
unum sit contradictorium alterius; si
agnoscunt in universo partes, agno-
scunt mere finita, ex quibus constat; si
agnoscunt in tempore momenta, ag-
noscunt sic mere finita; quomodo jam
hoc finitum potest esse infinitum?
quomodo potest esse sine fine, sine or-
tu? quomodo tale potuisset fieri sine
causa?

causa? quomodo tale sine ortu? quomodo tantum univcrsum nisi limites habeat? unaquæque pars suos limites habet, quid non totum? si finitum sine terminis concipere velis, respondebis mihi post aliquam animi volutionem, non posse quin fines habeat, si velis ultra & ultra per myriades, myriadum & myriadum mundos ire, tamen finem habebit; & quia particulatim finitum est, generaliter concludere possumus, etiam fines habiturum esse, sic non potest esse infinitus aut sine fine. Ergo sic etiam hallucinantur, licet non tam crasse ac priores; nam usque affirmant inesse Deo infinitum, quod per finita sic explicare voluerant, statuendo tempus æternum, univcrsum sine fine, & Infinitum finitum, nesciendo quod copula finiti cum Infinito, seu vox copulata finiti plane dispereat, & fiat instar nihil, & remaneat Infinitum solum, & sic fit omne illud finitum nihil, & Infinitum fit solum; quomodocunque enim velint addere aut multiplicare, subtrahere aut dividere Infinitum cum finito, fit usque finitum non ens, & remanet Infi-

nitum solum; adeo ut perinde sit, si apponant aliquid finiti vel non, usque tamen finitum nihil valet, nihil significat, adesse & abesse potest, & sic Infinitum est infinitum, & Deus est infinitus, aliter illum exprimere non possumus.

*Quod non
putandum
sit Infinitum
tantum tan-
quam nihil,
quamvis
comparati-
ve sit quasi
nihil.*

Sed quum ita de Infinito & ejus quali loquutus sim, ut nihil fere finite de eo dici aut concipi possit; adeo ut quum dicis illum esse infinitum in minimis & infinitum in maximis, & finitum esse respective nihil, vel Infinitum in ratione ad minimum naturale evadere in conceptione nostra nihil, fortassis inde sic ratiocinari incipis, quod Infinitum quidem statuendum sit, sed tamen usque quod æquet nihil; nam si multiplicas (0) cum numero aliquo finito, vel si divides, fit numerus finitus nihil; si addas vel subtrahas (0), remanet numerus finitus, & abesse potest (0), adeo ut sic secundum formatum conceptum Infinitum sit nihil, quia respective ad numeros finitos est veluti nihil; & eo magis, quum non detur quid simile: numerus

rus enim tam exiguus aut tam indefinite parvus esse potest, ut quasi æquet nihil, & quamvis non æquet, tamen usque quid simile habet, & consequenter non est infinitus, quod videre licet in calculo indefinitorum, ubi differentię tam exiguę sunt, ut cum finitis constantibus non multiplicari possint, quin constantes annihilandę sint, & adhuc minus illarum differentię & differentiarum differentię concipi; sed quę tamen usque non sunt infinitę, quia in se simile habent cum finitis, nam per illarum simile rationale possumus venire ad aliquam indagationem qualitatis in figuris & spatiis; sed tale simile non supponitur in Infinito: ergo mens non aliter concludere potest, quam quod hoc modo infinitum & nihil sit quasi unum & idem. Sed, mi amice! hic etiam finite sentis; quid putas ergo de Infinito maximo? si velis dicere, Deum esse in maximis infinitum, annon sic perit omnis ratio finiti? nam totum universum, qualecunque esse potest, tamen nec est punctulum ad infinite maximum, an ideo potes concludere, finitum tuum esse

nihil, quum tamen ipsi sensus & ratio dictitent, finitum esse aliquid, & in respectu ad tuos sensus tam magnum, ut inde facias indefinitum, præcipue quum concipis universum finitum: ergo per conclusionem argumentari possum, quod ideo finitum non sit nihil, quamvis respectively ad infinite maximum sit nihil: pone universum finitum, & in illud diffunde & extende cogitationem, & tam late ut usquam possis, & dein extende cogitationem extra universum finitum, & concipe, non modo dari posse tale universum, quantum tibi imaginaris, sed talia universa indefinite, quia in infinitum potes concipere quasi tale quid, ergo inde non potes concludere, universum vel partem ejus esse nihil, quamvis respectively ad infinite maximum sit nihil; hinc velim ne te confundas, nec ideo concipias Infinitum tanquam nihil, quia in minimis tibi repræsentatum respectively ad finitum & ad finiti simile est ut nihil, quum idem possis dicere de tuo finito respectively ad infinitum in maximis repræsentatum; unde concludere potes, sed nequaquam finite, quod

quod sit infinitum. Accedit adhuc, quum Infinitum sit causa finiti, quod causa esse nequeat, nisi sit; non potest quidquam a causa produci, nisi in causa sit, ut causa possit producere, & quod produxerit primitiva, & consequenter mundum, dictum est: ipsum NIHIL non potest dare mihi causam, ex nihilo fit nihil; ergo sequitur, quod Infinitum fuerit causa, & quicquid in causa est, Infinitum sit. Quod etiam omnia contingentia in finitis tam mire ad unum finem conspiraverint, non aliunde oriri potest quam a causa, in qua infinite intelligens sit, unde in causa ens eminens & in ente infinite intelligens esse sequitur. Liquet etiam inde, quod nexus sit primitivi & causæ, quia quodcunque perfectissimum est in primitivo, hoc infinitum est in causa, sed nexus est infinitus, de quo infra, inde demonstrative concludere licet, dari posse nexum, sed qualem, neutiquam possumus per simile vel per similis simile perscrutari: adeo ut sic concludi possit, in Infinito esse infinita, quæ per finitum concipi nequeant, qualia sint. Conclusio est, quod ex-

tra finitum nostrum revera dentur infinitates, in quarum notitiam nequicquam laboramus venire; & quod dentur in Infinito tam infinite multa, quæ non possunt alii quam Infinito cognita esse: quæ ut aliquatenus ab anima per fidem Infiniti particeps possint concipi, placuit Deo per revelationem multa detegere, per quæ illum mens finite quasi possit concipere & consequenter exprimere; sed ita tantummodo, non quatenus perceptiones & expressiones finitæ ei sint similes & adæquatæ, sed quatenus ei non repugnent.

§ IX.

*De nexu
Infiniti &
finiti primi.*

Quum itaque ignotum hoc sive infinitum in Deo indagaverimus per formationem status quæstionis, scilicet per quæstionem UNDE aut CAUSÆ, adeo ut jam mens humana sit plane evicta de infinitate Dei; & quod Deus sit in Infinito vel infinitus; jam ulterius vult quærere, vel QUOMODO hoc fieri potuisset, vel QUARE hoc factum sit? nam Infinitum hoc, quod credit indubie in Deo, ponit jam non tanquam ignotum sed tanquam notum,
nam

nam quia hoc affirmat, facit illud positivum, quod sit tanquam non amplius quærendum, sed quæsitum & inventum, quamvis nesciat, quale sit suum notum positive affirmatum; sed sufficit, quod amplius hoc non quærat, unde non amplius ei inhæret mens; quum itaque ei non amplius inhæret, non mirandum est, si ulterius jam ire gestiat, & inquirere in NEXUM Infiniti & finiti, in nexum causæ & causati: nam quum mens ratiocinatur, & acquiescit in uno tanquam non amplius dubitativo, linoquit quidem hoc ipsum, nec in partes it, nam novit, quod in partes ire nequeat; sed jam magis magisque approximat cogitando ad hoc finitum; verum antequam hoc arripit & hoc rimari vult, intermedia primum quærit & ruminatur, num sit nexus, num aliquid quale possit inveniri in nexu causæ & causati, hoc est, in Infiniti & primi finiti? sperat se quidem posse detegere qualitatem in primo finito, sed exspes est, ut qualitatem possit detegere in Infinito; sed ponit usque hoc Infinitum, ut supra dixi, tanquam notum quia affirmativum.

Quum itaque mentem figit in inquirendo nexu, volvit jam animum in Infinitum, jam in primum finitum, ab hoc sperat se detecturum nexum, ab illo vero desperat, stat veluti in bivio, inter aliquid luminis & tenebras, hinc hæret & quærit, annon fortassis aliquid luminis possit scenerari ab una parte, ubi est finitum, format sic sibi status quæstionis, aliquos rejicit, aliquos accipit, dum tandem videat alicui se posse inhærere.

Hoc fortassis putas non esse inquirendum, sed acquiescendum esse in illo, quod jam detectum est; sed si non acquiescat, nec fide indubia multa inde consequentia comprehendere possit, antequam hoc dubium etiam solutum sit, quid tunc faciendum? annon cum illo in eandem ratiocinationem intrandum? vel annon per rationem tentandum, ut dubium & nodus evolva-
tur? hoc est, connitendum, ut etiam hoc fiat affirmativum, prout ipsum Infinitum est factum; deque hoc nec desperandum est, quum evolutum sit primum dubium de Infinito.

Ut

Ut itaque sibi hoc evolvat & enodet, quærit primum, an per rationem sciri possit, num Infinitum sit causa immediata vel num mediata finiti? quum hoc ruminatur & ratio ejus philosophica perscrutatur, videt statim, quod secundum omnem rationem non dari possit aliquod medium inter Infinitum & primitivum, si enim medium seu causa intermedia, vel foret illa causa infinita & sic distincta a primo Infinito, quod contra Infinitum foret, ut sint duo Infinita, unum causa alterius, nisi qua infinitatem sint unum & idem? vel foret causa finita & sic distincta ab hoc finito, & consequenter finitum ut prius, quod foret multiplicare entia præter necessitatem, nam quæritur, num aliqua causa intermedia sit inter Infinitum & primitivum? cogitat etiam, num dari possit causa intermedia, quæ participet de Infinito & finito simul, quod tamen mox rejicit, quum considerat Infinitum, quod finitum vel minimum vel maximum Infinito adhærens foret æquale nihilo, adeo ut debeant esse duo distincta; quum sic videt, quod non dari possit causa intermedia

media vel proxima ab utroque participans, concludit, quod Infinitum sit causa immediata finiti vel primi simplicis; sic venit ad primum quod quærit, nec dubitare potest, quin Infinitum sit causa immediata primitivi vel pure simplicis.

Quod finale primum sit propter infinitum.

Tum altius pergit & quærit, qualis sit nexus finiti & Infiniti? videt quidem, quod finitum non participare possit de Infinito, qua essentiam; quia nulla dari ratio aut respectus illorum potest; sed vult tamen habere nexum quendam Infiniti & finiti, quia novit unum esse causam, alterum esse causatum, & novit, si unum ab altero pendeat ut causatum a causa, quod nexus detur, seu in causato aliquod principium sit de causa, seu cui causatum omne suum debeat, ergo ponit aliquem nexum esse, non nude qua existentiam, sed etiam qua essentiam; nisi enim essentia & ejus actualitas penderet tunc & jugiter a causa, non esset aliqua essentia aut actualitas in primo finito, & quia videt quod sit, ergo nexum per simile vult quærere,
sine

sine nexu enim nec existere nec subsistere potest finitum; nam nisi principia in primo simplici per aliquem nexum respicerent infinitum, viderentur illico annihilari & momento diffluere, & simul totum universum; ergo percipit, quod detur nexus, sed quod non detur nexus perceptibilis, rationalis, naturalis, finiti particeps, sed videt usque nexum, & facit jam prout supra de Infinito, quod nesciat qualis nexus sit, quia nexus erit omnino infinitus, sed tamen sciat, quod aliquis sit; hinc per consequentiam agnoscit aliquid, quod non melius intelligit, quam ipsum infinitum. Non enim dicere potest, esse nullum nexum, tunc enim illico periret finitum, quia inde suam habet existentiam & subsistentiam, quatenus causam; nec dicere potest, quod sit nexus perceptibilis, quia naturali & rationali modo non est: ergo fit conclusio, quod sit omnino nexus, sed quod nexus sit infinitus; affirmatur, sed nescitur; ponitur sine cognitione qualitatis; unde sic agnoscit suam primam ignorantiam, ut quicquid de infiniti qualitate velit ratiocinari, hoc nusquam

quam per rationem detegere possit, nisi per inductionem, **QUOD SIT.**

Quum jam hoc pro indubio ponit, quod nexus aliquis sit, sed æque ignotus, quale est ipsum Infinitum: confirmat se magis & magis in sua sententia, dum quærit, ob quem finem, quare, propter quod, quæ causa impulsiva, quod creatus sit mundus? si plane nullus foret nexus, foret etiam nullum quare, sive nullus finis, nam finis respicit suum principium & primam causam, quam respicere nequit, nisi detur nexus, finium respectus consistit unice in nexu, qualiscunque tunc nexus sit. Quumque causa finalis non potest esse propter finitum primario, adeo ut omnes effectus essent nude propter finitum, & causa efficiens nullum haberet finem propter quem, repugnaret hoc cum infinitate ejus, si enim nexus sit, & Infinitum omnium prima causa, non potest, quin omnia inde successive oriunda per nexum referant se ad primam causam: totum finitum sive universus mundus, respiciet omnino primum sui, in quo incipit, sive in quo
termi-

terminatur; ergo causa finalis vel impulsiva non potest esse in mediis sed in ipso fine, nec potest terminari in finitis sed in Infinito, adeo ut omnes causæ, quotcunque concurrerant ad existentiam & creationem mundi, non possint alibi terminari & incipere quam in Infinito, nam quicquid inde prodit, sunt modo causata; nec potest de Infinito prædicari, quod aliqua causa ad creationem concurrens, possit alibi dari quam in ipsa causa, Infinito: si diceremus propter nullam causam sui, sed propter causam finitorum, sic aliquid velle conciperetur sine nexu causarum, aliquid intelligens in velle sine causa, aliquid efficiens ex velle sine causa & fine, quod involvit contradictionem aut aliquam negationem in Infinito; si itaque omne, quod in Deo est, sit Infinitum, erit etiam infinite velle propter causam, prout infinite intelligens est in velle, & infinite efficiens ex velle, adeo ut sine causa nullum principium in Infinito usquam concipi possit: quum itaque in hoc velle sit Infinitum, prout non aliter esse potest, hinc Infinitum erit etiam
in

in ipsa causa propter quem finem; quæ consequenter non alia potest esse quam infinita, & sic primario propter infinitum, seu quod idem est propter se; adeo ut sic totum universum & finitum non primario propter finitum, homines & animas, sed propter se sit creatum, alias nullum Infinitum dari potest in velle, in quo tamen non finitum sed infinitum esse potest: ergo est causa finalis, seu finis, seu omnes effectus qui sunt fines, omnia media quæ in se sunt fines, sed in respectu ad sequentia sunt causæ, in respectu ad utrumque finem sunt media, omnia sint propter nullam aliam causam finalem, quam propter Deum.

Quum itaque omnia creata sunt propter Infinitum, & quum sic causa finalis sit infinita, prout principium aut causa prima sit Infinitum, ut sic utraque causa sit eadem, utraque scilicet infinita, hinc videmus jam, quod omnino nexus esse debeat inter Infinitum & finitum; causæ & fines non connecti possunt sine mediis, non se respicere possunt sine nexu, hinc fit
affirma-

affirmativum eo fortius, quod nexus sit Infiniti & finiti, sed qualis sit, non datum est rationi scire, quia nexus etiam infinitus est. Hinc positio affirmatur, sed qualitas ignoratur.

Sed fortassis aliquis se rationem obijciendi habere putat, hoc involvere, tanquam ultimus finis substantiarum sive ultimi effectus naturales essent infiniti; sed hæc duo tam longe distant prout Infinitum a finito, vel uti loqui solent, ut cælum a terra: nam primum ens naturale est minimum illud, cujus toties mentionem feceram, primum illud naturale non est Infinitum, sed Infinitum est causa istius entis; quum primum ens naturale sit causa reliquorum entium naturalium usque ad ultimum, hinc etiam ultimum ens naturale non potest esse quam simile, scilicet etiam finitum & naturale, nec infinitum; quumque in primo ente naturali non potest esse Infinitum, quia finitum & infinitum simul unum ens constituens rationaliter non datur, hinc etiam in ultimo ente non potest simul esse finitum & Infinitum, sive

H clarius,

clarius, non concipi potest, quamvis si diceretur, non repugnaret: unde omnes naturæ fines vel rerum naturalium termini incipiunt & desinunt in finitis. Sed hic sermo est de prima & ultima causa finali, sive propter quem finem creati sint hi termini naturales, hæc causa prima non potest esse nisi in Infinito, nam causæ nihil naturale inest, sed naturale incipit inesse primo enti a causa producto, unde voluit, ut naturalia sint media ad talem finem; ergo non potest ultimum finale talis causæ consistere in pure naturali, sed in connexionem ejusdem causæ per media naturalia, & sic primus & ultimus finis se connectunt, & consequenter sunt infiniti sive pro infinito: hinc ut media naturalia possint conspirare ad illum finem, tendunt illuc omnia, & quia homo est ut medium ejus, hinc etiam ille fit particeps ejusdem finis, non tanquam finis, nisi secundarius, sed tanquam medium; sed de his latius in sequentibus.

§ X.

Sic jam pervenimus ad alterum no-
strum ignotum, & hoc pariter per ra-
tiationem, adeo ut non ideo de-
sperandum sit, quin ad ignotissimum
perveniri possit per rationem, quam-
vis non simul liceat venire ad cogni-
tionem qualitatis; sed usque tamen
eo perventum est, quod credamus, ne-
xum aliquem esse Infiniti & finiti, sed
non nexum naturalem, nec mechani-
cum, geometricum aut physicum, five
aliud quempiam, qui similitudinem
trahat a qualitate finiti; novimus sic,
quod nexus sit, sed qualis nexus, nos
omnino latet; adeo ut jam inter affir-
mativa & positiva hoc etiam assumi
possit: pariter etiam alterum, quum
sit nexus, quod omnia se referant ad
primam causam per nexum; & quod
causa finalis primaria sit unice propter
causam primam, adeo ut uterque fi-
nis sic conveniat in eo, quod omnia
sint facta & creata propter Infinitum:
ergo jam ulterius progrediendum est,
& videndum, an aliquid amplius per
tenorem ratiocinationis possit detegi.

*Quod ne-
xus sit, &
quod finale
creationis
sit Infini-
tum.*

Videamus tamen prius, an aliunde etiam liceat scire, quod nexus sit, quam pure ex ratiocinatione: si exempli gratia jam alius mihi diceret idem, quod ipse per rationem detexeram, cogitare omnino debeo, quod ille hoc detexerit per idem filum ratiocinationis, per quod ego; si aliquis mihi hoc idem dixerit, & adhuc plura adjecerit, quæ coincidunt cum eodem, seu quæ magis confirmant idem, credere fas est, illum adhuc sublimius, distinctius & acutius ratiocinatum esse, quia non modo vidit & conclusit idem, sed etiam plura superaddidit, quæ mihi quidem incognita essent, sed quæ nullatenus repugnarent, & ideo magis ad credendum adducor; unde etiam mens, quæ hallucinari non vult, arripit etiam illud, quia conveniens est cum ratiocinatione, sed etiam illud, quod superadditur, quod scilicet non ei videtur repugnare.

Sed fortassis quæris, quorsum cum his tendis; quomodo jam aliquid plus affirmativum desideras? sed velim tantummodo inducere, si aliquis mihi hoc
idem

idem diceret, annon ei credendum sit, ad minimum quia ipse mihi credo. Jam videre licet, annon ipse Deus aut Infinitus hoc ipsum nobis revelare voverit, dicit enim, ab æterno peperisse filium aut unigenitum, & unigenitum esse Infinitum & esse Deum, & nexum esse finiti & Infiniti per unigenitum infinitum & Deum, & patrem & filium esse unum Deum, utrumque infinitum, utrumque creatorem universi finiti; in creationis opere utrumque concurrisse, sed tamen ita distinctos esse, ut ille sit pater hic filius, ille prima persona, hic altera, sicque ut qua nomen patris & filii, & qua nomen personæ &c. sint bini, sed qua infinitatem & divinitatem sint unum & idem: sic habemus heic simile quid, quod ratio dictaverat, quod scilicet nexus sit finiti & Infiniti, quod causa finalis sit Infiniti, sed per illum nexum, quod per filium sit nexus Infiniti cum finito, & per nihil aliud; ergo sic habemus concordantiam revelationis cum ratiocinatione.

Sed fortassis aliqui philosophice hinc rursus inducere velint, quod inde sequatur, Deum sic mediate non immediate creavisse finitum universum, si enim nexus ille finiti & Infiniti sit in unigenito, unigenitum esse ipsissimum illud medium, per quod creatum sit universum; sed quæso cur ita naturaliter ratiocinari velimus, cur ita finite? videmus jam, quod nexus sit, quod nexus sit infinitus, quod Infinitum non possit distingui prout finitum, adeo ut nec applicari hic possit, quod sint duo Infinita, quod sit divisum Infinitum, quod unum Infinitum per alterum quid fecerit, nam sic iterum quale aliquid desideraremus in Infinito, in quo nihil quale inveniri potest simile prout in finitis, hinc nec termini finiti, nec rationes aut perceptiones finitæ locum habere possunt: si dixeris, per filium esse nexum Infiniti & finiti, & si addideris, filium seu nexum esse Infinitum, perinde est ac si statim diceres, Infinitum esse causam immediatam aut proximam creationis finiti, nam unum Infinitum non potes facere prius & propius, alterum posterius & remo-

remotius, & imaginari aliquod medium tanquam finitum, quum Infinitum non dari possit nisi unum; ergo Infinitum est causa proxima & immediata finiti, quum filius sit infinitus; sic perinde est, si dicas, patrem esse causam immediatam creationis finiti, vel si dicere velis filium esse, nam, ut sæpius dixi, Infinitum non potest admittere distinctiones finitas aut naturales; si dicas itaque, existitisse finitum mediate per filium, eodem res recidit, ac si dixeris, finitum existitisse immediate per patrem, vel immediate per filium, quum utrumque est Infinitum, & Infinitum est causa immediata finiti; sic poteris mille modis per verba finitum exprimentia ludere, pariter ratione, nam non possumus nisi finite loqui & ratiocinari. Si vero dixeris, quod nexus sit Infiniti & finiti per Infinitum, & sic nexus Infiniti & finiti per filium quatenus infinitus, vix credo quod aberres. Sic quocunque te vertis, nusquam aliud quid ex ratione extundere potes, quam quod nexus sit infinitus, & quod sic coincidat cum revelatione, per utrumque immediate existitisse mundum.

§ XI.

Sed quia jam rationem tenemus in hoc nexu, ne ita plane relinquamus illam jam huic quasi immerfam & obstupescentem, quia innumera perpetuo ignoranda videt, velim itaque ulterius ei me comitem sistere, & secundum meam rationem viam monstrare, quousque in hæc mysteria iri posse videatur, & ubi necessario subsistere debeamus. Dixi supra, quod per rationem eo usque ire potuerimus, ut inde scire liceat, quod sit Deus, quod Deus sit infinitus, sed non eo usque, qualis sit Deus, vel quale sit Infinitum: dixi etiam, quod ratio tandem per inductionem videre possit, quod sit nexus, & quod nexus sit infinitus, sed quod non scire possit, qualis sit nexus, quia infinitus: ergo videndum, annon circa hæc adhuc plurima existant, ad quæ per rationem ire liceat, & scire quod sit, non vero quale sit; quum evincitur mens de quæstione AN, dein inquirendum est, qua ratione quæstio QUALE aliquatenus illustrari possit, sed adhuc hujus loci non est; quia quæstiones AN prius nobis dabunt plura data affir-

*Quod hoc
mo sit ulti-
mus effe-
ctus in
mundo, per
quem obti-
neatur fi-
nale divi-
num.*

affirmativa & positiva, ex quibus aliquot datis dein quæstio qualitatis aliquatenus poterit elucescere.

Dictum est supra, quod causa primaria finalis sit Infiniti sive propter Infinitum, & quod per finita obtineatur illa causa finalis; nam si finale quid sit, sive causa propter quod, quæ præsupponit causam impulsivam, tunc erunt fines, primus & ultimus; finis, qui sit primus & ultimus, non datur nisi per tale, quod habet primum, intermedium & ultimum; quum sic finalis causa non obtineatur nisi per fines, sequitur inde, quod obtineri nequeat, nisi per tale, quod habet fines, hoc est, per finitum, sive per mundum quatenus est finitus; ergo si unice per fines & terminos, hinc erunt duo fines finiti, primus & ultimus, ut taceam intermedia, de quibus copiose alias: de primo fine naturali dictum est, quod sit primum illud creatum minimum, seu exiguisimum naturale, seu simplex mundi; linquamus jam intermedia & statim transeamus ad ultimum finem naturalem, per quem obtinebitur illud fi-

nale, quod quatenus respicit suam causam primam, est Infinitum, adeo ut causa finalis sit infinita, & sic eadem in fine primo quæ in ultimo, & sic causa prima & ultima concentratur in hoc, ut sit propter Infinitum.

Quæritur ergo jam, ubi aut quis sit effectus ultimus in naturalibus aut finitis, per quem ultimo obtineatur illa causa finalis? dico in nostra tellure esse hominem: non enim diffundere velim mentem in reliquos mundos, an dentur, quot dentur, an in illis tellures, an etiam in illis sint effectus ultimi, per quos obtineatur illa causa finalis? negare & affirmare possumus, perinde est, quia non hujus est loci, aut hoc facio jam ut quæstionem, sed loquor de nostra tellure, & dico, ibi ipsum hominem esse ultimum effectum, per quem obtineatur finale Infiniti: velimus jam inquirere, an effectus illi ultimi sint homines, vel an sint angeli, si quos credis, vel an sit aliud quid? effectus primus jam non negatur, quin sit illud minimum naturale, seu semen aut primitivum naturæ;

turæ; eamus jam ulterius, ut ultimus effectus obtineatur, erunt intermedia, in intermediis non potest esse ultimum, quia hoc foret contra ipsissimam rationem, non possunt sic elementa esse ultimi effectus, nam sunt intermedia, ut possit effectus ultimus inde existere; non potest æther, aer, ignis, aqua, nam sunt modo media & pariter inanimata, nondum datur aliquid, quod ex illis ut vivens & intelligens compositum est, unde non possunt esse ultimi. Ipsa tellus cum suis vegetatis non potest esse ultimus effectus, nam in ultimo effectu concurrent omnia media, quæso, in quem finem media, nisi ut constituent ultimum, nec potest finale obtineri nisi per ultimum; per media quidem obtinetur, sed non aliter ac per media ad hoc ultimum, unde nihil est in toto mundo, quod non conspiret ad idem finale, quod ut obtineatur, conspirare debent omnia ad illum ultimum effectum, in quo sic finale existere possit; ergo videmus jam in prædictis aliquid adhuc non esse, aliquem scilicet effectum ultimum. Veniamus

niamus ad hominem, videndi gratia, num omnia conspirent, ut sit ultimus effectus, per quem obtineatur dictum finale divinum; in illo videmus omnia reliqua tanquam media concurrere, elementa cujuscunque generis ad vitam ejus, ad sensus, ad ratiocinium &c. sint elementa qualiacunque velis, erunt usque subtiliora & ordine crassiora, sine quibus nec vitam suam trahet corpus, & motum aut motus origines, ipsæ partes corporis subtiliores; ad minimum concurrunt elementa subtiliora ad producenda vel movenda elementa crassiora, nam nihil potest sine causa moveri & sine principiis ab aliis tractis; sique hoc ad vitam hominis contribuat, sunt usque elementa subtiliora ut media, & consequenter sic conducunt & tendunt ad ultimum hunc effectum edendum: sis philosophus qualiscunque velis, si ultimum elementum concurrat, & subtiliora concurrant ad illius existentiam aut subsistentiam, & hoc ultimum concurrat ad effectum aliquem edendum, sequitur per nexum, quod omnia concurrant ad illum effectum edendum; sed videmus per sensus,

fus, quod fere singula concurrant; videmus, quod aqua, quod ignis, quod partes terrestres; ex illis enim nutritur homo, ex illis componitur, illorum ope fit sanguis ejus liquidus, & reliqui succi, ex illis calor; ex aere obtinemus auditum, ex æthere visum, nec velim adhuc ultra ire & demonstrare, quod subtiliora elementa concurrant etiam singillatim pariter junctim: ergo non possunt elementa vel mundus elementaris, non possunt partes terrestres vel ipsamet tellus, non possunt vegetata esse fines, quia omnia hæc concurrunt ad componendum & sustentandum aliud finitum tanquam ultimum. Si opponas, dari fortassis in natura finita occulta innumera alia, ut animas, angelos &c. quæ fortassis non concurrant; sed dico etiam in subtilissima natura nihil dari posse, ne quidem angelos, nisi ut in homine concurrant, non quidem ad hominem componendum, sed ut in ultimo illo effectu seu in homine obtineatur finale divinum.

Sed arbitrari potes, quod ex prædictis jam tantummodo illud constet, quod homo sit ultimus effectus naturæ qua existentiam, quia hoc modo dici poterit, quod reliqua animalia etiam sint ultimi effectus, nam in illis similis compositio esse videtur, similes sensus & similis mechanismi organa, ad quorum compositionem pariter concurrunt omnia prædicta; quæritur ergo, quomodo statui possit, quod homo sit ultimus effectus, per quem finis obtineatur, quum talis ultimus effectus secundum rationem sensuum externorum videatur etiam similis esse in reliquis animantibus? Sed eamus ultra; in ultimo hoc effectu non pure erit machina, per talem non obtineri potest finale divinum; si obtineri posset per pure machinam, dici tunc posset, quod totum universum esset ultimus effectus, pura machina non potest nisi tanquam medium concurrere ad effectum ultimum; sed hic requiritur, ut in machina ultima sit aliquid plus, sit non mere passivum, sed aliquid ultra agens, scilicet aliquid efficiens & contribuens ad illud finale, non enim existit per se
aut

aut ex sola machina, nisi sit in illa aliquid, cujus ope machina possit concurrere ad finale illud sistendum ; fere ut in machina vulgari, in qua non consistit vis & potentia, sed in ejus mechanismo : sic in effectu ultimo mechanico aut materiali mundi requiritur, ut ei inesse possit tale si non agens & efficiens, tamen usque admittens, cujus ope machina possit agnoscere & cognoscere Deum ; ergo erit aliquid, quod comprehendat tale, quod possit agnoscere tale, utque agnoscat sine dubio & credat esse tale Infinitum ; sine tali potentia & qualitate non concipi potest effectus ultimus, in quo sit finale divinum : hoc non datur in animalibus, in quibus nulla talis comprehensio esse potest : ergo ut sit tale requisitum in ultimo effectu, erit medium, ut tale adesse possit ; erit non modo corpus, sed etiam anima, nec modo anima, sed etiam conjunctio animæ & corporis, & consequenter homo rationalis ; hinc datum est homini rationale per animam & corpus simul, ut finale hoc obtineri possit. Ergo sic vides, quod homo sit ultimus effe-

effectus in nostra tellure, per quem finale divinum obtineatur.

§ XII.

Ex his jam videre licet, quod ultimus effectus naturæ sit homo, ut obtineatur finale divinum, quare mundus creatus est; & nisi in ultimo hoc effectu se cōnire possit causa finalis prima & ultima, sive impulsiva & finalis, adeo ut una eademque sit in utroque fine, sive ut nexus sit Infinitum cum ultimo prout est cum primo, nulla foret causa finalis, minus causa finalis propter Infinitum; ergo huic ultimo effectui seu homini inest ipsissima causa finalis creationis. Sed si finale hoc in finito respicere possit causam primam, erit aliquid in finito, quod participare possit & quod participet de divino seu de Infinito; nisi in effectu ultimo finito sit aliquid divinum & Infinitum, non posset Infinitum habere causam aliquam finalem propter se in finito. Sed hic fortassis arrigis aurem & quæris, quomodo jam distinguam & contra principia & rationem loquar, quomodo potest finitum

tum aliquid Infiniti possidere, quum nulla ratio illorum dari possit? sed quiesce aliquantum; dico, quoniam finale creationis est pure divinum & consequenter infinitum, & finale obtinetur tantummodo jam in hoc ultimo effectu seu homine; ergo sequitur secundum omnem rationem, quod in homine aliquid divinum vel capax divini esse debeat, alias finale non obtinetur; sed audi jam, in quo consistat hoc divinum aut infinitum, non in eo, quod homo animal sit & gaudeat sensibus, per quos delitiis mundanis frui possit, nec quod anima gaudeat, quia illa est finita, quæ nec in se aliquid infiniti habere potest, consequenter quod nec consistat in ratione, quæ est effectus animæ & corporis cooperantis, nam quum tam corpus quam anima sint finita, effectus ille ex utroque nec potest esse alius quam finitus, ergo nec in ratione, unde adhuc nihil divinum videmus in homine; quæris ergo, ubi jam hoc divinum? quod tamen necessarium est, ut obtineatur finale divinum; adesse debet in subiecto, si prædicari possit: sed us-

que tamen per rationem illuc venire possumus, ut sciamus, in quo consistat divinum illud; scilicet in eo, quod agnoscere possit & agnoscat Deum, quod credere possit & credat esse Deum infinitum, quamvis nesciat, qualis sit, usque tamen quod possit agnoscere & agnoscat quod sit, & hoc sine ulla dubitatione; & præcipue quod per hanc fidem sentiat in amore aut voluptate ex amore resultante quendam nexum cum Infinito; si sit dubitatio, non agnoscit, non est divinum; ex hoc fonte dein venit omnis cultus divinus, de quo alibi, quia vastissimi operis est, sed revelatum habemus: hinc ipsissimum divinum in homine aut ultimo effectū, in quo sit finale divinum, est ipsamet agnitio Dei & infinitatis in Deo, & sensus voluptatis in amore erga Deum; in hoc jam consistit divinum ejus; quod nequaquam potest obtineri, nisi corpori ejus sit ex puriori & perfectiori mundo data anima, & per commercium utriusque fluens ratio, quæ concludere potest ex se, ex effectibus, & ex unaquaque parte mundi, esse Deum & illum esse infinitum.

finitum, licet hoc per se non possit efficere, quatenus homo cum suis partibus & anima est finitus, sed quod possit idoneus recipiendi esse, & quantum in finitis est, se una disponere ad recipiendum. Sic videmus, quomodo finale obtineatur per solum hominem, non per ullum aliud creatum, nisi sit tanquam medium, ut ultimus effectus, & in illo finale existat: unde fundamentum omnis cultus divini est agnitio Dei, & fides in agnitione.

§ XIII.

Sed mens in hac cogitatione subsistens, non potest quin se volvat in plurima, & secum ita primum ratiocinetur; si hæc fuerit causa impulsiva creationis, vel quod idem est, si fuerit causa finalis in Infinito, & si homo sit ultimus effectus ad finale divinum obtinendum; quum inquam sit talis causa in Deo, & tamen videmus Infinitum suam causam non obtinuisse; exinde inducit, si non obtinuerit, annon hoc involvat imperfectum quid, & consequenter finitum quid, annon hoc sit quasi destruens infinitatis Dei in cau-

Obiectio, quod non in effectu ultimo sit obtentum finale divinum.

sa? nam si finis non respondet causæ, ubi tunc Infinitum est in causa? in ultimo hoc effectu nec videmus ullum finale divinum esse per se, quomodo jam respondes?

Sed antequam hic nodus solvatur, necessum est, ut repetamus nostra principia, & inquiramus in nostrum primum finitum, antequam ulterius progredi liceat: jam non negatur, quin Infinitum sit causa finiti, nec etiam quin finitum primum sit perfectissimum seu perfectissime finitum; nam ab Infinito immediate nihil prodire potest, nisi quod perfectissimum sit, sed quod finite perfectissimum sit: non enim dari potest, prout supra dixeram, aliquid infinite perfectum, nisi ipse Deus; nec aliquid dici potest infinite perfectum, quin delenda sit vox aut copula perfectum, ut remaneat nude infinitum, quod est Deus; ergo non dari potest aliquid infinite perfectum præter Deum, sed dari potest finite perfectissimum, quatenus proxime & immediate venit ab Infinito, sed est finite perfectissimum, & sic in illo pure

re finitum, nec hilum quidem infinitatis: ab Infinito enim nihil prodire potest, quam perfectissimum, nec in primitivo aliquid esse, quam perfectissimum, quia immediate ab Infinito prodiit, ratio est, quia si nexus sit, tunc quicquid in primitivo est perfectissimum, hoc in causa est Infinitum; sic nec datur aliquid in primitivo, quod non traxerit ut perfectissimum ab Infinito; perfectissimum primitivi in innumera quasi distingui potest, in quibus scilicet perfectissimum consistat, quæ omnia in causa sunt infinita, & quæ sic non repugnant, ut ei finite tribuantur, quamvis nulla detur ratio vel nullum simile. Ponatur itaque jam, quod illud primitivum sit finite perfectissimum, ut perfectius dari nequeat, & videamus, an omnia sequentia vel derivativa possint esse etiam finite perfectissima, vel an primitivum hoc solummodo possit esse finite perfectissimum? Ut jam juvetur conceptus noster, velim statim unam partem perfectionis seu status perfectissimi assumere, & ei tantummodo inhærere, missis aliis, ne diffundamus animum; ex-

empli gratia omnia minima & simplicia vel naturæ primæ, & ab Infinito immediate producta sunt finite perfectissima; & quia finite perfectissima, sunt etiam omnia simillima; omne finite perfectissimum non potest in se dissimile admittere; si admitteret dissimile, non potest esse perfectissimum, sed deesset aliquid in perfectione, adeo ut in illa summum esse nequiret; ergo ponatur jam, primitiva illa fuisse simillima, quia perfectissima sive perfectissime similia. Veniamus jam ad sequentia & derivata; si aliquid a primitivis perfectissime similibus per derivationem prodeat, adeo ut plura simul producere debeant compositum; annon statim modi erunt? nisi per modos, nihil potest componi; ponam etiam primum modum a primo perfectissimo venientem etiam perfectissimum; nam essentia perfectissima & simillima non potest modum aliquem producere, vel aliud quid per modum producere, nisi modus ei immediate quasi adhærens, sit priori suo similis; sint ergo primi modi etiam perfectissime similes; contingentia etiam concurrent,

current, antequam per modos aliquid produci possit. Videamus jam, an per modos & contingentia, finite & rationaliter loquendo, possit derivari aliquod perfectissimum a primo perfectissimo? dico quia finite perfectissimum est, quod non possit; quodque hoc sit contra definitionem & conceptum finiti; si scilicet compositum finitum per finita amplius & amplius finiendum sit, sique fiet hoc per modos & contingentia; ponatur etiam, contingentia & modos latuisse in perfectissimo illo primitivo, & fuisse in se etiam perfectissima, non sequitur tamen inde, quod contingentia, modi & substantiæ derivatæ possint esse perfectissima; si enim omnia a primo ente ad ultimum forent æque perfecta, hoc est, perfectissima, tunc non foret finitum, si finitum esse debet, etiam in perfectionibus seu in illarum serie erit majus & minus, successivum & gradus, sine gradibus datur nullum finitum, quod finitum dici potest; in omnibus derivativis vel successivis, si semper æque perfectissimum esset, non esset finitum qua perfectionem, quia nulli

gradus essent, & nihil quod dici posset perfectum, perfectius, perfectissimum, sed foret simul sumtum in illo respectu seu abstracte a substantia infinite perfectissimum, quod idem est cum Infinito; ergo quia est finitum, & essentia finiti consistit in eo, quod gradus agnoscat, quod successivum agnoscat, quod substantiale derivativum agnoscat, & reliqua quæ non possunt separari a finito, quatenus est finitum; hinc omnino in derivatis tam per modos, quam per contingentia non potest in ipsa similitudine dari semper idem simile, sed dari debet per gradus minus & minus in simili: ergo quum ponitur unum, scilicet quod fuerit finite perfectissimum, ponetur etiam alterum, quod in perfectione dari debuerit finitum & gradus; unde successive per derivationem fit minus & minus perfectum, minus & minus simile perfectioni in primitivo: non enim datur finitum, quod non alios status in se successive admittet, nisi foret Infinitum, quod unice alios status in se agnoscere non potest.

Ex his etiam sequitur, quod, quo propius aliquod derivativum est suo primitivo, eo perfectius esse debuerit, nam finite perfectissimum fit successive minus & minus perfectum: velim iterum in exemplum vocare illud perfectissimum simile in primitivo, hoc simile non potest esse perfectissimum in derivativis, quia finitum, quia finitur magis & magis per modos & contingencia, dum fit compositum; ergo non simile tandem existere potest in derivativis scilicet absolute simile, perfectissime simile; cujus ipsa experientia & natura est testis, quod in derivativis tandem detur nihil alteri absolute & perfectissime simile; adeo ut dici possit, nihil in derivativis dari unum alteri absolute simillare: fume quodcunque naturale compositum velis. Ergo non perfectissimum dari potest in derivativis, quatenus finita sunt, & quatenus infinite perfectum in finitis dari nequeat: unde etiam, quicquid imperfectum vel minus perfectum datur in natura, hoc trahit immediate ortum a finitis, ab Infinito trahere ne-

quit aliud, quam quod fimillimum, perfectissimum & purissimum est.

Transeamus jam ad hominem sive ad ultimum effectum naturæ, & videamus, annon jam in illo dari possit aliquid finite perfectissimum vel non? dico, quatenus est ultimus effectus naturalis, quatenus ex omnibus intermediis compositus est, & quatenus est finitus & tam multipliciter finitus; & quatenus anima per obedientiam corporis fieri possit similis corpori, quod, inquam, in illo dari nequeat finite perfectissimum; hoc est consequens priori; nec scio, annon hoc etiam pro axioma assumi possit: scilicet quod dari possit in illo perfectum, sed neutiquam perfectissimum naturaliter loquendo; sed quod hoc unice existare possit in primitivo.

§ XIV.

*Quod
Deus præ-
viderit &
simul pro-
viderit ut
finis prima-
rius obtine-
retur.*

Sed quæritur jam, quomodo possit finale divinum obtineri, nisi ultimus effectus naturæ sit similis primo naturæ? Si enim finale divinum obtinendum sit per finitum, illud neutiquam poterit

poterit obtineri, nisi jugiter in omni serie sit perfectissimum, ut omnia sic conspirent ad finem hunc divinum & infinitum; sed ne moveamus adhuc hanc quæstionem, sequetur mox; ad minimum sequitur, quod omnia media ad talem finem non conspirare possint, nisi etiam in perfectione sint similia primo; sed sufficit dicere, quod non dari possit naturaliter.

Hoc dum non potuit quin Infinitum prævideret, & quia finale erat divinum & infinitum, nec potuit, quin simul provideret; nam quatenus finale est Infinitum, & quatenus ipse infinitus est, non potest ejus PRÆVIDERE & PROVIDERE distingui, sed unum & idem repræsentat, si enim distinguerentur, statim foret aliquid finitum, ergo prævidentia & providentia simul fuere ad finale hoc obtinendum; videamus jam, quale fuerit hoc PRÆVIDERE & PROVIDERE simul sumtum; hoc videmus jam finite ab effectu: quum enim corporeum in homine non perfectissimum existere potuisset, quatenus finitum, sed tam longe derivatum & distans a
primo

Per animam datam corpori.

primo perfectissimo, ergo præviderat, hoc non dari posse, quatenus esset finitum, scilicet ut corpus seu ultimus effectus esset perfectissimus; ideo præviderat hoc statim per animam, quæ data est rationalis, & summe rationalis, & quidem perfectissima, ut illa posset regere corpus; anima, quæ simul posset imperare omnibus corporis partibus; anima sine qua corpus nihil posset agere, quæ sic posset disponere totum & partes ad suum nutum; anima sine qua nihil posset in voluntatem mitti; anima sine qua nihil velle vel nullum agere prodiret in corpore & e corpore; hinc videmus in his providentiam; scilicet ut anima summe rationalis & perfecta ei daretur, quæ regere posset corpus ita, ut totum corporeum cum omnibus ejus partibus tenderet unice ad illum finem seu ad finale divinum; cui ideo simul obsequium totius & partium per nexum ejus cum corpore perfectissimum subiectum est; ut sic anima corpus suum per se minus perfectum faceret sui simile, seu minimo suo naturali simile & perfectissimum.

Et

Et quia anima, licet finita sit, tamen usque primo illo perfectissimo similior & propior; nam omnis dissimilitudo a remotione & derivationum serie unice profluit, & fit minus & minus perfectum; quumque anima sit propior perfectissimo, non potuisse videtur, quam sibi relicta, ut purius spiraret ad illum finem, & sic quod sibi relicta (loquor de primi hominis anima) vellet ipsum corpus ad similitudinem sui regere, quia regimen habuit, quatenus nihil agi potuisset, nisi illa conscia & conspirante: sed quia non sola, sed conjunctim cum corpore, regeret voluntatem, non potuit quin animæ nifus non esset plane idem & simillimus cum nifu corporis; quum voluntas penderet a ratione, & ratio ab anima & corpore simul, hinc unum debuit regere alterum, aliter si voluntas unice penderet ab anima sine societate corporis. Sed hic foret amplissimus campus exspatiandi in disquisitionem de libera voluntate hominis & primi hominis in rebus mundanis, ut & de animæ & corporis consortio conspirantium simul in voluntatem, quæ hic
super-

superfedere velim, ne turbetur nexus ; volo tantummodo filum nostrum continuare, nempe quod infinitum numen præviderit & providerit, ut omnia ad finale divinum tenderent per animam imperaturam corpori, & voluntates una recturam ; cui sic data est directio perfectissima ad illud finale primum in primo homine.

Sed fortassis aliquis urgere vult, & dicere, quum summum numen præviderit & providerit, quod anima data homini non potuisset ad suum nutum & ad illum primum finem prorsus disponere omnes partes in corpore, sed quod succumberet corpori, & quod prævaleret actio corporis in voluntatem, adeo ut sic periret omnino finis primarius : quum itaque præviderit hoc omniscius & omnipotens, quære aliquis fortassis instat, cur tale corpus ei dederit, cur talem animam, quæ non potuisset regere corpus, cur effectum suum ultimum produceret talem, ut laberetur ? quæ omnia arguere putat fuisse effectum ultimum non Infiniti seu pro Infinito. Speciosa quidem obje-

objectio est, sed quum hoc Infiniti causa non sit, præcipue quum omne primum fuerit finite perfectissimum, & finite loquendo, quum omnia media ad illum finem conspirantia data sint, adeo ut homo ille potuisset, si voluisset; nec quicquam de perfectione finita decedit, si dixeris, omnes in homine partes perfectissime conspirare potuisse ad illum finem, si voluntas unice regi potuisset ab anima: & quia non dari potest anima in effectu ultimo, quæ sola esset, & sine consortio corporis sola ageret, & sola regeret voluntatem, tunc non illud obtineri potuit, ut totus effectus ultimus similime & perfectissime qua omnes partes illuc spiraret, similiter quod talis effectus sine consortio animæ intelligenter vivere posset; nam sine consortio utriusque nec finis obtineri potuit, quatenus obtineretur in ultimo effectu: sed de his melius, quum prius actum sit de mechanismo animæ & corporis, & utriusque regimine, deque voluntate, de quibus in ipso opere.

Sed texamus telam nostram, ne rupta impediatur mentem videre tenorem prævidentiæ & providentiæ divinæ; quum enim prævidisset, simul etiam providerat; scilicet quod corpus sine anima rationali non esse potuisset medium quoddam ad finem primum, hinc providerat, ut daretur corpori anima summe rationalis, sive ut utrique simul ratio, ut sic posset homo agnoscere Deum, & fieri medium ad illum finem: his jam datis & connexis, præviderat etiam corpus imperaturum esse animæ, vel voluntatem utrique communem potuisse obsequi corpori magis quam animæ; præviderat etiam, quod ipsa voluntas obsequeretur magis corpori quam animæ, tunc simul adest providentia, quomodo nihilominus finis ille primarius obtineretur, ergo providit, ut etiam ab illa parte nexus esset finiti cum Infinito, ut in ultimo effectu pari modo esset nexus prout in primo effectu, de quo supra actum est; prævidet, quod nexus non esse potuisset finiti cum Infinito, nisi esset infinitus; cujus consequens est, quod nexus esse debuisset ultimi

*Per filium
unigeni-
tum, qui
indueret ef-
fectum ul-
timum.*

ultimi effectus seu hominis cum Infinito per Infinitum, ut sic finale divinum obtineretur. Jam per lapsum & imperium corporis in animam ruptus est nexus, ut finale divinum non sequeretur; ne tamen hoc fieret, providet per infinitum unigenitum, ut ipse indueret effectum ultimum mundi, five hominem & ejus figuram, ut sic infinitus esset in & cum finito, & consequenter ut nexus per illum redderetur inter finitum & Infinitum, ut obtineretur finis primarius. Sic videmus, quod omnia conspiraverint ad illum finem primarium, quod ideo data sit homini anima, quod per illam rationalis factus sit, & quod diviserit & simul sociaverit imperium in voluntatem cum utroque; quumque praevideret, hoc non successurum esse, providebat per nexum Infiniti cum ultimo illo effectum vel cum homine, qui sic factus est ultimus effectus & simul Deus & homo medius inter finitum & Infinitum; quod sic per eum & nexum cum illo unice essemus effectus ultimi ad illum finem; quodque sine illo nullus foret nexus hujus ultimi cum Infinito,

& quod per illum in nobis aliquid divini esse possit, quod scilicet scire possimus & credere, esse Deum & illum infinitum; per quem, intercedentibus mediis, perducimur ad verum cultum, ut simus Dei, non mundi: sed qualis sit nexus, hujus loci non est inquirere; modo habeamus positivum, dari per filium nexum inter finitum primum ac ultimum & inter Deum, & nexum esse infinitum in ultimo prout in primo, de quo supra.

Finis quomodo obtineatur in gentilibus.

Sed fortassis adhuc scrupulum moves putando, quod ne sic quidem obtentum sit finale divinum; dictum enim est, hoc neutiquam obtineri posse in effectu ultimo nisi per nexum Infiniti & finiti in unigenito & sic per fidem; ipsamque veram & indubiam fidem esse unicum illud, per quam obtineatur: quum tamen ab experientia satis notum sit, vix tertiam vel quartam partem generis humani scire, unigenitum filium Dei induisse imaginem humanam, & adhuc minus scire, per illum esse unicum illum nexum, & sic fundamentum fidei: pariter ante Mes-
siæ

fiæ adventum latuisse fere omnes, & quidem ipsos Judæos, quorum maxima pars credidisset, Messiam venturum esse non propter curam animarum, sed propter imperium mundi, ut illi sic toti orbi imperarent; quæ opinio adhuc in illa gente superstes est: adeo ut sic putaretur, quod nullum finale divinum obtineri potuisset, nisi in illis paucis, qui in mundo scirent, sed qui etiam crederent, Messiam propter animas nostras venturum esse & venisse. Sed adeamus jam illos, qui in ignorantia per tot sæculorum tempus ante Messiam vixerant, & pariter illos, qui hodie vivunt, quique nescierant & nesciunt, Messiam induisse imaginem humanam, ideo ut ille potuisset nos ut imperfectos per similitudinem secum connectere cum finali divino, & consequenter non modo nos aptos reddere fidem recipiendi, sed etiam in ipso finali divino vivendi: ergo oritur quaestio, an illi, qui nescierant & qui nesciunt Messiae adventum, potuissent vel possint esse in finali divino? Respondeo, quod etiam esse possint: qui enim fidem in Infinitum habet, non excludit

a fide unigenitum, non distinguit, quia non distinguere potest, nec distingui possunt personæ in fide qua divinitatem & infinitatem; unde si simpliciter possint credere in Deum & Infinitum, tunc simpliciter includunt omne illud, quod infinitum est in Deo, & pariter illa, quæ nesciunt, & quia in ipsa fide est divinum quid, non potest in illa separari unum Infinitum ab altero, & sic quia ignorant, nec in hoc puncto dari potest negativum quid, quia si credunt Infinitum, comprehendunt omne id, quod in Infinito est: sed tamen usque non possunt participes fieri finalis divini, nec credere, nec salvari, nisi per nexum illum infinitum, nam nulla falsus est sine illo; hinc jam unice resultat quæstio, an finalis divini participes fiamus per adventum ejus, hoc est, per induitionem formæ effectus ultimi, ut illum cum Infinito connecteret? an etiam simul per notitiam adventus ejus? Dico, qui nescierant & nesciunt, illos ex Dei gratia participes fieri potuisse & posse per adventum ejus; alias poneretur aliquid in Deo, quod ei & finali eis repugnare videretur; at qui illum
illum

illum sciunt, vel scire possunt, illos fieri per adventum ejus, & ad fidem illis necessariam esse notitiam adventus ejus, nam per notitiam qualitas fidei elucescit, & distinctior & plenior ejus perceptio fit, quæ sic in sciente separari nequeunt. Sed de his in philosophia ratiocinante de cultu divino; hic tantummodo tradere volui, qui finis creationis fuerit, & quod primarius fuerit propter Infinitum seu creatorem; & quod nihil sit in mundo creato, quod illuc non tendat.

§ XV.

Sed ultimo quæritur, si finale primarium sit Infinitum, & terminetur, ut incipiat in Infinito, ut propter illud unice creatus sit mundus; quæritur, inquam, annon etiam alii fines sint, propter quos etiam creatus sit homo? annon, ut fruatur tellure tanquam possessione sua; ut fruatur delitiis humanis, quia ei dati sunt sensus & deliciarum penetratio usque versus animam; ut post mortem adhuc beatior vivat? Hoc neutiquam inficias eo nec ire possum, sed loquutus modo sum de fine

Quod plures sint fines secundarii.

primario, qui non fit finitus sed infinitus, non propter hominem sed propter se ipsum : inde non negatur quin plures fines secundarii dentur, nullus est finis primarius, qui non, antequam obtinetur, in plures secundarios in rebus finitis per media abeat, sed dico, quod omnes hi fines secundarii conspirent tanquam media ad finem primarium, adeo ut secundarii sint necessarii quatenus medii sive ducentes ad primarium ; & quia divinum est in tenore causæ finalis, non potest quin ipsæ causæ mediæ & præcipue ipse effectus ultimus, in quo sit causa finalis, etiam participet de tali causa. Velim in exemplum vocare sensus humanos, & delitias, quas per sensus accipit homo ; nisi sensus forent, & illi tam delitiosi, adeo ut omnia, quæ harmonice vident & audiunt, tam delitiose afficiant animam ; nisi hi fines sint, ut videant, ut audiant, & illorum finis, ut anima se ab illis seu ab illorum harmonica receptione delectet, non obtineretur finis primarius, ad quem medium est, ut ipsa anima cum corpore per harmoniam naturalem conjuncta, eo delitiosius

fius & eo minus impeditur ferri possit in cognitionem, adorationem & amorem Dei una cum corpore : nam nihil delitiosum sensibus datur in mundo, quod non delitiosissimum fiat, si delitiis insit cogitatio de Deo, quæ referat omnia ad delicias adhuc plus sensibiles, quas percipiet, si nexus sit cum prima causa ; anima etiam cum corpore vineta erudienda est a sensibus, ut ipsa possit dein simul erudire corpus, ut tendat utrumque ad finale primum : sic etiam quicquid in corpore est, eodem modo tendit ad illum finem ; ut homo possideat tellurem, ut suum peculium, hoc etiam tendit ad eundem finem ; scilicet ut ibi nutriatur homo, ut vivat, ut ibi erudiantur sensus & anima ejus, ut simul eo melius agnoscat Deum & Infinitum, & per agnitionem Dei & per fidem sic fiat particeps finis primarii ; sed tanquam medium ultimum, & sic est finale primum in Infinito ; & reliqui fines sunt in homine, & terminantur in homine tanquam finito, sed per agnitionem, cogitationem, amorem indeque resultantem voluptatem in

cogitatione & cultu Dei fit particeps, sed tanquam medium finis primarii : unde nihil in homine, & nihil in mundo esse & existere posse dicendum est, quod non tendat ad illum finem, adeo ut hoc sensu fit nihil, quod non veneretur & colat Deum, tam inanimatum quam animatum, quatenus tendant ad finem illum in ultimo effectu obtinendum : sique homo huc omnes delitias mundanas, siue omne mundanum dirigat, ah quam felicissimus ; ah qualem non animam formaret, ut perpetuo sic felix esse possit, ut perpetuo illuc cum delitiis ineffabilibus spiret. Voluit summum & infinitum numen, ut ad omnem finem in quocunque animali causa impulsiva ad finalem esset delitiosum quid, siue quod alii appellant voluptas ; sed retineamus delitiosum naturale. In quocunque animali est illud impulsivum, quod sponte quasi agit & incitat animale ad finem suum, ut se nutriat, est delitiosum quid ; ut vivat, est delitiosum per omnes sensus ; ut procreet simile, est delitiosum quid ; ut sustentet procreata vel prolem, est delitiosum quid, adeo ut ex ipso delitioso

tioſo naturali poſſimus non indubie concludere, ad quem finem creata ſint. In homine eſt ſimile delitioſum naturale, quod agit, incitat & fert ad omnes fines naturales, ſcilicet ut vivat tanquam dominus telluris, ut ſe nutriat, ut ſexum propaget, dein educat; in omnibus illis eſt voluptas ſive delitioſum quid unice incitamentum, quæ jam venit ſub nomine guſtus, olfactus, viſus, jam ſub cupidinis, amoris, ſtorges, gloriæ, & ſub pluribus aliis titulis; quorum tamen omnium origo conſiſtit unice in voluptate illa & delitioſo; & delitioſi in amore, & amoris in nexu ſive in harmonice contiguo: ergo ad omnem finem incitamur naturaliter per delitioſum quid, cujus exſtinctio & mors eſt ideo tam contraria naturæ. Veniamus ad finem primarium, ad quem etiam per delitioſum quid partim ſenſibiliter, partim non ſenſibiliter ducimur, eo eſt delitioſum illud purius, delicatius, fortius & actu sæpe ſuperans omnes reliquorum finium cauſas & delitias, ineſt enim ei omne perfectiſſimum, quod in delitiis eſſe poteſt, adeo ut ad illum sæpe tendant per ex-

stinctiones omnium reliquarum delitiarum, & ipsam mortem cupiant. Sic videmus, quod ipsæ delitiæ humanæ non repugnent ipsi finali primario, quatenus omnes fines secundarii illuc tendant. Videmus etiam, quod omne delitiosum naturale semel inceptum ex usu & exercitio per se augeatur magis & magis & incrementa nova capiat, per se ad summum veniat, per se dein descendat & fiat minus & minus, adeo ut ipsam se consumat; in aliquibus tantum est, ut non modo se consumat, sed etiam totum illorum corpus, antequam ad summum pervenerit: sed delitiosum illud ad finale divinum tendens suam quidem originem cum ratione, sua augmenta, suos gradus, quatenus est in partibus finitis, habet; sed tamen videmus, quod illud delitiosum non a summo gradu descendat ad minus & minus, dum evanescat, sed quod semper tendat ad ipsum perfectissimum, & hoc usque ad mortem, quando perfectissimum esse debet, quantum possit; sic ad summum suum fertur ad finem vitæ. Sciendum est, quod heic non instituere possim illam quæstio-

stionem, an jus & leges naturæ intra societatem sint unice media ad conservationem societatis vel non, sive an respiciant unice ejus conservationem ut suum finem? nam hujus loci non est; ponatur quod sint, sequitur tamen, quod media illa eo sint perfectiora & rationi maxime consentanea, si respiciant æconomiam & conservationem ejus, ut societas possit esse medium ad finem primum, vel ad aliquem secundarium, qui mediate vel immediate tendat ad primum.

Quum huc tandem per quæstionem causæ pervenerimus, jam primum tempus est instituendi quæstionem *QUALIS*; quum scilicet affirmativum a ratione sit, dari Deum & Deum esse infinitum, & quum hoc jam sit positivum, pariter quod detur nexus inter Deum & hominem per filium unigenitum, tunc primum ulterius progredi licet, non qualis sit, quia est infinitus, cujus qualitatem nusquam possumus penetrare, sed tamen quid dari possit in homine, quod ad hunc finem primum ducat, quid in homine, quod non repugnet

pugnet Infinito & nexui; quomodo jam infinitus per voces finitas possit exprimi, ut non repugnent; qualis cultus esse debeat, qualis effectus fidei ex vera agnitione Dei provenientis, & innumera alia, quæ non breviter, sed per integrum volumen rationaliter deducenda sint. Et quia habemus hæc omnia per Dei gratiam in sacra scriptura revelata, hinc si ratio nesciat, quid apprehendendum sit, ad revelationem statim pergendum est; sique nesciat ex revelatione, quid eligendum aut quomodo intelligendum, ad rationis oraculum fugiendum est; adeo ut sic theologia naturalis manum præbere debeat revelatæ, si hæc dubii sensus videatur esse; & revelata manu ducat rationalem, quando rationalis in ancipiti hæret: nam revelata & rationalis nusquam sibi contrariæ esse possunt, modo vere rationalis sit, & modo rationalis ne velit penetrare in mysteria infinitatis, in quo casu non vere rationalis est.

CONCLUSIO: Definiamus jam, quid NATURALE & quid DIVINUM sit;

fit; nam aliqui vocant hoc naturale, quod divinum est, & alii divinum, quod naturale. Communiter vocamus omne illud naturale vel materiale, cujus effectum videmus in natura, & pariter ejus causam, instrumenta vel media; ut machinam & ejus vim motricem vocamus mechanicam & naturalem, quia videmus instrumenta motus, rotas, vectes, trochleas, & vim inde secundum regulas mechanicas oriundam. In elementaribus vocamus naturale, quod nubes in superiore aeris regione ab aquis subtractæ condensentur; quod inde depluant; quod oboriuntur tempestates; quod sol radiis suis illuminet orbem, foveat & calorem inducat; quod oceanus statis temporibus subsidat & intumescat, quorum causas putamus naturales, quia statis vicibus redeunt, & media in natura visibili esse per tempus comprehendere possumus. In mineralibus, quod ignis solvat metalla; quod duo liquores mixti invicem pugnent, effervescent, fument & ignescant; quod ipsa metalla per mixturam quandam liquidorum ope in vegetationes sive arborescunt.

reta philosophica excrescere possint; quod magnes attrahat ferrum & respiciat polum, & plura alia, quia effectus novimus venire a substantiis & materiis visibilibus, & secundum nutum & voluntatem operantis; inde non divinum hoc vocamus, sed naturale. In regno animali, quod videamus, audiamus, sentiamus, crescamus & qua membra expandamur; quod senescamus; quod vulnera nobis doleant, quodque inde ægrotare incipiamus; quod per venena & per mucrones trans ilia & pectus adactos moriamur; hoc vocamus naturale: pariter animantium motus & sensationes externas & internas dicimus esse instinctus naturales, & totum animal organicum: cætera quæ nesciuntur, & quæ in puriori natura peraguntur, e qua omnes modi in compositis principia sua trahunt, volunt aliqui ut divina vel spiritualia nominentur. Secundum meam mentem est omne id naturale, quod existit a primitivo usque ad maxime compositum, sive totus mundus cum omnibus suis partibus, ejusque partium ortus, motus, modique inde prodeuntes innumeri,
verbo

verbo omne finitum. Sed tamen nihil naturale est, quod non est divinum: differentia modo est, quod primitivum fit immediate factum tanquam naturale a Deo, reliqua vero successive orta & subsistentia, mediate; sic quodcunque vocamus naturale, hoc mediate divinum est; nam venit per media finita a primitivis, & consequenter ab Infinito, ut a causa, fonte & origine omnium partium & totius; sic nihil existit, subsistit aut fit, quod non ortum & causam sui trahat ab Infinito, sine quo nihil existere, nihil subsistere, nihil in universo esse & fieri potest; nihil enim existit nisi a causis aque causarum causis, & consequenter a prima causa, hoc est, ab Infinito; adeo ut in hoc respectu sit Deus omne in omnibus, utque nihil conceptibile sit sine principio & causa in Infinito, modo sit tale, quod ei non repugnet; quamvis cum multum finitis consentiat. Sed causas, origines & effectus rerum in natura subtiliori aut crassiori per res finitas mediate existentium, vocare immediate divinum, foret Deum finire seu finito similem reddere,

re, & consequenter negare infinitatem ejus, vel de illa crassio rem, naturalem, nec aliam, quam ipsi gentiles idololatræ, ideam formare & fovere: quod nulli, minus philosophis christianis, permixsum est.

Quamvis exempla similibus non demonstrent, tamen illustrant. Sic per comparisonem animæ cum corpore illustrari aliquatenus posse videtur, qualis sit nexus Infiniti & mundi: sine anima nihil in corpore datur agens, patiens, vivens & intelligens; immediatum animæ est rationale illud analyticum, philosophicum & distinctum, quo a brutis dignoscimur; reliquæ omnes operationes sunt animæ, sed mediate, prout instinctus, appetitus & voluptates, ut & quod confuse cogitemus, sentiamus, audiamus & videamus, est animæ, sed mediantibus organibus; nihil enim sensitivum datur in corpore, quod non per animam sensitivum sit; in omni contiguo nulla datur actio, passio, aut sensatio, nisi oriatur in uno fine, vel etiam interdum in mediis, & terminetur in altero;
nihil

nihil intra nexum alicujus contigui existere potest, nisi quod se ad fines referat, & consequenter ad animam in corpore aut in nostro microcosmo, ubi primo fit sensitivum & tandem intellectuale. Sic in mundo seu in macrocosmo nihil dari potest, quod se non ad Infinitum referat, adeo ut nihil existat aut subsistat sine Infinito, in quo est origo, causa & finis totius universi; sed immediate divinum non dici potest nisi unum illud, quod vel pure simplex vel primitivum, aut ei proximum sit & perfectissimum; reliqua sunt mediate divina, quia per nexum & contiguum mediate se ad principium suum, tam qua existentiam, quam qua subsistentiam referunt, & consequenter sine Infinito nihil in mundo est agens, vivens, intelligens, minus existens & subsistens. Vel si velis aliter per inductionem argumentari, potes ex finitis ad Infinitum etiam hac ratione inferre, quod in omni finito nihil substantiale detur, quam primum seu minimum substantiale; nam nihil est, quod non ab illo sit compositum: vel si velis ulterius, quod in fi-

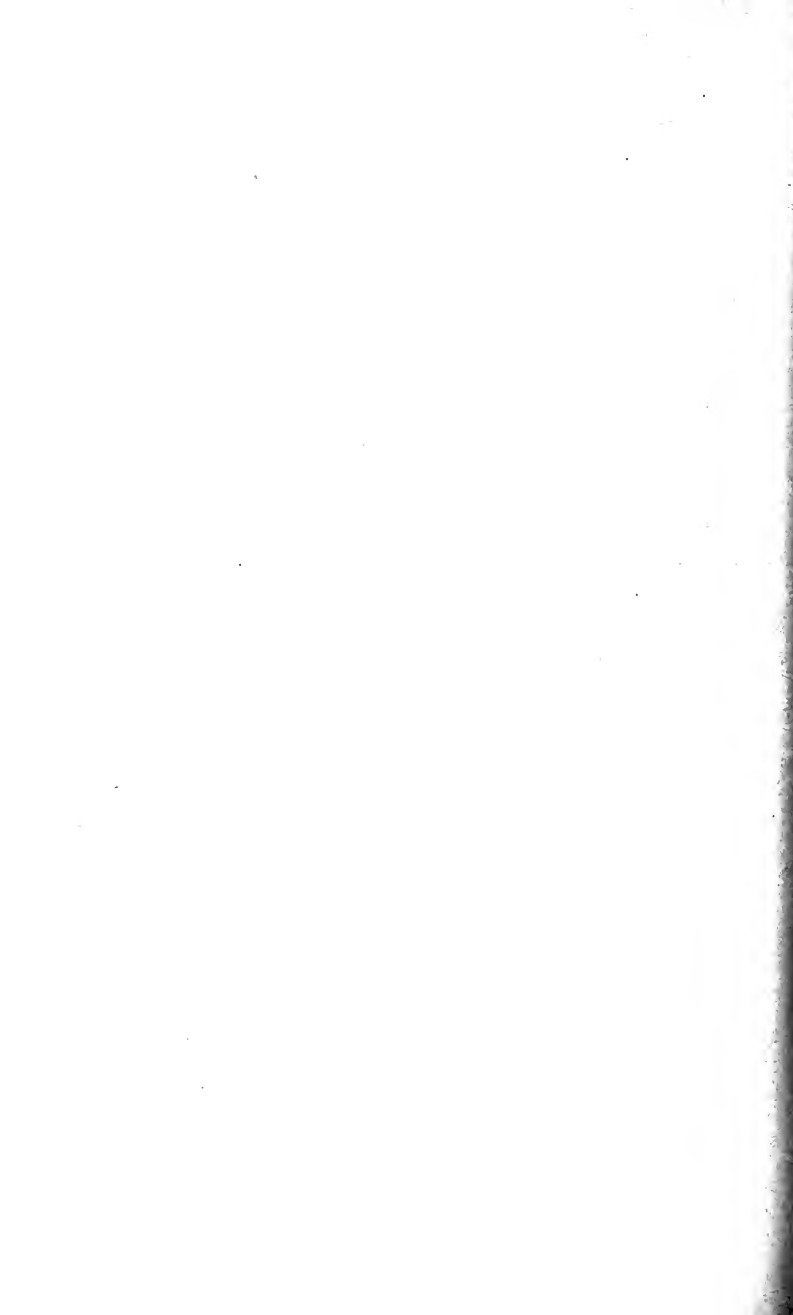
nitis nihil detur, quam pure simplex, quatenus omnia a pure simplicibus originem traxerant. Sed quicquid a finitis usque ad Infinitum similiter & comparative inducitur, hoc tantum ad illustrationem, quatenus non repugnat, non vero ad inductionem finite & geometrice analyticam formandam conducit: nam omnis modus, vel simile modo, ex quo analysi formatur, incipit in simplici aut primitivo, non vero in Infinito, in quo & ex quo nihil per modum geometrice, analogice, rationaliter aut philosophice nobis usquam intelligibilem immediate existere & prodire dici potest.

FINIS CAPITIS PRIMI.

PRO-

PRODROMUS
PHILOSOPHIÆ
RATIOCINANTIS
DE
MECHANISMO
OPERATIONIS ANIMÆ
ET
CORPORIS.

C A P. II. DE MECHANISMO OPE- RATIONIS ANIMÆ ET CORPORIS.

Hic primum generaliter quæritur, <sup>Num ani-
ma sit fini-
ta?</sup> num anima sit finita vel non? an spiritus animales, prout illos vocare solent, sint finiti vel non? Dico, quod a nullo negari possit, quin anima sit finita, & pariter spiritus ejus finiti; nihil est infinitum præter unum & solum Deum: quodcunque non est infinitum hoc debet esse finitum, vel ejus simile; non datur medium; non datur essentia participans ab utroque scilicet a finito & infinito, quin finitum per se sit & Infinitum per se, vel quin nexus sit infinitus. Quum itaque non datur compositio finiti & Infiniti simul, quin unum in respectu ad alterum sit instar nihil; & quia non datur aliud infinitum quam unum, nec datur aliquid infinitum quam Deus: hinc non pot-

est anima esse infinita, quia non potest esse Deus; ergo est finita.

Num anima regulis sit adstricta?

Quæritur iterum, si finita sit & consequenter ab infinito creata, num regulis addicta sit, vel num sit sine regulis, adeo ut sit ens primum sine regulis, sed quæ sic regulas ex vi innata & activitate sua dare possit rebus successivis & crassioribus? Dico, quod, si finita sit, non possit esse absque regulis; finitum sine quali non datur, ipsa qualitas dependet tanquam attributum indivulsum ab omni finito; quum aliquid finitum factum sit, debet finitum esse tale vel non tale, debet ejus qualitas etiam esse finita, adeo ut certo modo finita aut certis regulis alligata sit: finitum sine qualitate est infinitum; qualitas non potest esse sine regulis, sine discrimine ab alio quali, sine differentia, sine modo quod ita, non aliter pati aut agere possit, & quia subiectum est finitum, prædicata omnia consequenter erunt finita; & si finitum agnoscit modos, sunt ad minimum regulæ, per quas vel secundum quas modi agnoscantur, adeo ut nequaquam possit

possit esse sine regulis ; & quidem sine regulis similiter finitis, quale est ipsum subjectum finitum. Quod suas regulas habeat, exinde etiam elucescere potest, quod ejus præcipuum **QUALE** sit in operatione in corpus & in organa corporis ; num sit hoc mediate vel immediate, nondum hic facio quæstionem : quumque alligata sit ita corpori, ut suam actualitatem cum corpore suo, non cum aliis communicare & ei imprimere possit, certe addicta est regulæ ad minimum generali, quod scilicet huic, non alii corpori se & suumquale communicare possit. Quumque addicta sit suo corpori, & quum operetur in corpus, jam in hanc ejus partem, jam in aliam, jam sic, non aliter secundum corporis seu ejus partium formationem, quod sæpe non possit secundum suum nutum & arbitrium disponere omne corpus & ejus partes, sed quod se applicare debeat & possit ad corporis & ejus partium situm, formam, motum ; hinc videtur, quod non modo in se ipsa, sed etiam in regulis ejus, quibus gaudet, sit tale, ut possit se applicare ad corpus,

qualecunque corpus fit, ut possit in eo respectu quasi alia esse, ut non uno modo semper operetur, vel si mavis, quod etiam aliter formari possit, ut operari queat in partes corporis per similitudinem aut harmoniam sui, & usque ita operari, ut illæ partes operationi ejus obediant, ideoque **QUALE** in eo etiam est, quod possit ita esse vel ita fieri, ut operetur non modo in partes sui similes, sed etiam in minus similes, & sic successive: ex quibus tantum deduci potest, esse in illa qualitatem, facultatem aut potentiam operandi, secundum quam regulas habet, quibus regit, & consequenter quibus regitur. Nec opus est, ut in his prolixiores simus; nam a ratione negari non potest, quin finita sit & quatenus finita, quin suas regulas habeat, secundum quas operari possit in corpus.

*Num in
finitis aliæ
regulæ den-
tur, quam
mechanicæ?*

Quæritur iterum, num in finitis aliæ regulæ dentur, quam quæ mechanicæ sint, & quæ geometricè possint describi? Hic non instituo illam quæstionem, an Deus potuerit aliam naturam finitam

tam creare, quam quæ unice finiri possit per regulas nostras mechanicas & consequenter geometrice? nam Deo nihil est impossibile, quatenus est infinitus; sed tantum illam, quatenus finire voluerit, & naturam producere finitam, & quatenus jam sic finita est, prout illam in effectibus grandiusculis & ope sensuum detegimus, ubi est mechanica & geometricis regulis addicta; quæstio est, num in minimis suis natura aliter finita sit, quam mechanice aut geometrice? Antequam ad hanc positionem respondere possumus, examinemus primum, qualiter natura finita est in multum compositis & altius derivatis: quæcunque per sensus nostros percipimus, in omnibus videmus nihil esse, quod non mechanicum sit, quod non potentias mechanicas agnoscat ut suas regulas, & ipsæ regulæ agnoscunt suum fundamentum in geometria; hoc videmus in compositis; adeo ut non possimus negare, quin eatenus omne geometricum & mechanicum sit, quatenus hoc primum per sensus capimus vel capere possumus; adeo ut motus, ut distan-

tias, ut figuras possimus sensuallyter capere, & sic metiri. Veniamus jam ad illa, quæ infra sensuum sphaeram sunt, ad subtiliora; dico, nihil in crassiori, majori aut sensibili mundo esse, quod non successive trahat suam causam a subtiliori, quia omnis effectus prodit a suis causis: ipse effectus ex suis causis prodiens non potest esse dissimilis suæ causæ, nam principium sui trahit a causis; adeo ut ipsa principia a causis sint derivata in effectus; & quia jam effectus omnes sensuallyter perceptibiles sunt mechanici, an aliud inde concludi potest, quam quod etiam in ipsis causis sit simile principium, & sic etiam in causis sit mechanicum & geometricum? si in causis aut subtiliori mundo non esset idem principium, effectus fieret omnino dissimilis suæ causæ, vel sequeretur, quod esset aliquid plus in causis, quod non factum sit conspicuum, vel quod non venerit in effectus, hoc etiam non est secundum rationem, vel secundum experientiam, quin tamen aliquid simile esset, vel aliquid tale, quod nihilominus ab effectu judicari posset, tale in
causis

causis inesse potuisse vel debuisse: nam intra sensus nostros sunt plura, quorum causas, causata & effectus videmus & sentimus, adeo ut ante sensus habeamus etiam effectus cum suis causis. Quum ratiocinandum est de causis ab experientia, quomodo scilicet conspirent ad effectus formandos, non melius hoc possumus, quam ex ipsis causis quas videmus una cum suis effectibus, quos scilicet intra unam eandemque sphaeram sensuum simul cum suis causis comprehendimus; in omnibus illis deteximus esse mechanisum, scilicet in effectibus esse mechanisum, inque causis esse mechanisum, usque dum causæ tam subtiles evadant, ut illæ se a sensibus nostris primum subtrahere incipiant, & demum plane subtrahant; quare tunc primum illas a mechanismo volumus subtrahere; non est ratio sufficiens, quia non est sensibile, quod talis sit, usque tamen potest esse perceptibile, quod talis sit, etiam potest esse plausibile, & quidem per inductionem ab illis, quæ per sensus capimus. Hoc non foret aliter, ac si argumentari velles, video, quod
animal

animal movet sua membra, caput, pedes, lumbos, brachia, & membrorum partes, video in majoribus effectus mechanicos; video per anatomiam & sectionem, quod motus illorum mechanicus ad plurimam partem consistat in musculis, quod ipsi musculi sint ad talem mechanisum aptati & formati. Possumus mille figuras ad motum illum applicatas, & pariter plurimas corporum species unice ad motum illum formatas oculariter demonstrare; possumus fibras in talem ordinem dispositas videndas sistere; possumus ipsos musculos & alias partes manu sumere, & facere ut moveantur, quumque moventur, videbimus, non aliter posse moveri, quam qualiter ipse effectus aut membrum se moverat: possumus unam fibram vel aliam partem sumere, & nobis ad oculum monstrare, quod illa sit flexilis, quod possit se una cum fociis comprimere, possit se dilatare. Ergo videmus causas & effectus oculariter, & agnoscimus sic tam in causa, quam in effectu mechanisum & aptitudinem ad illum motum geometricè formatam: si applicas adhuc microscopia,

scopia, videre potes minores partes prout majores, & in minoribus majorum causas qua motum & extensionem; sed quum partes incipiunt se ab oculis & visu nostro surripere, ut illas amplius nec nudis oculis nec armatis possimus sentire, quæ tunc ratio est? quod hæc, quia a sensibus occulta facta sint, non sint pariter mechanismo aut geometriæ subjecta; num ideo, quia non videmus causas? hoc nulla est ratio, quod possit esse, quia sensibilis est, & quod debeat non esse, quia non sensibilis est; sed verosimilius & consequentius est, quod in minoribus seu in causarum causis sit, quale est in causis & effectibus. Possumus eodem modo inducere ex eo, dantur insecta, quæ non possumus videre nudis oculis, sed per microscopia & vitra adjutis & acutis, videmus illa etiam moveri posse, gaudere membris; sed quia jam membra etiam fugiunt oculos armatos, num ideo concludendum sit, quod non gaudeant membris, & adhuc minus, quod membra non gaudeant suis musculis & fibris, nec ullo simili cum musculis aut fibris, quæ moveant

veant suas partes, & partes successive totum; quæ ratio est negandi? quia non vides; nulla est ratio: sed ideo tibi datus est sensus videns & audiens, ut per illos comprehendere possis aliquos effectus cum suis causis; & data est illis anima, & sic ratio, ut ex illa concludere possis, quales sint causæ & effectus in illis, quæ non vides aut sentis.

Num finitum concipi possit sine extenso?

Quia nobis imprimis necessarium est, ut quæstio & nodus hic evolvatur & solvatur; videamus, annon aliquid finitum detur, quod non sit naturale, num aliquid naturale, quod non regulas suas habeat, num aliquæ regulæ in natura, quæ non sint mechanicæ & geometricæ, hoc est, tam in natura minima quam maxima, tam in invisibili quam in visibili? Jam hoc evolvere conmissi sumus per effectus & causas visibiles, per inductionem & sic per rationem analysi instructam, quod simile sit in causis, quod in effectibus, & consequenter in causarum causis, si aliquis nexus naturalis dari possit. Sed ulterius, ponamus jam finitum quoddam, nam omne creatum est finitum, omne naturale est

est finitum ; sed quæritur, an omne finitum sit naturale, & tale naturale, quale in visibilibus recognoscimus? Dic mihi, an unquam finitum concipere possis sine extenso? Si careret extenso & pariter simili extenso, annon esset infinitum? Vel ulterius, num concipere possis, dari aliquid sine similitudine cum extenso, adeo ut ad minimum similitudinem aliquam trahat ab extenso? Si finitum est, & omne naturale est finitum, non potest ullo modo concipi sine extenso, vel ad minimum sine similitudine aut nexu cum extenso. Naturaliter dico, nam contra omnem rationem foret, si fugeremus illico ad Infinitum, quum naturæ inquisitionem instituire volumus; præcipue, quum habemus causarum causas in finitis, & quatenus natura jam semel ab Infinito finita facta sit: sed ponatur jam finitum, quod non sit extensum, & quod tale dari possit, hoc est finitum, quod non habeat suum quale in eo, in quo extensum habet; non tamen usque negare poteris, quin habebit in se aliquid simile extenso, alias nec cum extenso aut in extenso, aut in extensum operari potest.

Sed

Sed arripiamus libentius hoc, quod quatenus finitum, eatenus sit extensum, (de substantiis loquor); ergo quatenus extensum, eatenus etiam spatium occupat, sit tam exiguum, quam usquam concipere possis, usque tamen est spatium; tale neutiquam potest concipi sine attributis, nam nihil finitum sine attributis est, quæ scilicet a suo subiecto nequaquam separari possint; si extensum est, annon attributum ejus est, quod figuram aut formam habeat; extensum aut spatium sine forma, quid hoc? est nonens; estne contra omnem rationem: si extensum sit cum forma, estne hoc geometricum? geometria nude considerat extensa & spatia cum suis formis, seu formas in suo subiecto: an dari potest forma in extenso absque sensu geometrico, quatenus est finitum; ergo quatenus est extensum, est etiam in eo formale, quatenus extensum & formatum est geometricum. Veniamus jam ad modum vel motum talis extensi formati; motus potest dari in extenso, si habeat partes, adeo ut sic dari possit partium motus ad locum in extenso;

si ca-

fi careat partibus & movetur, fit motus ipsius extensi formati a loco ad locum: si constet partibus, & omnes partes component mihi extensum; & sic omnes partes simul moventur, fit motus totius, hoc est, quod extensum possit moveri vel qua partes vel qua totum; sique ullo modo movetur, est mechanicum; motus alicujus extensi non potest dari nisi sit mechanicus, qualiscunque motus sit, nam mechanismus pertractat motus & vires inde oriundas; sint qualescunque velis, modo sit motus, aut sit modus, qui non fieri potest nisi per motum, consequenter est mechanicum. Jam redit quæstio, an regulæ motus simpliciorum corpusculorum sint prout regulæ motus corporum majorum, nimirum mechanicæ? Sed dico hic generaliter, quod motus extensi vel motus partium in extenso non possit dari, nisi nominetur mechanicus, nam quicquid mobile est, illud est mechanicum. Si jam movetur vel moveri potest, & in hac ratione sit mechanicum, quæro, an motus considerari possit sine figura? ut consideretur sine figura, contra ratio-

M

nem

nem est, si motus via sit in lineam rectam, tamen est geometricum, quatenus est linea vel est in rectum: si in circulum est geometricum & pariter figuratum quatenus in circulum; si in aliam figuram, modo sit e loco in locum, fit statim a termino ad terminum, & consequenter fit motus geometricus vel figuratus: ex his & aliis per plurimis argumentis concludi potest, nihil dari in rerum natura, quatenus est finita, & qualitates & modos habet, quod non suis regulis gaudeat; pariter quod in nostris naturalibus nullæ aliæ regulæ dentur, quam geometricæ & mechanicæ.

Num anima sit pure simplex?

Sed quia de anima agitur, videamus jam, an anima concipi possit ut aliquid purum actuale, aliquid simplex, tale ut geometriæ & mechanismi expers sit; si enim pure simplex sit, non admittit gradus: simplicis hujus essentia est, ut partibus careat, & consequenter extensi, spatii, dimensionis & figuræ expers sit; nam si simplex est, quo simplicius nihil dari possit, utique partium, spatii & figuræ expers esse debet; si enim

si enim partes adfint in simplici, datur statim illo aliquid simplicius, quælibet enim pars simplicior est, ergo purum simplex nullius partis est; sique nulla pars aut nihil simplicius, est illimitatum quid, sine fine & terminis, nisi velis dicere, quod tantum uno limite aut termino gaudeat, quia dare potest limites & terminos compositis; nullum enim extensum est, quod non oriatur a minus extenso, & tandem ex non extenso sive simplici; nullum figuratum, quod non similiter oriatur a non figurato sive a simplici, in quo nihil aliud concipi possit, quam simplex. Tale simplex, quod nullius partis est, neve extensi, nec dici potest finitum; in finito enim sunt termini, per quos scilicet finitur aut limitatur. Cum tali simplici non comparari potest anima, quæ finita est, & regulis finitis obsequiosa esse debet. Purum hoc simplex, quia partium est expers, consequenter est indivisibile; sique dividendum est, omnino annihilandum est; nam quando nullæ partes ingrediuntur essentiam, omnino divisio est annihilatio: & quia nulla pars aut ali-

quid substantiale est, quod moveatur aut obstet, & consequenter nulla momenta aut gradus dantur, hinc annihilationis prout ortus concipienda est fieri in instanti; ex quibus etiam sequitur, quod huic simplici nihil finiti inesse possit; si quid finitum, non potest esse instantaneum, non potest esse sine quali & modo qua ortum; sique finitum sit, per modum erit finitum, per quale erit finitum factum, si quale dare, & per modos in multum finita operari possit; sique in ipsa essentia nihil tale sit, nihil modificatum, omnino est ortum immediate ab Infinito, & est simplex, quod neque infinitum, neque finitum sit; exinde sequitur, quod tale simplex non idem esse possit cum anima, quæ ad minimum, nullo diffidente, est finita, & regulas & modos in se & extra se possidet.

Num anima sit simplex finitum?

Sed quia anima putatur esse actuale purum & simplex & pariter finita, videamus, an sit eadem cum simplici finito: simplex finitum non idem est cum pure simplici, nam est finitum; & quia finitum est, per simpliciora omnino fini-

finitum est; ergo simplex præmemoratum est hoc simplicius, & consequenter hoc respectively est quasi compositum; si enim dantur simpliciora, non potest esse pure simplex, quia agnoscit simplicius: ergo simplex hoc finitum agnoscit modum, per quem finitum est; agnoscit fines, in quos finitum est; agnoscit quale, per quod finitum est, & quod sic, non aliter finitum sit: & quia simplex præmemoratum est partium, extensi, spatii & figuræ expers, e quo tamen partes, extensa, spatia & figuræ prodierant; unde hoc finitum simplex nec aliunde originem trahere potuit, quam a pure simplicibus, per quæ finitum est factum: sic **SIMPLEX FINITUM** non dici potest omnium partium expers, quatenus simpliciora tanquam partes concipi possint, sive talia, ut dare aut formare possint partes, vel per multiplicationem vel per alium modum; ergo non sine extenso & omni spatio considerari potest, licet sit minimum & exiguisimum in spatio, sive exiguisimum substantiale aut naturale, quo minus dari nequeat: nec dici potest indivi-

fibile, quatenus dantur simpliciora, in quæ dividi possit, & quatenus sic non annihilandum sit, quum dividendum; verbo, antequam fines suos adeptum est, modos agnoscit in ortu, & consequenter modos in existentia & sua subsistentia. Videamus jam, an anima tale simplex esse queat; anima sine activitate non considerari potest, in eo consistit ejus essentia; quod scilicet agere possit in partes corporeas, quodque non in alius quam in sui corporis; ergo simplex finitum non est idem cum anima, nisi in simplici finito consideretur simul activitas; pure simplicium activitas in tali finito vel erit inter partes, quæ illud constituunt, vel erit totius; si sit inter partes sive interne, non sequitur inde, quod activitas sit inter partes alias extra se; si detur activitas totius, hæc non potest concipi sine activitate in loco, sive sine motu e loco in locum; sine motu locali nec ulla est vis aut actio in aliquid vicinum, nec in vicino ulla mutatio: si foret tantummodo conatus in motum, sequitur inde nulla actio aut vis in vicina sine motu locali ex conatu oriundo;

ergo

ergo concipiendum est tale simplex finitum activum non modo qua suas partes sive interne, sed etiam qua totum; si ergo activitas qua partes & qua totum, & hoc locale, statim fit ipse motus quoque finitus, non modo quod in loco & ad locum fiat, sed etiam quod essentialiter motum sit finitum; essentialiter finitum non potest producere motum purum vel totum; actio non modo supponit vim aut conatum, sed etiam celeritatem & tempus: ergo est activitas in minimo hoc substantiali finita, nec in illa purum quid aut totum; purum non datur nisi in pure simplici.

Ponatur, quod anima sit activum simplex, sit activum purum, sit activum perfectissimum, sed tamen finite simplex, purum & perfectissimum; videamus, an hoc in animæ essentiam & attributa coincidere possit; si in his consistat activitas animæ, erit illa omnino talis, ut agere possit in partes corporis sui, non alius; ut pati possit & recipere motus aut modos illuc a corpore venientes; ut ad illos se possit dis-

Num passivum etiam sit in anima?

ponere, & illos dein reflectere, & secundum vires in se agentes reagere, ut apta sit tales modos ad minimum producendi, & quidem intus in sui corporis sphaera & spatio: si anima mere foret tale activum, agere quidem posset, sed non sentire actiones corporis in se, non se disponere ad recipiendum simul & agendum, non modificare secundum corporis partes; hinc requiritur ad animae essentiam adhuc aliquid, quod non est pure activum, requiritur etiam passivum, hoc est, ut activa ejus sint inclusa alicui expanso tanquam passivo, per quod non modo in corpus queat agere, sed per quod recipere actiones e corpore venientes; & per quod se disponere ad hos & illos modos, & per quod reflectere, & in quod pariter actualitatem suam & vires exercere possit; verbo ut sit in anima tam activum, quam passivum; sic anima non modo in vita cum corpore, sed etiam extra suum corpus potest sentire; soluta a corpore pati & agere; gradus in delitiis percipere, & vivere non dissipari; quae nunquam concipi possunt sine passivis, & passiva sine expanso,

panſo, & expanſum ſine figura; & acti-
vum ſimul cum paſſivo ſine ſpatio
& extenſo, & tale extenſum ſine ela-
ſticitate, & elati-
citas ſumma, genuina
& primitiva ſine acti-
vis incluſis, quæ
in expanſum ſuum perpetuo agant;
quæ nullum contiguum forment, quale
elementaria; quæ non poſſint locum
occupare, niſi qualem permittit ex-
panſum; quæ ſurſum & deorſum in
motu ſuo non agnoſcant; ſed quæ ad
omnem angulum & directionem agant;
quæ ſic non dici poſſint reſiſtere, ſed
pure agere, & plura alia, de quibus
alibi.

§ II.

Jam venit quæſtio finalis, num ſci-
licet anima iisdem regulis, hoc eſt, *Num ani-
ma ſit regu-
lis geome-
triciſ &
mechaniciſ
addicta?*
geometriciſ & mechanicis ſit addicta?
num ſcilicet exiſtat, ſubſiſtat, quieſcat,
moveatur & operetur in partes corpo-
riſ mechanicæ & geometricæ vel non?
Recurramus itaque ad prius, ſcilicet
num illa ſit finita vel non, num ſit crea-
ta vel non? hoc non negatur; adeo ut
nemo ſit, qui poſſit vel contra rationem
velit ſtatuerere animam aliter quam fini-

tam, quia creata est, quia in mundo, quia in hoc respectu pars est mundi; quia finite operatur in partes naturales corporis seu in corpus, & quatenus corpus, in quod operatur, est concretum ex partibus: ergo quia creata est, & in mundo, & actiones suas exercet in partes, quas agnoscimus esse corporeas & naturales; hinc non aliter possunt quam agnoscere animam ut finitam. Quæritur adhuc ulterius, num sit naturalis, vel num sit una pars naturæ vel non? Ad hoc respondetur eodem modo quo prius; quia est creata & finita, & quia Deus creaverat finitum, hoc est, naturam, hinc non potest esse quin sit in natura: sed an sit naturalis vel non? Videt quidem ratio, quod anima sit in natura, & a Deo missa in naturam una cum mundo, adeo ut sit una pars in mundo creato; & videt, quod non sit extra mundum, quod non sit infinita; quod possit claudi intra finitum, hoc est, intra corpus; adeo ut addicta sit partibus corporeis: si enim infinita esset, non foret alligata partibus corporeis, sed foret separatum quid ab illis, & foret tam extra quam

quam intra corpus ; sed jam ab ipsa experientia sine ulla alia ratiocinatione liquet, quod sit aliqua pars in corpore, & quod alligata sit corpori, & consequenter non infinita, sed ad corpus limitata ; ergo una pars naturalis in corpore. Sic pervenimus ad illud, num sit pars inter res naturales ? quod affirmatur.

Quia jam est naturalis, quæritur ulterius, an aliis regulis sit addicta, quam quibus ipsa natura est addicta ? vel an regulis, quæ nobis ignotissimæ sunt, & quæ nobis ut ignotissimæ in perpetuum mansuræ sint ? Dico secundum superiorem conclusionem, quod nihil naturale dari possit, quod non regulis finitis sit addictum ; quod alias foret infinitum, non vero finitum : ergo regulis addicta est, secundum quas possit operari & debeat operari. Si itaque regulis sit addicta, quæritur, quibus regulis ? num putandum sit, quod nunquam penetrare possimus in illas regulas ? Sed ex superioribus colligere licet, quod naturale nostrum nullas alias regulas agnoscat, quam quæ in ipsis effecti-

effectibus apparent, quæ sunt regulæ geometricæ & mechanicæ; geometricæ qua figuram & spatium, mechanicæ qua motum & vim motus. Si quis mihi monstrare possit, non posco ut demonstret, quod aliæ regulæ in nostro finito dari possint, victas dabo manus: sed quia non potest finitum aliquod concipi sine extenso, nec extensum sine forma, nec utrumque simul, si moveatur sine mechanismo, nec mechanismus sine figura (non me moraris, si dixeris te concipere posse plura sine extenso, ut modos, modificationes, contingentia, tempus, & alia similia; nam nullo modo hæc potes concipere abstracte & sine extenso, nam per modificationes aut motus extensi proveniunt hæc omnia, adeo ut se referant ad finitum extensum, pariter omnia in illis quæ possis vocare successivum, gradus & momenta; hinc etiam illa sunt in tali respectu extensa) hinc prorsus non scio, an usquam monstrari possit, dari alias regulas & leges naturæ, quam geometricas & mechanicas: at quicumque vult negare extensum, negat etiam hoc,

hoc, hoc scio; sed qui negat extensum, negat etiam finitum; sed quomodo finitum sine extenso, successivo, gradu, momento &c. vel simili tali, vel quod non ortum trahat ab extenso, si hoc inquam monstrari possit, libens in ejus partes transibo. Ex his sequitur, si anima sit creata, sit finita, sit naturalis, nam duo finitorum genera & duo naturalia non creaverat Deus, nisi ut concurrerent ad quoddam simile, ut sic simul possent considerari prout naturale; si denique sit regulis naturæ addicta, quod tunc non aliter esse possit, quam regulis mechanicis & geometricis alligata.

Sed si mechanica & geometrica sit, *Qualis similitudo cum machinis?* ægre fortassis facultates ejus plures, ut imaginandi, percipiendi, concludendi, memoria tenendi, conscientia sui, prout vocatur, ideæ reflexæ & plura alia possent explicari: sed in his instruamur aliquatenus ab ipso vastissimo regno animali, aque illis, quæ simul vitam trahunt & animant, & in quibus similes sensus, motus & figuræ partium & totius apparent; in illis quidem non anim-

animadvertere licet ideas reflexas, imaginationem, memoriam & analyfes rationales, quales in homine ; fed tamen ufque videmus dictarum facultatum aliqua veftigia & quendam paralleliſmum ; ad minimum in illis animadvertere licet aliquid fimile, aliquid confuſum tale & rude & quaſi ſignum earundem facultatum ; hæc omnia vocamus nude inſtinctus naturales, eſſe organicum quid & eſſe machinam : ſi itaque hæc purius, perfectius & diſtinctius concipiamus in homine, ſcilicet ut omne hoc fimile & parallelum ſe ad principium aut ad finem adhuc diſtinctiorem, perfectiorem & puriorem, hoc eſt ad animam ſe referat ; quæ ſi diſtinctior, perfectior & purior ſit, non ideo definit eſſe purius & perfectius mechanica : ipſa differentia in perfectione non facit, ut exuat omnes regulas, quæ in puriori mechanismo & mundo dari poſſint : ergo ſi velis comparative cum machinis loqui, velim etiam comparative cum machinis reſpondere ; non cum machinis inanimatis, ſed cum animatis ; de quibus latius in ipſo opere.

Sed

Sed quia regulis mechanicis aut geometricis subjecta dicitur anima, autumari potest, illam non esse spiritualement immortalis? sed materialem, & consequenter cum corpore morituram; verum conceptus ille venit ex crassiori idea de mechanismo puriori; interituram scilicet esse prout materialia & organica crassiora; sed si consideremus, dari mundum crassiorem, imperfectiorem & mutabiliorem, & dari etiam puriorem, perfectiorem & immutabiliorem, non verosimile esse videtur, quod mundus ille subtilior seu primitivo suo propior simul cum crassiori interiturus sit; quicquid enim interitui & mutationi obnoxium est, est illud finitum & substantiale seu materiale, quod per successionem rerum mutabilius & imperfectius factum est; at quod adhuc purius est, nec ita mutationi obnoxium, & consequenter nec imperfectum, ut mundus subtilior, purior & perfectior; Infinito & divinæ essentiae repugnare videretur, si diceremus illud simul in eundem interitum, mutationem & metamorphosin rerum una abiturum esse, & consequenter animas in illo mundo
viven-

viventes : unde quodcunque perfectissime finitum est, & simul in mundo puriori, hoc per Dei gratiam interitus & mortis securum & nescium fore, cum ratione concludi posse videtur : nam, ut dixi, quo perfectius & purius, eo etiam est immutabilius ; sique anima sit illius mundi pars, agere & pati debet simillime cum omni ejus parte. Sique demittamus animum in mechanisimum partium subtiliorum, inter quas anima est una pars, videbimus, quod non possit mori, nisi etiam minutissimæ illæ partes intereant vel annihilentur ; quod non possit mori, si ipsa tellus cum suis aquis & partibus pereat, non si aer vel si æther pereat ; sed si natura subtilissima periret, annihilaretur tunc non modo totum universum finitum, cujus pars anima est, sed redirent omnia in nihil, unde per Dei gratiam immortalis, per Dei gratiam est etiam ne universum annihilaretur. Sed quid opus est verbis ? velim, quantum dabile est, in ipso opere ad oculum demonstrare, scilicet quod anima sit perfecte & purius mechanica, & quod anima sit immortalis, quodque

que interire nequeat, nisi annihiletur universum; pariter quod ita creata & formata sit, ut incipiat vivere in corpore, sed quod nesciat mori; & quod naturaliter impossibile sit, ut moriatur; quod nec lædi possit ab igne, nec ab aere, nec ab æthere, nec ab elementis adhuc subtilioribus.

Dixi, quod animam hæcenus consideraverint ut ens plane ignotissimum, & tanquam ignotum mansurum usque ad finem mundi, vel usque ad finem vitæ, sive usque dum anima soluta e corpore se tandem fortassis cognosceret, tanquam nos, nosmetipsos per sensus: quum itaque illam ut ens ignotissimum consideraverint, & usque animadverterint, illam in corpus nostrum mechanicum operari non aliter ac aliud mechanicum, & inde concluderint, esse nexum corporis & animæ talem, ut corpus sine anima nihil agere possit, quin prius retulerit omne suum agendum usque ad animam tanquam centrum; quum etiam viderint voluntatem non unice dependere a corpore, sed simul ab anima, sive ex

*De spiri-
tibus ani-
malibus.*

utriusque oriunda ratione & resolutione. Quum itaque viderint, inquam, operationes tales focias, non potuerant unum separare ab altero, & de anima separatum quid facere, & de corpore separatum quid, nisi statuerent aliquod medium, quod participaret quasi ab utroque, scilicet spiritus animales, qui iussa peragerent utriusque, non aliter ac famuli & emissarii in omnes corporis partes, & sic disponent non modo, sed urgerent musculos & fibras, ut in hunc vel illum motum comprimerent vel laxarent organa; ideo illos spiritus vocaverant, & quidem animales, ut per aliquam vocem exprimerent illud medium, & qui sic ignotissimi repræsentarentur, non aliter ac spiritus extra corpus: hoc ita exprimere voluerant, quia nexum non potuerant negare, sed nescierant, qualis nexus esset: usque tamen viderant, quod unum operaretur in alterum tanquam activum in passivum, tanquam ignis in corpora sublunaria; tanquam aliud agens vel efficiens in aliquod, unde effectus prodit; tamen usque negaverant illos per aliquem mechanici-

chanifimum operari, sed modo per regulas ignotas, & consequenter a mechanismo vulgari & noto alienas; cumque loquerentur de operatione illa mutua unius in alterum, per plures distinctiones & a philosophia scholastica petitos terminos voluerant hoc illustrare; sed usque tamen lectoribus æque ignotum dein remansit, ac ipsismet auctoribus: conclusio fuerat, quod non materiale esset, sed spirituale quod ageret, & quod spirituale potentia agendi gauderet.

Sed quid opus est, ut contrarii simus regulis naturæ ab Infinito inditis & datis; annon illis perfectissimum quid possit inesse? annon ideo imperfectum, quia audit mechanicum aut geometricum? annon regulæ illæ sint ab Infinito? cur illas rejiciamus tanquam mere inidoneas, quum tamen placuerit Infinito per illas sistere effectus per sensus perceptibiles? annon in illis possit esse aliquid tale, quale in regulis aliis, quas ignotas supponimus, quibus regeretur anima? Cur hoc ignotum relinquamus posteritati, quæ hoc fortassis non ut ignotum considerata sit?

Quod in regulis mechanicis æque perfectissimum dari possit, quam in aliis regulis.

quare non illos præveniamus, & in hoc sæculo eo usque cum nostra scientia eamus? Sumus veluti incolæ rudes & nulla scientia imbuti, qui dum nescirent, quos terminos vel an terminos haberet tellus, hinc cum extra suam parœciam spectarent, viderant tellurem se amplius extendere, sed usque putaverant, non procul abinde desitutam esse; quum tandem ulterius peregrinarentur, & viderent vel lacum vel oceanum, tunc exclamarant, hic est terminus terræ; sed posteri navigationis artem edocti per experientiam compererant, adhuc telluris finem non adesse, usque dum tandem experti sint, illam esse formæ vel ovalis vel sphaericæ, & se posse sic totum illum orbem terraqueum circumire: sic posteri eruditiores parentibus invenerant, quod ipsi pro ignoto posuerant & reliquerant, & sic simplicitatem avorum riserant. In anatomicis similiter putaverant antiquitus, ignoto modo membra corporis moveri, aurem ignoto modo audire, & sonum consistere in ipsis organis auditus, & visum in organis externis visus; recentiores

tiores altius penetraverant, & detexerant non modo ortum ejus ab undulatione aeris, sed etiam instrumenta mechanice esse formata undulationem recipientia & illam interius deferentia; recentiores adhuc oculatiores facti sunt per sua microscopia & detexerant partes prioribus ignotissimas; acutiores philosophi compererant, auditum nullum esse nec visum antequam perveniret ad interiora, & antequam ipsi sensus animam in consortium vocaverint. Sic sensim & sensim adaucta est doctrina. Et quoniam orbis eruditus continuo laborat in detegendis naturalibus per experimenta, non desperandum est, quin ulterius perveniant, & tandem usque ad animam, ut de ejus operatione mechanica possint judicare. Quum itaque scientiæ altius & altius in naturam occultam se immergunt, & sensim detegunt similitudinem subtilioris mundi cum crassiori, credendum est, quod etiam eo usque perveniant: quare non hodie illuc eamus? & illos præveniamus, ne illi nos ludibrio habeant, prout nos hodie veteres quosdam philosophos.

*Quod ex
ignorantia
status ani-
mæ facile
in negatio-
nem ejus
prolabi pos-
simus.*

Non velim in recensionem sententiarum plurium de anima humana me immittere ; quoniam quum omnes fere illam ut ignotissimum quid confideraverint, tamen voluerunt nexum ejus cum corpore jam hoc jam alio modo remonstrare : quum enim de ignoto agitur, quod non volumus tanquam simile cum notis agnoscere, non potest aliud inde existere, quam ut inde formata sententiæ & conclusiones emanent, quæ tandem nihil demonstrant ; hinc maxima pars in spiritus animales juraverat, & omnes motus per illos tandem explicuerat, tamen ita ut juberet anima, & illi jussa exequerentur, & jam irent ad has partes, jam vero ad illas, & functiones reginæ suæ ut famuli peragerent. Aliqui vero, & perplurimi, qui non voluerant scriptis aliquid de illa mandare, cogitaverant & tacite per se volverant, quod dubium sit de anima, num aliqua sit, vel non, quia viderant illam talem non esse posse, ut illa instar dominæ resideret, & spiritus ejus animales tanquam ministri circumstarent, & ocyus aura ad mandata fugerent, nec reginam nec
impe-

imperium ejus sic agnoscere potuerant: hinc quum vellent ratiocinari, qualis sit, & non potuissent ad cognitionem venire, illam ut dubiam reliquerant, & quia facilis & proximus transitus a dubio aut ignorantia est ad negationem, hinc illam tacite negant, & omne, quod in corpore esset, tacite dixerant esse materiale, & sic cum corpore moriturum: adeo ut inter demphilosophos perplurimi fuerint, qui ad minimum dubiam illam sibi facerent, unde aspirante minima ratiocinatione facile in sententiam negativam prolapsi sunt. Naturale enim est, quod plane ignoramus, ut illud vel tanquam ignotum agnoscamus, vel si non evidentissima causa sit quæ confirmet, ut dubii hæreamus, nec fide comprehendamus, dissuadentibus aliquibus circumstantiis. Quum etiam verterent se ad animalia reliqua, viderant, quod illa sensibus pariter gauderent, & qualitate videndi, audiendi, gustandi, olfaciendi & pluribus aliis pollerent, quæ cum homine communia sint: quum interiora rimarentur, viderant etiam eandem fere constru-

ctionem partium, eundem mechanis-
mum organorum ; etiam cerebrum &
medullam oblongatam, membranas,
substantias corticales & medullares, ar-
terias & venas, adeo ut per sensus suos
nihil fere dissimile animadverterent ;
& adhuc plus, quum viderent aliqua
animalia acutiori sensu visus, auditus
& olfactus gaudere quam homines ;
quumque aliquid simile ratiocinationi
aut intellectui adhuc animadverterent,
& insuper aliquos homines parum a
brutis illis differre, illico non potue-
rant rationem suam refrænare, quin in
illam partem declinarent, ut sentirent,
quod vel animalia animam quandam
possiderent, vel quod homines similes
essent animalibus, sed tantummodo in
aliqua re perfectiores, & quod sic mo-
ri possent prout illa & anima pariter
dissipari & annihilari. Nec mirum est,
quod in illam conclusionem aliqui
prolapsi sint, quum ignorarent, quid
sit anima.

*Quod a-
nima sit
immortalis.*

At vero si cogitavissent, quod fina-
le creationis mundi sit divinum seu sit
propter Infinitum primario, & quod
homo

homo fit ultimus effectus, per quem finis ille potuisset obtineri, cui data sit talis anima, ut illa simul cum corpore posset concludere, & ex revelatione, quamvis non ex se tanquam finito, credere, quod sit Deus, & quod Deus sit infinitus; & hac ratione quod in homine sit divinum quid, & inde concludere voluissent, quod in eo sit particeps causæ finalis; & quod anima, quatenus pars mundi & naturæ purioris, sic perfectissimo per nexum propior sit; ut sic non modo amare possit infinitum, sed etiam desiderare statum perfectiorem, consequenter si post aliquas conclusiones altius voluissent ratiocinando ire, sane non laberentur in illum errorem; sed potius, quod per rationem se confirmarent, in ultimo hoc effectū, qui possit agnoscere Deum, & per amorem sentire, se esse in nexu causæ finalis, & in quo sic sit causa finalis Dei, quod eapropter non possit mori, sed quod perpetuo causæ ejus finalis sit particeps & in eo particeps Infiniti, quod perpetuus, sane neutiquam ad credendum inducerentur, ut causa illa finalis Infiniti discederet ab

homine moriente; quod etiam foret arguere Infinitum alicujus finiti aut imperfectionis. Quod concludere licet etiam evidenter ex eo tanquam ab effectu, quod ipsum finale divinum, quod obtinetur unice per fidem indubiam in Deum, illum habeat nexum inter Infinitum & animam, ut qui indubie credit Deum esse, ille etiam indubie credat animam esse immortalem; at qui non credit Infinitum esse, is nec credat animam immortalem, sed finite de utroque sentit: Adeo ut fidei effectus sit in eo veluti signum nexus inter Infinitum & animam, ut nullus vere credere possit unum, nisi credat alterum, nec negare unum, nisi facile neget alterum; ex quo concludere licet, tam certam esse immortalitatem animæ, quam certa est existentia Dei; & finale divinum non posse quam hoc secum habere, quia vera fides hoc secum habet.

Ex ipso nexu entium & rerum naturalium in mundo analytice & rationaliter etiam deducere & concludere licet, animam seu subtilissimam nostri corporis partem immortalem esse. Cum enim anima sit in natura puriore
 & per-

& perfectiore, & corpus in imperfectiore, sequitur, nec illam mutationibus ita obnoxiam esse posse, prout partes corporeæ crassiores: pariter naturæ immutabili in eo etiam similem esse, ut tam agere, quam pati queat, & se cum entibus illius naturæ omnimode conformare, & mutationis similiter immunissimam se sistere. Per ipsos effectus in corpore exstantes idem cognoscitur. Nam ex nexu harmonico partium naturalium oritur unice amor seu sensus delitiosus amoris, qui purior est in natura puriori; amor inde derivatur per nexum in partes corporis crassiores sive in mundum ejus animalem imperfectiorem, qui respicit pariter eundem finem, ut scilicet corpus etiam vitam quandam perpetuam trahat; at quum hoc contra naturam mundi mutabilioris, cujus pars corpus est, sit, hinc ad perpetuitatem spirat per propagationem sobolis & representationem sui in alio ex se oriundo, in quo veluti vivere incipiat, quum ipse definit: hoc non mere a corpore venire potest, nisi causa & origo præexistat in anima; nec ab anima in corpus derivari

derivari, nisi per nexum & contiguum, & consequenter per summam voluptatem; quod etiam ex eo videre licet, quod ad illum finem obtinendum ipsa anima concurrat, e qua etiam particula trahatur, unde noscitur ab effectu, quid sit in causa; ab ultimo fine, quid sit in primo; ex corpore, quid sit in anima; quod scilicet in corpore per instinctum animæ desideretur similis status, qui est in anima. Quod in homine sit aliquid altius & sublimius ad eundem finem spirans, quam in reliquis animantibus, apparet ex eo, quod non modo delitiis gaudeat propagandi educendique liberos, sed etiam perenni desiderio per illos inter feram posteritatem vivendi, unde etiam amor raro exstinguitur, sed descendendo crescit in nepotes, aliter quam in brutis. Ex eodem etiam fonte & causa venit, quod aliqui, quibus recta mens est, ad memoriam, famam & gloriam sive ad perpetuam sui vitam per virtutes statum integriorem & perfectiorem spirantes & sapientes anhelent, sæpe ut illuc per ipsissimam mortem seu contemptum omnium reliquarum voluptatum,

ptatum, invito interdum corpore, ferantur, modo anima corpori suo amicissimo etiam dare & impertiri queat, quod ipsa possidet. Adhuc evidentius ex eo, quod illi, qui in vero nexu finalis divini sunt, sive in statu veræ agnitionis & amoris Dei, nihil magis desiderent, quam animæ suæ statum immortalem, & nihil vilius pendant, quam statum corporis mortalem, cujus extinctionem & finem nihil pavent, sed sæpe concupiscunt; quod non aliunde venire potest, quam ex anima jamdum perpetuo vivente in nexu finalis divini, & timente casus per corpus exstituros, qui de tali nexu illam turbare fortassis potuerint. Sic possumus indubie per methodum analyticam ab effectibus ad causas argumentari; & per aliqua nota ad cognitionem ignoti nostri venire. Nam nihil accidit in mundo crassiori, cujus non principia lateant in subtiliori, & causæ cur sic, non aliter accidere possit; nec aliquis finis datur in crassiori, qui non respiciat finem in subtiliori mundo, qui tamen est tanquam medium ad ipsissimum finem in ente purissimo.

Ad

Ad immortalitatem animæ demonstrandam induci etiam potest ab Infinito ad animam, prout ab anima ad corpus, seu a nexu Infiniti cum anima, prout a nexu animæ cum corpore : nam a nexu oritur, prout dictum est, immediate amor, seu delitiosum illud, quod per amorem, hoc est, per conjunctionem harmonicam partium & modorum in mundo sentitur ; in nexu consistit omnino amor seu amicitia corporis & animæ, pariter animæ & Infiniti : signum & effectus amoris est, ut alterum consideret tanquam se, seu aliud tanquam suum, seu videat instar sui in alio ; nam quasi nescius in alio sentit, mediante nexu per contiguum, idem quod in se : & quia amor sui est proximus & consequenter fortissimus, in illo, quem amat, optat & discupit idem, quod in se delitiosum & volupe sentit, tanquam in alio se, & consequenter ei tribuere & dare amat, quod ipse ut essentialia bonum possidet, seu discupit, ut in connexo secum sit idem aut similis status, qualis est in se, sic anima vult ut in corpore sit eadem puritas, perfectio & perpetuitas, quæ in
se

se est. Qui itaque jam in nexu finalis divini sunt, qui nexus per delicias amoris erga Deum sentitur, non possunt quin reciproce in amore Dei sint, quatenus in nexu divino, & consequenter, quin amor Dei erga animam in eo quasi similis sit amori animæ in suum amicissimum, quia conjunctissimum corpus, ut infinite velit, quod instar sui sit, & quod ei tribuere & dare amet, quod ipse possidet, hoc est, perpetuitatem & immortalitatem: Si Infinitum non respiceret finitum secum connexum ut suum, præcipue in ipsissimo hoc essentiali, ut anima sui similis in immortalitate sit, tunc infinitum quid aut purissimum non foret in amore Dei erga hominem, sed tale quid, quod Infinito repugnaret: nam si Deus in suo simili aut in secum connexo admitteret aliquid mutabile, foret omnino tale in ejus amore, quod ille non possidet, seu quod ei contrarium est, hoc est, sui dissimile; quod in naturalibus modo erga inconnexum aut inimicum dari potest. Talis amor se tantum ad partes purioris mundi extendere potest, hoc est, ad animam,

animam, non vero ad partes impurioris & imperfectioris, seu ad corpus, quod in nexu divino unice potest esse per animam, & utrumque per nexum infinitum unigeniti. At vero si corpus ab anima puriore ita regi potuisset, ut illud ad omnes ejus nutus obsequiose flecteretur, sequitur, quod ipsum corpus potuisset quoque considerari tanquam pars mundi purioris, & eadem immortalitate & integritate, qua anima, frui: talem fuisse statum primi hominis ad omnem harmoniam mundi formati, in quo omnes partes crassiores potuissent ab anima regi & consequenter immortalitate simul gaudere, verosimile apparet: sed quum integritas & perfectio illa in connexione animæ & corporis, & consequenter in connexione Dei & animæ periisse & in posteris dein naturaliter degeneravisse videatur, sic nec amplius considerari corpus potuisse sequitur, tanquam pars purioris & perfectioris mundi, sed imperfectioris; ideo mutabilitas & mortalitas corporis succederat loco ejus immutabilitatis & immortalitatis; sed quæ restitui posse videatur,

deatur, si anima induatur corpore, quod illa non immediate a parente imperfectiori per viam hæctenus naturalem tanquam hæres trahat.

Quomodo intelligendum sit, quod mundus subtilior sit perfectior, quam mundus crassior, patet ex similitudine omnium partium & modorum entia composita mundi subtilioris ingredientium; quo enim subtilior pars & simplici suo propior est, eo minus modificata existit; quoque minus modificata, eo similior & magis homogenea est una alteri; quoque similiores, eo perfectiores tam qua substantias, quam qua modos, & consequenter omnes partes sic homogeneæ eo purius spirant ad figuræ & motus sui subsistentiam & perpetuitatem; & ita entia mundi subtilioris, quorum una pars est anima, mutabilitati minus obnoxia sistuntur: quæ sic nec lædi possunt a sui similibus, nec ab heterogeneis aliquibus, quorum copia nulla datur; nec a crassioribus, quæ in hæc subtiliora immediate agere, & si fortassis agant, illa a nexu tam similibus partium turbare nequeunt.

Sed fortassis aliqui hoc non capere volunt, sed insistant & inhærent suæ imaginationi dubitanti, & optant, ut animam percipere possent, prout percipiunt res visas & auditas, ut sic sensu comprehendant veritatem, & nec sic quidem, nisi ipsas manus in foramina clavorum immittant: ideo jam meus finis est, ut specialiter demonstrem, quantum dabile est, qualis sit, & dein quod talis neutiquam mori possit, nisi annihiletur tota natura; quumque ille sit finis, non video, an ullus, nisi obefioris naris sacrificulus, institutum hoc improbare possit.

§ IV.

Videamus jam generaliter, in quo mechanismo consistat nexus animæ & corporis, seu operatio unius in alterum. Si specialiter omnia traderentur, opus foret non unius mensis, sed plurium annorum, nec unius voluminis sed plurium. Nam ad confirmanda omnia in auxilium vocabitur omne id, quod per anatomiam in corpore detectum est, quod de intellectu, memoria, voluntate, deque affectibus per experi-

perientiam & ſpecialiter novimus; in auxilium etiam vocabitur tam mechanifmus quam geometria tam harum partium quam reliquarum, per quarum nexum effectus prodeunt; quæ omnia plus temporis & loci requirunt, quam ut in prodromo hoc ſtatim deduci poſſint, ita ut ratio pro veris agnoſcere queat: hinc tantummodo velim hic generaliter ideam ſiſtere, ut inde ipſe generaliter judicare poſſis, antequam demonſtratum ſit, ad minimum, num ſit rationi conſentaneum vel non.

PRIMUM occurrit, quod generaliter hic poſſim tradere, quod omnis nexus ſupponat contiguum, & quod ſine contiguo nullus nexus concipi aut dari poſſit; ſi nexus ſit, erunt fines, ſi fines, erunt media; & niſi fines per media connexi ſint, nullus datur nexus: in mechanicis ſubſtancialibus hoc notiſſimum eſt, quod ſcilicet nullus nexus concipi poſſit ſine contiguo: in natura inviſibili, in qua apparet nexus cum viſibili, ſupponitur omnino contiguum, ut una pars tangat vel moveat alteram ab uno fine ad alterum: ma-

*Quod in-
ter finita
nullus ne-
xus ſit ſine
contiguo
naturali.*

terialiter connexum seu qua motum connexum, non potest aliter percipi, si velimus secundum rationem loqui, quam ut sint media ordine & successive connexa, per quæ se respiciant fines; par ratio est in rebus omnibus, quæ non ita materialiter considerari possunt, sed quæ tamen usque prodeunt ex materiali seu substantiali; si nexus aliquis talium detur, supponitur illico nexus illarum per contiguum, & hoc tandem si ulterius & ulterius eas, supponit nexum substantiarum vel cum substantiis. Sed linquamus hæc, maneamus tantum in eo, quod nexus supponat contiguum in substantialibus & modis, & quod sine contiguo nullus concipi finite nexus possit. Quousque per experientiam in notitiam rerum ire possumus, affirmatum habemus, pariter a ratione, inter animam & corpus in homine esse nexum, adeo ut unum operari possit in alterum, pariter quod actu unum operetur in alterum; quibus datis, nec negari potest, quin sit nexus animæ & corporis, & quin sint media talem nexum formantia aut causantia; quum enim nexus nondari possit

fit

fit sine contiguo, nec in substantialibus nec in modis, & quum videamus operationes plures incipere in ipsis organis exstantioribus corporis & in partibus mechanismo subjectis, in motu illarum, inque modis pluribus, dico esse consequens, quod contiguum esse debeat, quod non detur absolute quid divisum aut ruptum inter animam, sed quod contiguum sit, at quale sit, id speciatim demonstrandum venit.

SECUNDUM est, quod nexus ille inter corpus & animam habere debeat *Quod nexus inter animam & corpus habeat suos limites vel fines in homine inclusos.* suos fines; in natura finita non potest aliquid concipi, quod non habeat suos fines, seu nullus nexus infinitus; & quia videmus nexum illum sive contiguum inter animam & corpus ab una parte terminari in anima, ab altera terminari in corporis visibilis partibus, ergo contiguum hoc suos fines habere necessum est, & pariter quod illi fines terminati sint intra corpus; vel specialius, si aliquis effectus intra hoc contiguum ab anima & corpore prodeat, qualiscunque sit, dico, quod necessum sit ut habeat suos fines, sive

utrinque a quo; & quatenus effectus in corpore existit vel existere potest, erunt omnino fines intra corpus seu inclusi corpori: si enim non foret primus & ultimus finis in corpore, & uterque sic quasi inclusus & spatio corporeo alligatus, tunc nullus effectus percipi posset fieri in corpore, & consequenter nulla foret operatio animæ in corpus, nec operatio corporis in animam, quia si ab anima ulterius prodiret, & quidem extra corpus, tunc statim corporis operatio per nexum & contiguum extra animam ad ulteriorem finem iret, & effectus ex utroque fine proveniens non posset fieri sensibilis in spatio corporeo: ideoque quodcunque sentimus in corpore tanquam effectum a cooperatione corporis & animæ, id referet se ad fines intra spatium illud comprehensos; quodcunque vero ultra pergit, quia contiguum naturæ totius est, hinc etiam motus ultra per contiguum se dissipare potest, sed hoc non sentitur in corpore, sed quod sentitur in corpore, supponit fines intra corpus; & quod fines sint in corpore seu inclusi spatio cum omni suo

fuo contiguo, ab una parte in fenſibus externis, ab altera in anima, hoc unice facit quod vivat homo; connexio finium intra ſpatium ſenſibilium per motum, facit vivum illud, & in tantum vivum, quantum ex finibus ſpatio illi dici poſſit eſſe incluſum, ſeu intra ſpatium illud terminatum; ſi multa pars finis poteſt dici incluſa illi ſpatio, eſt etiam multum vitæ, ſi parum, erit etiam parum vitæ, ſuppoſitis tamen mediis integris nec aliquo modo ruptis; quoque longior ſeries contigui, eo vita diſtinctior; majus & minus etiam quid contribuit; ſed de his amplius in demonſtratione ſpeciali. Ergo ponamus jam, fines in homine conſiſtere ab una parte in ſenſibus externis ſive in illorum organis, ab altera in anima, tunc duo ſunt fines; & quodcunque ſic venit ad animam, tanquam ad ultimum finem corpori incluſum ſive alligatum, ſubſiſtere debet; & quodcunque ibi ſubſiſtit, hoc poteſt homo percipere intra ſpatium ſuum vivum: adeo ut ſic in anima ſit centrum omnium perceptionum, utque omnia ſic ad ani-

mam primo se referant rationalia tanquam ad centrum.

Quod nihil perceptibile inter animam & corpus detur sine prævia aliqua mutatione.

TERTIUM est, si sensibile aut perceptibile aliquid fiet ab uno fine ad alterum sive inter hos fines, quod hoc fieri nequeat nisi per aliquam mutationem: si nulla mutatio existeret in hoc contiguo animali, nihil poterit sensibile esse aut percipi: si nulla foret mutatio, sequeretur, quod foret quiescentia partium, & consequenter nihil sensibile aut distinctum a quiete, quia nihil agens. Pone contiguum quoddam, pone fines, & in contiguo illo, vel inter fines pone nude nexum in substantiis sine mutatione, an inde rationaliter possis percipere, aliquid existere? Sed fortassis clarius illustratur per sensibilia crassiora; non datur gustus, nisi adsit aliquid quod mutationem faciat, ut per gustum sentire possis, si nihil adesset, foret nullus gustus: nisi in olfactu aliquid foret, quod organa moveret vel mutationem induceret, sane nullus foret odoratus: si in aure nihil foret, quod moveret, seu nullus motus undulans, nullus foret auditus,

tus, sic etiam in visu : si auditus & visus seu organa non forent, a quibus mutatio illa per contiguum prodire posset ulterius & versus animam, non foret ullum sensuale: ergo omne, quod sentitur ab uno fine ad alterum, habebit causam in aliqua mutatione.

Ex his jam sequitur, si mutatio accidat in partibus finitis quatenus extensis aut naturalibus, quod nulla mutatio accidere possit sine motu: partes finitæ sint vel crassiores vel subtiliores, modo sint naturales, non possunt mutari sine moveri; hoc unum supponit alterum; ut quum agitur de extensis aut finitis, quod nulla mutatio detur nisi per motum, sive sit motus totius sive partium, modo aliqua mutatio sit; ergo in contiguo animali, quatenus est finitum & extensum, hoc est, naturale, eatenus est motus omnis mutationis causa. Concipe iterum sensus externos, quomodo audire potes sine motu in aere & ejusdem communicatione cum tympano auris, & consequenter cum organis per gradus subtilioribus; quomodo olfacere, nisi

Quod nulla mutatio possit accidere sine motu in naturalibus.

O 5 aliquid

aliquid fit, quod moveat organa olfactoria, si moveat, erit motus; in sapore pariter, in visu pariter, non enim potest esse formale nisi aliquid fit, quod faciat formale, five motus in partibus, five motus extra partes; nondum volumus ad interiora pervenire, sed tamen per nexum indubie argumentari possumus; si in uno fine corporis animalis, hoc est, in sensibus externis omnia existant per motum, & nexus fit inter corpus & animam, & alter finis fit in anima, si hoc, quod per motum sentitur in uno fine, sentiatur in altero, non potest per contiguum hoc venire ad alterum finem, quam per media in primo fine existentia, scilicet per motum. Si statuere velis, in primo fine existere sensationem per motum, sed non inde sequi, existere per motum in altero fine, hoc contra rationem est. Nam si motus incipit in uno fine contigui, non potest dici, quod dissipetur, antequam veniat ad alterum, tunc foret vel quies in anima vel nulla mutatio; quum tamen non negare possis, quin etiam fit aliquid agens, movens & efficiens in anima: hoc neutiquam

tiquam sine mutatione potest existere ; quum mutatio in uno fine consistat in motu. Quare negandum est & dicendum, quod mutatio in altero fine consistat in alio modo, quam in motu. Si dicis, esse alium modum, qui non motus vocari possit, esse statum, adeo ut modo vocari possit mutatio status, non vero motus, dic mihi, qualis sit status, adeo ut mutatio status possit vocari & non motus ; si status sit infinitus, tunc nihil habeo, quod regeram, sed lubentissime dicam, quod non sit motus, sed nec usque mutatio status ; si status sit finitus, non potest quin in statu illo sit quale, quia est in finito, an mutatio in finito aut extenso possit aliqua esse sine motu ; at vero mutationes in modis a finito illo prodeuntes etiam propter similitudinem dici possunt motus, quatenus proveniunt a suis substantiis seu suis subiectis, sic prædicatur motus a substantiali. Ne tamen diutius his inhæream, si in specialium expositione demonstrare possim, quod motus sit causa sensationum per organa sensoria externa, si motus per contiguum eat versus subtilissima

tilissima usque ad animam, & quod sic mechanice & geometricè demonstrari possit omnis perceptio, intellectus & memoria & similia, tunc fortassis non tam festinanter negabis, motum per contiguum ferri versus animam, & in anima esse motum sed distinctissimum, subtilissimum, at usque similem ei in crassioribus.

Quod debeant esse substantiæ in homine recipientes motum.

QUARTO; si itaque nexus consistat in contiguo, & corpus in animam operetur per motum, sequitur etiam inde, quod esse debeant substantiæ ad motum recipiendum aptæ, hoc est ab ipso corpore ad animam; si contiguum sit, sique operatio fiat contigüe per motum, utique non dari potest operatio contigua usque ad animam, nisi sint media, per quæ dari possit; si motus, & motus contigüe perducatur ad animam, erunt substantiæ, quæ recipere possint talem motum & illum versus animam deferre; si finis sit, erunt media; si modus sit, erit substantia, ex qua aut per quam existat, modus sine substantia nullus est, motus sine substantia nullus est; nisi sit aliquod, quod mo-

movetur, nullus est motus; nisi supponat subjectum est nonens: ergo si sit motus, mutatio aut modus a corporis externis partibus ad animam, erit subjectum, per quod motus, mutatio aut modus possit existere, unde sequitur, quod esse debeant substantiæ aptæ recipiendi motum & deferendi versus alterum finem. Movens enim est mechanicum quid, quod necesse supponit etiam geometricum in motum actum, supponit etiam geometricum in ipso motu, qua viam motus; supponit quoque geometricum seu aliquid movendum, antequam vis audiri & sentiri possit: hoc est, omne movens supponit modum immediate a substantiali veniente, & immediate in substantiale agentem; qui ratione temporis, est in conatu tanquam præteritum, in actu tanquam præsens, in operatione in aliud tanquam futurum, sed illo momento quum agit, sunt omnia præsentia; & sic est ipse motus seu mechanicum idem cum substantiali & geometrico.

QUINTO; hoc idem per argumentationis nexum dici potest de elementis mundi, quod scilicet sit nexus inter
elemen-

*Quod ele-
menta plu-
ra dentur,
quæ nexum
inter se ha-
beant ope
contigui.*

elementa, quod fit contiguum, & per ipsum contiguum nexus, adeo ut omnia, quæcunque vel quotcunque sint, se respiciant, & ab uno fine ad alterum, ut a subtiliori ad crassius & vice versa sint connexa: per argumentationis nexum dico; quia videmus & percipimus ab uno mundi angulo ad alterum esse nexum, a sole & stellis usque ad oculum; videmus a quacunque particula terrestri esse nexum, ergo contiguum, adeo ut ipse oculus possit ad multam distantiam visum suum conjungere quasi cum ipsa particula visa: videmus hoc idem in aure, adeo ut sit nexus a loquentis ore ad aurem; hæc omnia nec possent videri, nec possent audiri, nisi foret partium nexus per contiguum. Maneamus modo in crassiori elemento, scilicet in aere; ibi videmus partium nexum tam contiguum, ut nec quicquam interruptum sit, quod auditum fallat; comperimus aerem simillime posse comprimi & dilatari, adeo ut inclusus æqualissime & per constantissimas regulas naturales circumquaque operetur; hoc supponit cujusvis partis contactum, & consequenter

quenter nexum per contactum contiguous: in mundo subtiliori non scio, an ullus per rationem experientiis instructam negare possit, quin dentur elementa; nullus negat ætherem, quia videt tot phænomena per oculum, & organis mutationem factam per elementa: hinc quamvis visus non videre possit partes, quæ visum faciunt; nec quidem partes in aere, quæ auditum faciunt; nec quæ movent organa olfactus, nec gustus; sunt omnia intra sphæram sensuum; non ideo possumus vel debemus negare, quin dentur, quia sentimus effectus: & quia in natura subtiliori videmus tam admiranda phænomena, quæ nec aeri nec ætheri tribui possunt, annon hoc arguit, dari adhuc subtiliora elementa, adeo ut contra rationem non sit, quamvis ipsi sensus externi hoc nequeant dictare, quin dentur elementa subtiliora, pariter quin a primo minimo ad crassissimum in elementari, hoc est, ad ipsum aereum sit nexus, adeo ut unum moveat & moveatur ab altero, unum usque a primo simplici successive ortum traxerit ab altero; unum consequenter subsistat

stat per alterum. Sed hoc non velim sine demonstratione hic ut indubium assumere; tantummodo hoc, quod mihi concedere omnino debes, esse nexum in mundo elementari a minimo vel subtilissimo ad crassissimum, & esse nexum per contiguum; nec concipi posse naturam sine nexu; adeo ut si quis experientiæ rationem, & sensibus animam rite applicet, non video, an possit negare nexum in fluidissima natura, hoc est, in elementari, quum sine nexu nihil naturale possit concipi; & quod omnes causæ & omnia principia rerum & modorum in crassiori mundo lateant in subtiliori: sed quales sint partes elementares, videas in Principiis meis de mundo elementari; inde tantum illa velim transferre, si elementum sit, quod omnino debeat esse fluidum, ita ut aptissime fluere possit; nec aptissime fluere potest, nisi unaquæque particula fluida sit, adeo ut unaquæque particula contribuat ad motum totius, communem vel voluminis; si non unaquæque particula ad hoc contribueret, fieret partium cohærentia, nec existeret fluiditas ulla
 elemen-

elementaris: sique unaquæque particula contribuit ad motum voluminis, ponatur, volumen motum non moveri posse nisi mechanismo & geometriæ partium convenienter; sique volumen motum magnum sit simile volumini moto exiguo, erit tandem per inductionem volumen motum simile suæ particulæ, adeo ut sic ex ipsis effectibus seu a motu voluminis judicari possit, qualis non modo geometria sit in partibus, sed etiam qualis mechanismus in mundo elementari, præcipue quum sibi semper tam similis sit motus voluminis seu effectus partium. Sique fluiditas partium aut voluminis sit elementaris, ut particulatim & volumatim moveri possint, sequitur omnino, quod etiam elasticitas sit partium, quod ex eo quoque inducere licet, quod sit elasticitas voluminis, quæ non existeret potest, nisi sit talis in partibus; hæc videmus apertissime in aere; quumque comperimus elementum quoque dari subtilius, prout æthereum, & hoc fluidissimum, & innumeris parasangis, momentis & gradibus aerem celeritate & fluiditate superans, non

scio, an alia causa & ratio dari possit ejus fluiditatis, quam quod unaquæque particula separatim contribuat ad motum communem ; quin ita sit formata, ut possit contribuere; ut sit elastica, & mechanismo & geometriæ aptissima ad motum communem, & quod adhuc magis elastica sit quam elementum æreum, quia elasticitas in aere non potest venire a se, sed a causa, quæ debet sic venire a causa in elementis subtilioribus ei proximis, non aliter ac aer, qui in motum tremulum non per se ferri potest, nisi adjuvetur ab æthere, nam ipse sonus penetrat vitrum recipientis, per quod aer neutiquam transire possit; sic venit motus & elasticitas in motu ab elementis subtilioribus. Nec scio, quare non induci possit, quin etiam dentur plura ordine subtiliora elementa, in quibus adhuc major fluiditas sit, & in quibus adhuc aptior mechanismus ad fluiditatem, & adhuc elasticitas perfectior; & sic usque ad minimum & universalissimum & in his omnibus perfectissimum: quumque videmus in mundo elementari tot admiranda phænomena, tam quæ existunt in aere, quam

quam quæ existunt in æthere; quare non eamus ultra? quare non audeamus pergere per rationem ad subtiliora, & per similitudinem inducere, dari posse? sique videamus experientiam confirmare rationem, & causas sic posse explicari, ipsa ratio tunc concludit, altius eundum esse, quam nude ubi sensus incipiunt & desinunt; ad minimum pro certo dicere, quod sit nexus, quod sit contiguum; quumque Infinitum creaverat suum minimum, voluisse videtur, naturaliter loquendo, ut illud causa esset proxime sequentis, prout semper videmus in finitis, unum esse causam alterius; nec creavisse alterum compositum immediate prout primum, sed voluisse ut primum esset medium ad producendum alterum, & sic alterum ut componeret tertium, & ordine tam successive quam simul; si ipse ortus fuerit per nexum, prout ipsæ causæ, subsistent omnia per easdem causas, per quas ortæ sunt; verbo rationale est, statuere nexum elementorum & quidem contiguum elementare, quia unum elementum non subsistere potest sine nexu cum altero, non potest esse finis sine mediis, si ultimus

esset finis, respiciet ille finis primum per nexum & contiguum ; si non respiceret, periret ille finis, & consequenter mundus crassior se vel perderet, non se prorsus a subtiliori separare posset, quin annihilaretur: hoc quia summe rationale est, non video, an posito nexu, quin ponenda sint elementa subtiliora prout dantur crassiora, & nexus crassiorum cum subtilioribus per contiguum ; sed de his copiose actum est in Principiis, ubi quatuor elementa statui, scilicet crassissimum vel aereum, dein æthereum, tum adhuc subtilius quod vocare volui elementum magneticum, tum subtilissimum sive universalissimum totius mundi, quæ omnia se respicerent, tam qua ortum, quam qua subsistentiam.

Quum itaque secundum omnem rationem sequatur, dari tales particulas minores & minores, quæ particulatim possint moveri, & consequenter elementariter fluere, exinde sequitur demonstrative, quod elementi crassioris particulæ non possint, quin lentius moveantur, subtilioris elementi particulæ velocius, subtilioris adhuc velocius, & quod differant in gradibus & momentis

mentis velocitatis secundum molem ; hoc tam demonstrativum, quam sensuale est, nam videmus aquam lentius moveri quam aer, aerem lentius quam æther, sic ætherem lentius quam elementum se subtilius, & consequenter ; quo enim partes minores sunt, & primo suo simplici propiores, eo etiam minoris molis, eo minoris dissimilitudinis, eo minoris impedimenti, eo perfectioris figuræ, hoc est, eo magis perfectæ tam qua geometriam, quam qua mechanismum sunt ; eo in motum citiores, quia minus impeditæ a mole, a dissimilitudine & aliis perplurimis modis, quæ remoram & inæqualitatem quandam causari possint ; verbo, quo sunt simplici suo propiores, eo puriores & magis accedunt ad perfectissimum in omni mechanismo & geometria. Ex his etiam consequitur, quo celerius & perfectius possunt moveri, eo etiam distinctius moveri, adeo ut in motu non modo parum dissimilare sit, sed etiam ut distinctissime modificentur in respectu ad modificationes & motus in crassioribus ; ut pariter mille & mille momenta distinctis-

sime possint facere, quum elementi crassioris volumen faciat modo unum & vix tam distinctum; præcipue etiam si elasticitas in minoribus sit melior, purior & perfectior, adeo ut in illis sit quasi primitivum & primum elasticitatis.

Si ergo sit contiguum omnium elementorum, sequitur inde, quod nullo elementum moveri possit, cujus motus non aliquo modo sentiat in elemento altero; si contiguum sit, nihil potest in una parte contigui existere, quod non in aliquo modo sensibile fiat in altera; quod in uno sit, se refert illico per contiguum ad alterum finem: si movetur aer, non fieri potest, quin hoc sentiat æther, & consequenter elementa subtiliora, usque ad ultimum & primum, adeo ut sit nexus motuum prout est nexus partium, seu nexus modorum prout est nexus substantiarum: si itaque aer sit crassissimum elementum, & reliqua ordine subtiliora, & motus inceptus in crassiori, tunc est consequens demonstrativum, quod motus minimus in aere fiat

fiat sensibilibior in æthere, & adhuc sensibilibior in elementis subtilioribus; nam minimus motus in aere non potest, quin fiat similis in æthere, sed quia partes sunt in æthere subtiliores, eo etiam parvulum ejus volumen potest moveri ab una particula aeris, & consequenter majus volumen, respective ad partes, in particulis elementorum adhuc subtiliorum: si motus sit lentus in particula aeris, erit consequenter distinctior in æthere, & adhuc distinctior in elementis primitivis & exquisissimarum partium: adeo ut sic, quum motus incipiat in medio crassiori & tendat in medium subtilius, quod sensibilibior fiat idem motus in subtilioribus, & consequenter distinctior: tremulatio in aere, potest causari undulationem in æthere, & undulatio in æthere potest causari adhuc majorem undulationem in elemento subtiliori, vel quandam speciem motus localis: hoc poteris, si velis, oculariter experiri per majores & minores globulos, quos si simul velis elasticos facere, comperies veritatem ad sensus, & colliges inde simile in partibus mi-

nimis, quæ sunt vel esse possunt infratuos sensus: sed his fortassis aliquantum justo diutius immoratus sum.

Quod elementa operentur in substantias animalis, & quod simile detur in elementis & in animalibus.

SEXTO, veniamus jam propius ad mechanisum corporis & animæ; comperimus elementa esse, quæ operentur in organa, ut aerem in organa auditus, ætherem in organa visus; & quia operari nequeant, nisi per modum aut motum, nulla operatio, ut supra dictum est, existere potest sine mutatione, & nulla mutatio in finitis sine motu vel totius vel partium, ergo sunt elementa, quæ operantur in organa auditus & visus, & quidem per motum, quem motum in aere novimus esse undulatorium vel tremulatorium, auxiliante æthere, quem nullus hodie negat; nam videt ex nervis aut membranis motis sonum existere, videt in aere tympana extensa & aptata ad recipiendum motum, videt organa subtiliora, quæ motum illum versus interiora & subtiliora deducant, usque dum sensatio existat: sic concludi potest fieri in æthere, cujus modificatio consistit in motu, quatenus movet organa

gana visus, ut sentiant. Nam motus undulatorius vel tremulatorius in elementis, five in illorum partibus aut partium partibus, ex quarum situ & motu formale dependet, est inquam motus communissimus, & illorum maxime naturalis, quia particulatim moveri possunt: & quia in undulationibus elementi dari potest omne id, per quod explicari possit varietas tam infinita phænomenorum; explicari non modo, sed etiam per geometriam & experientiam demonstrari, scilicet, quod elementum admittere possit simul & successive innumeras tremulationes, quod in uno eodemque volumine possit tremulatio minor & major, celerior & lentior existere, quod minor intra & cum majori, quod nihil impediat, quin nova semper in idem volumen tremulum tremulatio venire possit & inibi simul inexistere, & sic mille modis variari in uno contiguo, hoc sensualiter comperimus in aere, hoc visualiter in aqua, hoc demonstrative per mechanisum partium: adeo ut si tales motus tremuli existerent in minimis elementis, ubi omnes modu-

lationes adhuc sunt distinctiores, sensibiliores & perfectiores, sequitur, quod adhuc distinctius plures tremores admitti possint. Sed hæc omnia specialiter deducenda veniunt.

SEPTIMO, quum itaque elementa constent partibus, quæ in mundo summe sunt mobiles, adeo ut elementa hoc respectu sint tanquam fons omnis motus; & quum in illis sit qualitas, ut mobiles in unoquoque loco esse possint, tam si inibi sint pressæ, quam si dilatatæ, ut quiescere possint & moveri; ut pati possint & agere, adeo ut sic in illis consistat quasi vita universi: exinde jam velim concludere, quod omnis motus in homine ab uno fine ad alterum, a sensibus externis ad ipsam animam, per totum hoc contiguum humanum, sit in eo simile elementis, & quasi universi microcosmus, quod ita quoque in illo percontiguum omnia agantur, quod motus a crassiori tendat ad subtilius, a sensibus ad animam; quod motus ad subtiliora & subtiliora progrediens in subtilissimis tandem tanquam in centro desinat; quod in
pro-

progressione versus subtiliora fiat sensibilior & sensibilior, fiat distinctior & distinctior, prout de elementis dictum est; fiat aptior & aptior recipiendi omnes varietates, & quo subtilior finis alter est, eo sensibilior & distinctior effectus motuum, dum tandem nihil sit in varietate, quod non distingui, & nihil, quod non per varietatem distingui possit, & plura alia, in quibus vita humana similitudinem trahere videtur ab elementis: unde nisi præmissa sit theoria elementorum, frustra laboramus venire in cognitionem operationum in vita humana.

OCTAVO, sed quoniam viventia, quorum ultimus & perfectissimus est homo, non constant elementis, sed sunt corporea; hinc jam venit consideranda structura corporis illorum. Quum videmus in elementis dari posse tot varietates mirabiles, qua motum tam simul quam successive; & illas multipliciores, sensibiliores & distinctiores posse fieri in subtilioribus; & in illo corpus animale elementis esse simile; jam quia est corporeum &

Quod sint membranulæ in homine, quæ recipere possint motus omnes elementorum.

non

non pure elementare, hinc videamus, an dari possit in corporeo, quod simile referat, aut tale recipere possit: eamus primum ad crassiora & exstantiora, in quibus mechanisum corporeum videmus & agnoscimus; ipse motus aeris potest recipi intra corpus per membranas; hoc videmus in tota constructione auris, videmus ipsum ostium claudi membrana, adeo ut aer undulans illam necessario debeat stringere, & facere ut similiter undulet; si penitus in aurem nos conferamus, videmus iterum membranas expansas, sed subtiliores & subtiliores; videmus machinas, quæ concentrent undulationem receptam, ut in subtiliora concentratio deferri possit; ut sonus inde proveniens articulatio possit reddi, & sic ulterius & ulterius versus interiora. In oculo videmus machinam, in qua omnes partes eo conspirant, ut radii ab omni spatio, quod simul comprehendendi possit, seu modulationes ætheris versus retinam distincte se possint recipere, ut inde per ipsum nervum opticum dissipentur, & tandem se diffundant & immergant substantiæ medul-

medullæ oblongatæ, & tum cerebro. Hæc omnia sunt visibilia & tangibilia; restat modo, ut jam ratio accedat, & antequam concludit, ratiocinetur, an non hæc omnia corporee sint formata & instructa, ut undulatio vel modulatio in elemento incepta corporee vel per partes corporeas deferatur versus interiora; ratio debet omnino concludere, quod non possit aliter esse, quam ut per organa corporea recipiantur tales motus, & versus interiora & quidem in cerebrum deferantur: & quia comperimus, dari intus sensationem quandam, cujus particeps fiat homo, dari imaginativum, quod ita agens sit, ut sentiat hoc homo, ut ipsum ejus corpus ita sentiat, ut inde sæpe partes crassiores, sanguis, humores alii cum illorum particulis salinis vel sulphureis vel aliis excitentur; ex effectu concludit, quod non possit esse quiescens quid, sed agens, & quod debeat esse motus.

Sed maneamus in tela nostra, & perpendamus, an in corpore dari possit mechanice tale, quod motus subtiliores

res & subtiliores recipere queat: in craffioribus videmus dari tympana & membranas, quæ se aptissime possint conformare ad motum elementi. Fiat jam per inductionem quæstio, an dari possint membranæ subtiliores & subtiliores, ut etiam subtiliores se conformare possint ad motus similes in elementis subtilioribus? ex analysi rationis concluditur omnino dari posse; adeo ut, quum dentur membranæ, quæ recipere possint motum undulatorium aeris, quidni etiam subtiliores, quæ recipere possint adhuc undulationes subtiliores, dabile sit. Videamus etiam, annon ita sit, quia dabile est; si adeamus in hunc finem anatomiam corporis humani, & omnes ejus partes nudis pariter armatis oculis lustremus, & videbimus, quod plurima pars non modo in cerebro, sed etiam alibi constet membranis; in cerebro, quod membranæ sint crassiores & subtiliores, quod hæ subtiliores pariter evadant subtiliores, dum tandem ita subtiles, ut plane effugiant sensum maxime acutum & armatum; oculariter videmus differentiam membranarum in ratione subti-

subtilitatis : generaliter videmus, nihil in corpore humano fere dari, quod non se subtilius & subtilius reddat, quod non se ramificet, & quod non ita se diminuat, ut tandem sensus fugiat, hoc videre licet in venis & arteriis, hoc in nervis, hoc in innumeris aliis, hoc etiam in membranis; exinde omnino concludere licet, quod non modo dabile fit, sed quod ipsa anatomia confirmet, ita fieri, & membranas pariter se in subtiliores & subtiliores expandere : imo etiam ipsa anatomia demonstrat, quod nihil in corpore humano detur, quod non obductum sit membrana vel membranis diversi generis; ipse homo cum omnibus suis membris duplici aut triplici membrana includitur, ipsum cranium pariter, ipsum cerebrum membranis crassioribus & subtilioribus, sic & cerebellum & plurimæ ejus partes; omnia similiter in inferiori corpore, pariter etiam in illius partibus, ipsa etiam vasa minima; ossa, ubicunque sunt, suis membranis sunt induta; nervi ubicunque sunt, membranis suis sunt inclusi; ipsa pinguedo particulatim inclusa est infinitis locu-

loculis membranaceis ; adeo ut in corpore qua totum & partes & illarum partes oculo anatomico videamus omnia membranis includi, & pariter ipsas membranas se ramificare, & subtiliores & subtiliores fieri, dum tandem oculo non amplius detegi possint ; sed quod videri nequeant, ergo non esse, nulla valet secundum rationem consequentia ; sed ratio valet, quia videmus eo usque membranaceum esse, quantum oculo permissum est intrare, ubi definit oculus, incipiet ratio, & concludet omnino dari adhuc similia subtiliora, quia effectus similes videmus in subtilibus.

NONO, quum itaque eo usque rationis ope perventum sit, quod dabile non modo, sed etiam quod plausibile sit, dari adhuc membranas subtiliores, eundem est ad qualitatem illarum : si itaque formatæ sint ad receptionem motuum subtiliorum & subtiliorum ad imitationem motuum in elementis ; exinde ut necessarium sequitur, quod omnino tensæ esse debeant ; sine tensione ipse motus non recipi potest ;
nisi

nisi in illis tale contiguum sit, ut, quum una pars mota sit, altera etiam moveatur, nullus sequitur tonus; nisi tympanum sit tensum, aer frustra laborat, illud in imitationem sui motus rapere; nisi nervus sit tensus, nihil in se tremulum, quod fiat sensibile, admittit; hinc tensio requiritur; si itaque hoc necessarium sit, sequitur, quod causa tensionis adesse debeat. Eamus etiam hic primum ad experientiam per sensus externos, quumque deficit experientia sensuum, tunc primum consulamus rationem: Videmus membranas crassiores tendi per corpora illis inclusa, vel per ossa, vel per nervos, adeo ut tegumenta sint tensa, prout illæ partes, quæ inclusæ sunt, illa tendant. Sed veniamus ad ipsas membranas, videmus illas tendi a liquidis; quod a sanguine & aliis liquidis diversi generis, hoc ad oculum existat: per oculum & experientiam novimus, quod sanguis per suam copiam possit non modo tendere sua tegumenta, sed quia reliqua subtiliora eis adhærent & connexa sunt, quod per tensionem ex sanguine vel copioso vel tumefcente, etiam membranæ adhæ-

Q

rentes

rentes minores propter contiguum & nexum tendantur; si tendis membranam quandam recentem inter digitos, non illam potes tendere, nisi simul in tensionem sequantur partes ejus subtiliores; si tensio fiat per tumescentiam ope sanguinis vel alius liquoris, perinde est, modo videatur, quod illa possit esse causa tensionis non modo partium crassiorum sed simul subtiliorum. De his loquitur ipsa experientia, adeo ut non multa ratione adhuc opus sit; nam a sanguine tumescente videmus membranas in corpore tendi; videmus propter tensionem non modo alterationem in sensibus, sed etiam in ipsa imaginationis facultate, in ipsis musculis, quod videre licet ab ira, a vino sive in ebrietate, in febribus &c. adeo ut positio experimentaliter sit clara, quia effectus videmus usque ad animam.

Sed quamvis per experientiam & sensus externos nondum amplius penetrare possimus, non inde sequitur, quin ratio possit ulterius ire, & ope geometriæ & mechanismi tam certo
statue-

statuere & concludere ac ipsi sensus externi, præcipue si ab effectu simul ratiocinetur: quum itaque membranæ crassiores tendantur a liquidis crassioribus, a sanguine, aque alio humore; & quum dentur etiam membranæ subtiliores, quæ pariter suam tensionem peculiarem habere debeant, ut scilicet si tendantur a communi expansione, quod etiam partes illarum ita sint dispositæ, ut æqualissime tendantur, consequenter quod aliquod liquidum aut fluidum sit, quod faciat, ut æqualissime tendi possint, & in sua tensione ita remanere, ut motus receptos æqualiter per se diffundere queant: ex visibili & a majori ad invisibile & minus concludere indubie licet, quod etiam sit fluidum illas specialiter tendens; & quia subtilissimæ dantur membranæ, quod ideoque subtilissimum debeat esse fluidum, adeo ut simile in simile possit operari; exinde non repugnat experientiæ sensuum externorum, nec repugnat mechanismo, nec repugnat effectibus, sed consentaneum est ideo rationi, quod etiam subtilissimæ membranæ tendantur a fluido subtilissimo.

Et quia ab effectibus tam innumera similia & convenientia videmus cum motu elementorum, exinde etiam venit ratio, quod fluidum quoddam elementare sit subtilissimas membranas tendens; & eo subtilius elementare, quo subtiliores sunt membranæ, adeo ut subtilitas in elementis suum simile habeat in membranis corporis animalis, ut elementa secundum imitationem sui operari possint in corpus humanum, ut per nexum quendam & contiguum membranaceum a crassiori ad subtilius conspiret etiam contiguum elementare cum contiguo corporeo, ut sic similes effectus edere possit in corpore quos in elementis, cum illa tantum differentia, quod heic in spatium sit inclusum & a fine ad finem tendat & fluat; in elementis vero, quod non sit finis in spatio incluso, nam spatium illorum est totum universum: & consequenter, quod membranæ sint, quæ faciunt, ut includi possint intra spatium & terminos; seu ut ipse motus elementari similis sit non tantummodo in elementis, sed etiam in membranis, quæ suos terminos habent.

DECIMO, utque membranæ, per quas unice operatur anima in corpus, & per quas omnes motus corporis perficiuntur, & in quarum motu unicum vitale, animale, & sensuale consistit, adeo ut fere nullus anatomicus sit, qui non tam aperte loquatur, ut dicat omnes membranas sentire. Nam quando tangitur membrana, illico excitatur sensus, adeo ut ipsæ sint media sensationum, quamvis non in loco tactus sentiantur, antequam ipsæ membranæ in cerebro per contiguum ejus ope fluidi elementaris fiant participes. Utque membranæ, inquam, eo melius ad nutum, motum seu tremorem elementorum flectantur, sive in imitationem motuum elementarium abripiantur; ideo mechanice & geometricè ita formatæ esse debent, ut in se recipere quasi possint omne id mobile, quod in elementis existit; in quibus sic veluti figitur vel repræsentatur elementi motus: hoc ut obtineatur, in membranis mediis requiritur non modo debita & apta forma & figura, sed etiam magnitudo, pariter crassities, & plura, quæ geometria suppetere possit; sed

Quod membranæ aptissime & geometricè formatæ sint ad receptionem motuum in elementis.

in specialia descendere, non hujus loci est: nam nisi tympanum auris esset plane qua crassitiem & figuram & situm applicatum ad motum tremulum aeris, non ita distincte omnia motus ejus momenta & gradus recipere posset; & adhuc minus, nisi membranæ interiores circa labyrinthum & cochleam, nequaquam omnia tam distincte & concentrate versus subtiliora penetrare possent.

Accedit, nisi in mediis membranis esset ligatio talis, ut per ligationem existat figura membranarum debita & in sua expansa aptissima divisio; ut & nisi ita sint formatæ, ut ipsum fluidum elementare per omnes perque ipsos nexus liberrime posset transfluere, membranæ nec æqualissime tensæ tenerentur, nec se ad quemcunque motum conformare possent; adeo ut exactissima harmonia membranarum cum suis elementis esse debeat, quorum ope per totum corpus simillimus motus dissipari possit, & consequenter semper & ubivis similes membranæ in eundem aut in similem motum auferri: ipsum
elemen-

elementum est unicum, quod motus transferre potest, ipsæ membranæ per se non possunt esse nisi mere passivæ, sed ita formatæ, ut motum partium elementarium in se recipere queant, & a quacunque causa motæ in imitationem agi, & pariter in volumen elementi inclusi reciproce agere; unde elementi ope per totum corpus similis modulatio momento dissipatur; adeo ut sic motus tremuli vel undulatorii in elementis inclusis sint ipsissimi spiritus animales, qui dicuntur animæ volenti obsequium præstare, & qui in actum producant omne id, quod a corpore & anima simul concupiscitur; sed de his melius in theoria speciali, hic tantummodo confuse & generaliter ideam operationis sistere possum.

UNDECIMO, quum ab experientia edocti simus, ipsum tremorem aut motum undulatorium in fluidis suas regulas motus exactissime observare, adeo ut elementum sic motum non aliter queat, quam secundum principia sua moveri, & quidem secundum figuram & mechanismum partium;

*Regulæ
motus in
elementis
& similes
in organis
humanis.*

hinc etiam, quum elementa in membranis suos motus tremulos & undulatorios figunt, in illis ipsissimas suas regulas exactissime retinent, & quidem perfectissime harmonicas, ut ne latum unguem sine istis regulis illæ se movere queant; videmus in nervis, pariter in membranis extensis, quales sint regulæ, quod sint secundum proportionem, quam vocant harmonicam, quæ semper se habet, prout se habent distantia a centro; sit exempli gratia membrana sic convoluta aut formata in helicem vel in aliam figuram, ut in illa centrum possit concipi; illa ad certam aut datam distantiam a centro non potest quin ad illum tremorem, ad illa momenta aut gradus in tremore, ad illam celeritatem moveri, qualis est distantia seu ejus termini; ad aliam sive majorem sive minorem distantiam a centro, nec potest quin illum & illius loci proprium tremorem accipiat, nec in illo loco alium potest admittere; utque inter binas vel tres distantias harmonicum quid existat, erit ut distantia unius a centro ad distantiam alterius a centro, sic

fic ipsæ distantiae inter se mutuo ; adeo ut ipsæ distantiae faciant harmoniam : hoc idem in nervis, in quibus quidem idem fundamentum harmoniæ est, sed nervus non magis, quam ad unum tonum se flectere potest, quum membranæ ad omnes ; si plures essent nervi, repræsentare quasi possent simul unam membranam, quorum harmoniæ erunt prout distantiae memoratæ, si æqualissime forent tensæ & ejusdem crassitie : adeo ut sic omnis tremulatio in membranis consistat in ratione distantiarum a centris, & si illæ sint prout distantiae mutuæ, tunc tremor existeret maxime harmonicus ; sed hæc dicta sunt de membranis ita geometricè formatis, ut centrum habeant : alias ipsæ rationes harmonicæ inter asymptotas in hyperbolis optime repræsentantur. Ipsi tremores in membranis supramemoratis ut plurimum etiam fingunt sibi geometriam vel quærent sibi harmoniam per cultum & exercitium ; sed quæ harmonia tamen semper in eo consistit, ut distantiae a centro sint ut distantiae mutuæ inter se. Ex tota continua harmonia pot-

est unus tremor harmonicus existere, qui mixtus aut compositus potest vocari: potest talis mixtus in subtiliori membrana adhuc melius concentrari in unum tremorem; possunt ex mixtis pluribus, adhuc plures mixti & compositi oriri, & hoc altius & altius, quo membranæ in corpore sunt subtiliores & subtiliores, & sunt aptiores distinctissime recipiendi omnes. Possunt ex mixtis illis sensim & harmonice & quasi separatim evocari illi, ex quibus compositi sunt, & sic iterum se partiri, si mens eis inhæreat: possunt duo toni sibi tertium acquirere, sed non alium, quam qui harmonice in ratione distantiarum se aptare possit: possunt a simili tremore existere similes tremores in vicinis, in subtilioribus, in crassioribus simul & successive; nam similis tremor quasi sponte, sed fit mediante elemento, similem causatur in membrana altera, & consequenter similes alios per usum & cultum impressos evocare; non aliter ac nervus unus in tremorem actus, in eundem secum tonum agit nervum similis toni, siue sit crassior siue subtilior;

lior; si in mixtis sint plures toni, potest inde particulatim similis tonus alibi evocari, siue simplex sit siue minus mixtus: sique omnes membranulæ per usum & cultum ita harmonice aptatæ sint, tunc inde existit effectus distinctissimus & genuinus; & hæc omnia modo dentur subtiliores & subtiliores membranæ, & situs & figura illarum apta distincte omnia recipiendi, dein producendi siue repræsentandi. Sed hæc omnia in speciali theoria ample deducenda sunt, & geometricè demonstranda; hic volui tantummodo ideam generalem sistere, cujus ope fortassis alii me penetrantiores altius possunt indagare elementorum operationes in membranas, & membranarum in elementa. Verbo: nihil dari potest in elementis, quod motum tremulum partium vel superficierum partium concernit, quod non etiam similiter dari possit in membranis, modo illæ ita aptatæ sint, ut ab illis elementis ad imitationem moveri possint, unde etiam innumeræ & fere ineffabiles varietates existere possunt, si dentur membranæ crassiores & subtiliores, magis minus-

minufque & cum differentia tenfæ, craffæ, figuratæ &c. quot in ipsis elementis; adeo ut ipfe mundus elementaris fe quafi per membranas fecerit fenfibilem in mundo hoc exiguo five microcofmo animali.

Hæc etiam ratio eft, quod perplurimi, non enim primus fum, fed fuerant ante me eruditi multi, quibufcum me comparare non velim, qui cumviderint convenientiam motuum in elementis cum motibus in membranis, etiam ftatuerant, motum tremulum effe caufam fenfationum, fed quum ulterius ire non allaboraviffent, ad fpiritus animales ignotæ operationis tanquam ad commune afylum confugerant, ut alicubi indagationis fuæ finem & modum ponerent.

Sit jam homo microcofmus intra fuos terminos fimilis macrocofmo intra fuos; & in mundo illo exiguo fit nexus membranaceus & fimul elementaris contiguus ufque ad animam; fitque anima pars mundi purioris, five unus hominis finis in mundo fubtiliori,

ri, alter in crassiori ; sequitur, 1) quod in microcosmo hoc animali & vivo omnis motus aut modus veniat vel a mundo subtiliori, & per contiguum tendat ad mundum crassiozem, hoc est, ab anima ad corpus ; vel vicissim a corpore ad animam. 2) Si origo cujusdam motus sit in anima, tunc in mundum suum crassiozem per contigui nexum pergit, & quidem harmonice ; sique vere harmonice, tunc usque ad alterum finem libere & momento transire potest ; fitque hoc sic in altero fine & pariter in mediis sensibile : sed tamen, dum tendit a subtilioribus in crassiora, fit modus aut motus per gradus crassior, impurior, imperfectior, indistinctior & rudior : sique origo motus non adæquata sit substantiis mundi sui crassioris, sensim & per gradus quasi evanescere potest & perire, antequam ad finem ultimum pervenerit : sique in mundo illo crassiori & imperfectiori aut in mediis sit aliquid adhuc imperfectius, magis discors, dissonum, aut dissimulare, siue si contiguum sit minus harmonicum, tunc in progressionem confundi, dissipari, perire &

& emori debet, antequam modus ad alterum suum finem perrexerit. 3) Ponatur vero originem motus aut modi in crassiori mundo primum existere, si contiguum sit harmonicum, pergit ille momento usque ad animam, & cum voluptate fit in mediis sensibilis, quia cum voluptate fit in anima; fitque purior, perfectior & distinctior in mediis, quia purum, perfectum & distinctum est in anima; hoc est, fit eo purius, quo altius in mundum puriorem penetrat. At vero si nexus hic contigui vel harmonia naturalis sit imperfectior, fit dissimilior, ad animam nec distincte, nec pure, nec harmonice & delitiose pervenire potest; nam aliquid in via dissonum & discors intervenit, ubi vel dissipatur modus, vel confuse, vel cum dolore ad animam venit. 4) Per modos continuo discordes, illorumque crebrum usum & exercitium, existere quidam habitus potest, dum tandem anima discordiam motuum plus amare posse videatur, quam harmoniam, & in dissonis & discordibus delitiosum suum quærere; sicque ad corporis modos formari, & mundo suo
crassio-

crassiori & impuriori similior reddi incipit; in quo casu, harmonica ei dissona evadunt. Talis anima soluta a corpore in harmonia naturali nihil nisi dissonum & perpetuo contrarium & dolorificum sentire potest, præcipue si quid e mundo puriori & perfectiori adveniat; ut sic in nullo nexu, sed in perpetua discordia sit cum mundo perfectiori; ut duntaxat impurissimi mundi dissonos & sibi similes modos cum aliqua voluptate persentiscere queat.

DUODECIMO: Quæ hæcenus dicta sunt, sunt modo de organis seu mem-
branis dicta, super quas vel per quas sensationes per tremores deferuntur
versus animam, adeo ut anima distinctissime possit omnia percipere, & dein omnem tremorem tam mixtum quam simplicem quasi in se habere concentratum, qua subtilius nihil in corpore datur; nisi anima consisteret in subtilissimis, ad quam ita deferri debeant motus & tremores per vias membranaceas medias, neutiquam particeps fieri posset motus in crassioribus organis

Quod anima sit centrum talium motuum.

ganis primum incepti; adeo ut dictæ membranæ, super quas tremores possint quasi elementariter fluere, sint modo organa inter sensus externos corporis & animæ; sine mediis illis foret anima destituta sua vi & facultate operandi, destituta sentiendi illa, quæ in crassioribus peraguntur; destituta facultate una cum corpore operandi, destituta in motum ciendi similia & hoc distinctius & distinctius; verbo foret anima sine corpore, & corpus sine anima sensibili in corpore: si ipsæ mediæ membranæ amitterent vel suum nexum, vel tonum vel tensionem, illico quid dissimile contra usum & cultum repræsentaretur animæ; quumque operari incipit, per turbam dissimilium operari debet, adeo ut nihil rationale prodire possit; unde omne rationale non est solius animæ, sed etiam reliquarum partium in nexu & contiguo a sensibus usque ad animam.

In anima omnino est centrum omnium dictorum tremorum, est activissimum quid & summe geometricum & mechanicum, ubi omnes motus aut tremo-

tremores tam distincte, quam mixtim se possint sistere & sentiri; unde omnis tremor subtilissimus in similia turbam se possit diffundere vel inter illam motum excitare; & dein per analyfin & harmoniam similia & dissimilia in aliquo tertio aut quarto sive in illo, quod quæritur, harmonice & consequenter delitiose acquiescere.

ULTIMO: Sed fortassis hic aliquantum subsistere cupis & quærere, qualis sit cogitatio mea de anima, ubi sit & resideat in corpore? qualis illa sit tamquam mechanismum, quamquam figuram? qualis sit ejus immediata vel proxima operatio in membranas auxiliatrices? & plura alia, quæ de ignotissima & tamen præcipua hominis parte cognitu digna sunt: velim etiam de illis, sed generalissime, mentem aliquantisper aperire. Quod ipsum ejus locum in corpore attinet, ex prædictis & ratione sequitur, quod non sit in aliqua glandula, quod non sit in aliqua meninge, quod non sit ubivis in corpore; sed quod ibi sit, ubi se attenuant magis & magis membranæ, sive ubi in subtilis-

Sedes animæ in corpore.

fimas abeunt. Si examinemus cerebrum humanum, videmus nullam fere partem esse, quæ non induatur & amiciatur membrana non simplici sed multiplici, videmus partes communes ibi laxè investiri dura meninge, partes adhuc plures pia meninge se in plicas, anfractus & rugas cerebri alte insinuante, quæ duæ meningē sequuntur ex capite medullam dorſi seu spinæ, & obtegunt nervos, ubicunque excurrunt & se ramificant: sed tamen usque non videre licet nec in nervis nec in fibris ramificationes illarum esse in membranas minimas, sed ut plurimum exſtare pro ipsis oculis, ut videri possint, quamvis etiam ibi sint tam subtiles, ut visum fugere incipiant. At vero in cerebro, ubi omnes partes suis tunicis obducuntur, & ubi tunicae & membranae visibiles & plures invisibiles se præcipue ramificare possunt & ramificant, inde concludere licet, ibi esse præcipue sedem animæ rationalis, non vero extra cerebrum. In cerebro videmus meningem piam seu subtiliorem visibilem innumeris vasis sanguineis conspersam se magis & magis ramifica-

mificare, & subtilissimos non modo tendines, sed etiam contiguum quoddam subtilissimum membranaceum annectere & pariter immergere ipsi cerebro, & abire tenuiorem & subtiliorem in ipsam ejus substantiam, primum in substantiam corticalem, demum in medullarem, unde ibi videmus vestigia ramificationis membranarum existantissima, & quia similes substantiæ fere omnem partem cerebri occupant, pariter etiam cerebelli & totam medullam oblongatam, hinc concludere velim, ipsam animam præcipue residere in substantia cerebri corticali & ad partem etiam in medullari, ubi nexus talium subtilissimarum membranarum a particula ad particulam esse queat, & pariter supra, circum & intra quamlibet particulam illius substantiæ: substantia corticalis vel cineritia, prout vocatur, immediate & arcte substrata est meningibus, & quidem in cerebro ad crassitiem circiter 2 linearum in serpentinis flexus quasi repens, & sæpe ipsum cerebrum penetrans; in cerebello vero adhuc copiosior adest per formam vegetantium arbusculorum

pulchre repræsentata, cujus trunci seu pedunculi, prout vocantur, ex tribus procesibus medullaribus constant : ipsa glandula pinealis ejusdem etiam est substantiæ, cujus processus & basis sæpe sunt medullares. Medulla oblongata utrique cerebro substrata & sic utriusque cerebri particeps intus aliquantisper est substantiæ cineritiæ, alias medullaris; ipsa principia medullæ oblongatæ sunt etiam extus ejusdem substantiæ, intus pulchre striata: Nec dico medullarem substantiam animæ esse immunem, præsertim quum aliquibus in locis, ut in medulla oblongata nervorum principali & origine, illa appareat fibrosa & tubulosa mixtaque arteriolis minimis substantiæ corticalis. Sed de his omnibus in specialibus fufius. Hic tantummodo per nexum argumentari velim, esse illam in omnibus illis locis, ubi membranæ cerebri se in minores & minores pandunt, & ubi fixiorem a suis membranis genetricibus sedem occupant.

Posito, quod jam per omnem illam substantiam sit diffusa, sequitur, quod
anima

anima non fit in uno loco sed ubique *Ubicun-*
quasi præfens in cerebri partibus, & *que adest,*
quod nullibi fit sibi diffimilis, adeo ut, *quod simi-*
lis fit. ubicunque adest, sibi fit simillima, ut
non aliter possit operari in una parte
quam in altera; nam sensim & sensim
aptatur ad motum, & si ita dicere li-
ceat, formatur secundum motum
membranarum mediarum, quæ quia
circum cerebrum ubique & contigue
fluunt, non alia sic potest sisti in me-
dulla quam in cerebro, nec in cerebro
alia quam in cerebello, propter conti-
guum & nexum tam membranarum,
quam motuum per membranas.

Quærere fortassis libet, an putan-
dum sit, illam esse similem in omni ce-
rebro aut homine? dico non esse simi-
lem, sed cum differentia formatam in
uno cerebro & in altero, sed differen-
tiam exponere non hujus est loci; nam
ex supradictis sequitur, illam non mo-
do excoli, sed etiam aptari per usum &
exercitium a membranarum intermediis,
& consequenter aptiorem vel ineptio-
rem reddi recipiendi motus illuc per
membranas medias alluentes; in qui-

busdam minorem dari ejus nexum cum membranis præmemoratis, in quibusdam intimiorem & arctiorem; in quibusdam affuetam & aptam esse distincte evocandi similes motus ex usu & cultu impressos, in quibusdam nisi paucum numerum similibus & plurimum dissimilibus; in quibusdam magis, in aliis vero minus rationalem; in quibusdam cum corpore & ejus voluptate unanimiter conspirare, in aliis vero juxta animam esse aliquid renitens & plus rationale spirans & concupiscens: verbo, ut plurimum concordantiam & similitudinem quandam dari ejus & corporis: sed tamen non semper; quod innotescit sæpe ex seris nepotibus, qui avis & atavis suis animo similiores sint, quam ipsismet suis parentibus, a quibus animam immediate traxerant; sive ab atavis mediante parente; hæc etiam est causa, quod amor avorum in nepotes major esse soleat quam in suos filios.

Adhuc, num putandum sit, illam unice constare membrana, & sic esse simillimam membranis intermediis? Sed

ex

ex supra memoratis sequitur, non posse similem rationem ejus esse & membranarum intermediarum; est enim ultima & subtilissima pars corporis; est in qua tanquam in ultimo fine terminantur omnes motus intermedii; est quæ distinctissime omnia possit recipere, & ex tremoribus mixtis & plus adhuc compositis formare simplex & distinctum quid; est in qua centrum sit, ad quod omnes tremores subtilissimi se possint referre; est in qua nullo elementare sit, sed activissimum quid; nisi activissimum quid, nihil tam momentaneum, distinctum, vitale in rationali esse posset: Si activissimum illud in anima velis concipere, non dissimile activis nostris in Principp. Class. I § V & VII; tunc activa separatim a sua membrana considerata non concipi possunt locum aut situm determinatum occupare; nec contiguum aut expansum formare, & consequenter contigui & expansi esse expertia; nec in illis aliquid sursum aut deorsum considerari, nec aliquid resistens, sed pure agens, non aliquid elementare, nec passivum, sed usque tamen pure mechanicum,

*Quomodo
actuale ani-
mæ conside-
randum est.*

nicum, vide Principia; quæ omnia exactissime conveniunt cum descriptione animæ secundum illorum mentem, qui illam non materialem sed spiritua-lem dicere amant.

Hoc fortassis est illud purum actuale & simplex, quod spiritibus & animis tribuitur, quod veluti dari possit sine conceptione extensi aut notionum pure mechanicarum: sed dictum est, quod nequeat dari actuale finitum sine modo, non tantum quomodo actuale fit & fieri possit, sed etiam quale fit, & cujus modi aut modificationis fit, tam per se, quam cum operatur in res agnitas materiales: nihil enim finitum in materias finitas operari potest sine modis, nihil sine mutatione ab actuali veniente, nec ulla mutatio in passivis nisi a motu locali activi; sed tamen hoc pure mechanicum est. At vero, quod Infiniti operationem in corporea concernit, præcipue immediatam ejus in primitivum, & dein primitivi successive & mechanice in substantias derivatas, illud non comparandum est cum actualitate dicta, nam unum finitum est, alterum infinitum, nec tanquam
per

per simile licet explicare unum per alterum, & Deum spiritibus qua actualitatem assemilare; hoc credo vetitum est philosophis præcipue Christianis, qui in Deo nihil nisi infinitum admittere debent, in spiritibus aliis nihil nisi finitum; inter quæ sic nulla ratio dari potest: tanta est differentia Infiniti & finiti, ut in illo respectu differentia cœli & terræ nulla sit: actuale in Infinito sine modo nisi infinite intellecto considerandum est, at in spiritibus cum modo, nam in spiritibus finitis nihil actuari potest sine modo; & modus in finitis nullus est, nisi se referat immediate ad substantias, ex quibus prodit.

Sed quia activa illius naturæ non possunt agere, aut aliquam in vicina seu obvia vim motricem aut effectum edere, nisi sint inclusa suis superficie-
Quod activa finiri nequeant sine passivis aut superficie.

bus aut membranis vi motrici activorum pure obsequuturis; hinc anima non potest dici consistere nude in activis illius naturæ & indolis, nam in illis consistit solummodo ejus activitas & vita, requiritur etiam, ut partes vicinæ in animam possint agere, & quasi ad actionem disponere, erit consequen-

ter aliquid passivum ; nec activorum vis in vicina potest concipi sine spatio, cui dicta activa perpetuo operantia inclusa sint ; & quia spatium ab illis includi non potest sine subtilissima membrana ; ex quibus concluditur, quod activitas illa cum sua superficie simul constituat animam, sine qua nulla operatio in corpus dabilis est. Quod ut obtineatur, non potest membranacea superficies concipi sine centro, cujus ope & consequenter inde oriundarum distantiarum a suo centro omne, quod distinctissimum est, unice existere potest.

*De anima
brutorum.*

In brutis vero sive in aliis viventibus animam esse ad similitudinem animæ humanæ formatam ; sed esse multo crassiolem, esse elementarem, non constantem activis, quæ constituent actualitatem rationis, sed loco illorum esse elementare quid, quod in speciali expositione argumentis per plurimis adhuc fortassis non ita notis confirmare velim.

Ad cognitionem animæ veniri posse non desperandum est, præcipue si illa non amplius consideretur tanquam
igno-

ignotissima, quæ scilicet per regulas
ignotissimas operetur; si itaque jam sit
in anima pure sed perfectissime geo-
metricum, si sit pure & perfectissime
mechanicum, sic tandem spes est in
cognitionem ejus nos posse venire; sed
nunquam, si principia ignotissima &
unice ignorantiam spirantia assuman-
tur: venire sic possumus in ejus co-
gnitionem, si ponatur ejus actualitas
consistere in motu & vi summe mecha-
nica; superficies in figura summe geo-
metrica; verbo, si ponatur, quicquid
perfectissime mechanicum & geome-
tricum in rerum natura dari possit, si-
que mens dubitative, quamdiu in in-
quisitione est, formet sibi tale expan-
sum geometricum, & omnia dein exa-
minet, quæ usquam experientia possit
examine subicere, scilicet anatomiam
corporis humani qua omnes partes &
partium partes & organa, quæ tam in
cerebro, quam alibi in corpore existunt;
omnes sensuum externorum partes;
tum omnes modos & facultates, quæ
usquam sciri & distinguere possint, in
imaginatione, memoria, perceptione
& voluntate; ut & omnium varietates
&

*Quomodo
ad cognitio-
nem mecha-
nismi in
anima per-
veniendum
est.*

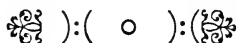
& differentias ex diversisimis affectibus & causis aliis oriundas, & plura alia, quæ specialissime perscrutanda & conferenda sunt, sic tandem de perfectissimi illius entis vera geometria & mechanismo aliquid certi concludi potest. Quousque in inquisitione pervenerim, si Deus vitam & otium concesserit, specialiter sistere animus est; hic generaliter nihil ut affirmativum & positivum sistendum esse arbitratus sum; nam ipsa experientia & geometria sunt unice quæ affirmabunt & ponent, quæ si affirmaverint & posuerint, tunc demum fit, concludente anima, rationale: cujus operis præcipuus finis est, ut ipsis sensibus demonstretur animæ immortalitas.

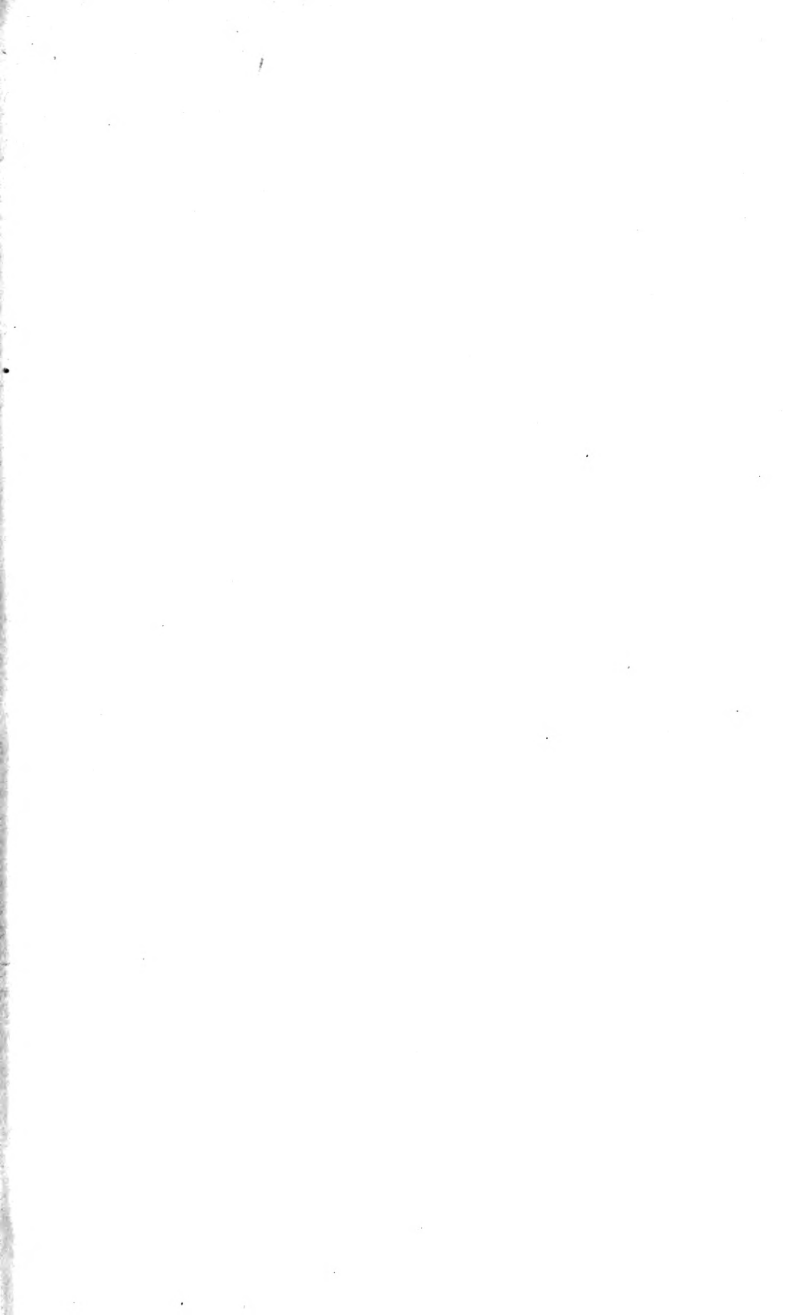
CONCLUSIO. Quid est vita? quam inchoatio, formatio & præparatio animæ in statum semper vivum post mortem corporis sui: & quid est formatio & præparatio? nisi ut anima quatenus per se subtilior, etiam purior & perfectior, & potens recipiendi finale divinum, & consequenter dissimilior corpori suo naturali, continuo allaboret corpus ad sui simile formare & flectere;

ctere; non vero patiatur, ut corpus se ejus plane similem reddat & formet. Quod num fiat vel non, haud tam manifeste concludere licet a ratione vel intellectu, quam ab ipso actu immediato voluntatis: ratio enim sive intellectus, quamvis participat tam de corpore quam de anima, ut plurimum tamen ad partes animæ inclinatur & se movet; at vero voluntas & effectus demonstrat, ad cujus nutum se flecti patiatur homo: Nam anima potentiam habet sentiendi omne id, quod in corpore per motum existit; & ex potentia illa per usum & exercitium acquirere sibi potest habitum conspiciendi in omnes corporis se modificantis actus; quæ sic per se quasi est centrum & ultimo movens omnium, sed per habitum fit primum vel simul movens illorum in suo corpore, cum quo unita est. Quoniam itaque formatur anima & præparatur in corpore mortali ad statum immortalem, sumus in hoc respectu homines in mundo felicissimi, & pariter infelicissimi; qui vero infelices sunt, sunt infeliciores animantibus brutis, quorum anima cum corpore exstinguitur & vita annihilatur.

tur. Ipſi Chriſtiani poſſunt adhuc feliciores reddi, & pariter infeliciores, nam per notitiam melius præparari ad fidem poſſunt, & ad fidem diſtinctionem & pleniorẽ; at qui inter illos infelices ſunt, infeliciores ſunt gentilibus, quibus nulla talis notitia conceſſa eſt. Inter Chriſtianos ſunt legis divinæ periti, antiſtites & doctores adhuc feliciores, ſed pariter infeliciores, nam qui inter illos infelices ſunt, infeliciores ſunt illis ex rudisſima plebe Chriſtiana, qui minus periti & per notitiam minus illuſtrati ſunt: inter peritos legis divinæ ſunt illi adhuc feliciores, qui revelationi rite adjungere ſciunt rationem, quique ab utraque in notitiam rerum ad fidem ducentium venire poſſunt, hoc eſt, philoſophi Chriſtiani; qui ſi infelices ſunt, adhuc infeliciores ſunt illis, qui nude ex revelatione periti facti ſunt: nam quo plus notitiæ poſſidet homo, eo plura ſunt, quæ illum felicem poſſunt reddere, & eo plura quæ infelicem: conſequenter philoſophus Chriſtianus inter mortales felicisſimus eſſe poteſt, & pariter infelicisſimus.

F I N I S.

5

